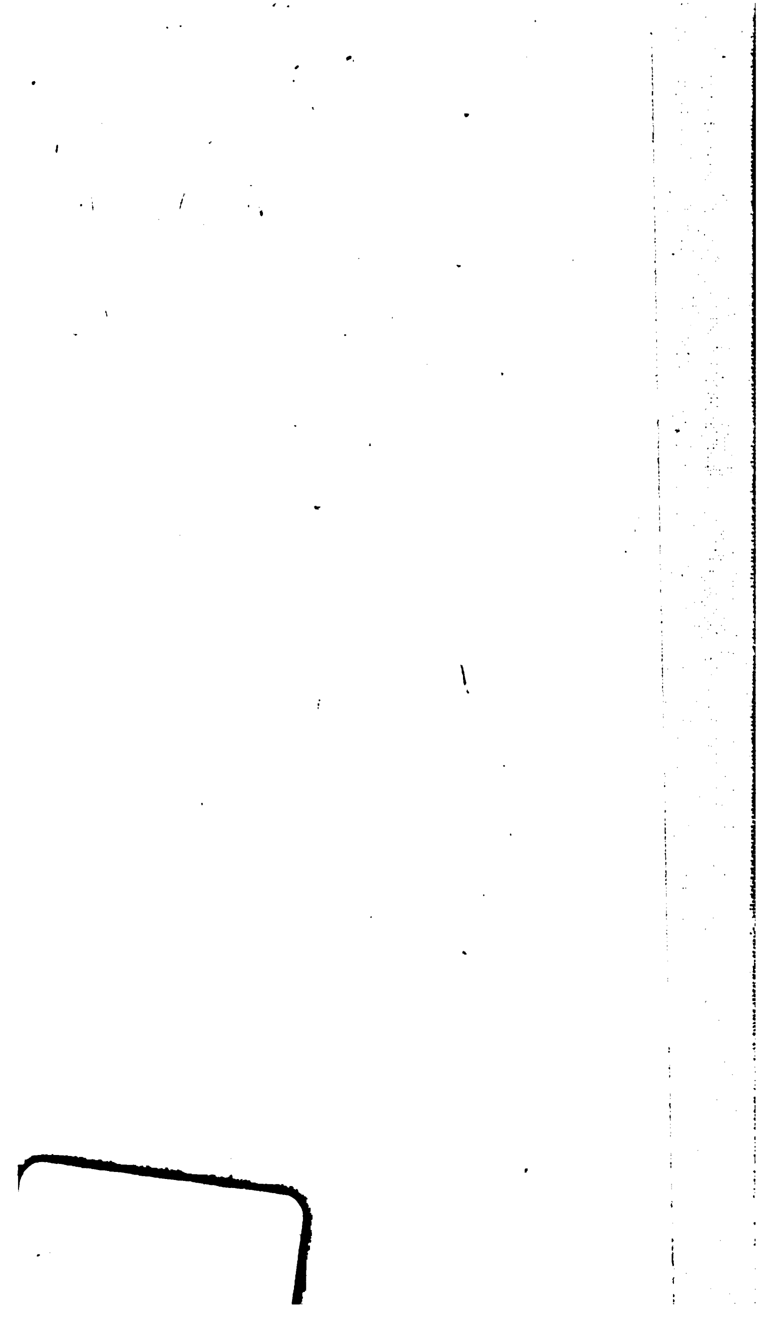

Bennett
KFD

NEDERLANDSCHE

ZEEREIZEN.

Bennett

KBD

NEDERLANDSCHE

ZEEREIZEN.

NEDERLANDSCHE

ZEEREIZEN

IN HET LAATST DER ZESTIENDE, ZEVENTIENDE EN HET BEGIN DER ACHTTIENDE EEUW.

Naar de oorspronkelijke journalen of gelijktijdige berigten, op nieuw uitgegeven en met eenige aanteekeningen en de noodige ophelderingen vermeerderd,

DOOR

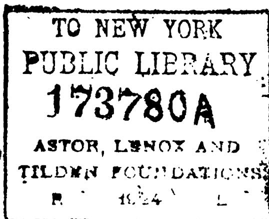
R. G. BENNET

EN

J. VAN WIJK, ROELANDSZ.

Vijfde Deel.

TE DORDRECHT
BIJ J. DE VOS EN COMP.
1830.

BESCHRIJVING

van de wonderlijke Voÿagie, door de *Hollanders* gedaan, door de straat

MAGALANES,

En voorts den ganschen kloot des Aardbodems om, met vier schepen, onder den Admiraal OLIVIER VAN NOORD, uitgevaren Anno 1598.

WONDERLIJKE VOYAGIE

VAN

OLIVIER VAN NOORD.

In den jare 1598 hebben de Heeren PIETER VAN BEVEREN, Generale Muntmeester van *Holland*, HUIG GERRITZE VAN DER BUIJS en JAN BENNINK, kooplieden te *Amsterdam*, met eenige anderen eene handelmaatschappij opgerigt, ten einde eene expeditie uit te zenden, om door de straat *Magellaan*, de *Zuidzee*, en verder om den geheelen aardbol te stevenen, en daar, waar zulks doenlijk was, handel te drijven.

Hiertoe werden vier schepen uitgerust; als de *Maurits*, *Fredrik Hendrik*, het jagt *De Eendragt*, en het andere *De Hoop* genoemd; dit Eskader, bemand met 248 koppen, was wel voorzien van koopwaren, victualie, oorlogs-ammunitie, enz.; terwijl het bevel over hetzelve werd opgedragen als Admiraal aan OLIVIER VAN NOORD, te *Utrecht* geboren, die zijne vlag op de *Maurits* liet waaijen. De Vice-Admiraal JACOB CLAESZ. VAN ILPENDAM, voerde het bevel op den *Fre-*

[illegible]

[illegible]

n

n

n,

oor

niés
hem
hu-

drik Hendrik; Kapitein PIETER DE LINT voerde het jagt de *Eendragt* en JACOB JANSZ. HUIDEKOPER de *Hoop*. Op verzoek der gezamenlijke reeders, zijn de bevelhebbers, benevens het scheepsvolk, op order van de Heeren Gecommitteerde Raden ter Admiraliteit op de *Maze*, te *Rotterdam* den 28 Junij, 1598 gemonsterd, wanneer hun de Artikelbrief werd voorgelezen, (die door zijne Hoogheid Prins MAURITS was goedgekeurd) waar naar zij zich op hunnen togt moesten rigten, en waarop men dan ook eenparig den Eed aflegde. —

Den 13 September 1598, zeilden de *Maurits* en *Eendragt* uit het *Goereesche* gat, naar zee, en de hoogte van *Walcheren* bereikt hebbende, liepen de twee anderen (voorheen te *Amsterdam* uitgerust) uit het *Veersche* gat. Bij elkander gekomen zijnde, rigtte men den koers naar *Plymouth*, alwaar zich een Stuurman ophield, die den togt met THOMAS CAVENDISCH rond de wereld had gedaan, en die men ook op deze expeditie wilde mede nemen.

Den 21sten dito. De wind hard uit den N. oosten waaijende, liepen zij des morgens uit *Plymouth* naar zee; toen zij even buiten waren, draaiden zij bij om de sloep van den Admiraal (waarin zes man waren,) in te wachten; dan een Engelsch vaartuig berigtte, dat het volk niet van meening was terug te keeren, waarna zij weder hunnen koers vervolgden.

Den 8sten October verloor ook de Vice-Admiraal zijne sloep, die hij op sleeptouw had, en waarin zich één man bevond, en ofschoon men terstond bijdraaide, om dezelve terug te bekomen, was zij,

toen de dag aankwam, niet weder te zien en gedurende den nacht door den harden wind afgedreven (*); de schepen waren toen op 44° 40′ N. B.

Den 10den December. Na veel met stilten en tegenwinden geworsteld te hebben, kreeg men eindelijk het eiland *del Principé* (door de de Portugeezen naar eenen hunner Prinsen dus benoemd) in het gezigt, waarover de schepelingen zeer verheugd waren, aangezien zij zeer naar eenige ververschingen verlangden.

Den volgenden dag kwamen de schepen aan de noordwestzijde van het eiland, in eene baai op 16 vadem ten anker; des nachts zond de Admiraal eene sloep naar land, met den Kommies Daniel Gerritz, om het land op te nemen, daar gemelde Kommies voorgaf (†) daar weleer geweest te zijn, dat er genoegzame ververschingen te bekomen waren, en de inboorlingen vriendelijk waren; toen hij aan boord terugkwam, meende hij, dat het dezelfde plaats was, waar hij voorheen landde; doch dat hij er thans geene inboorlingen gezien had. De Admiraal zond hierop eene barkas, met twee sloepen, en 40 welgewapende manschappen aan land, die bij het naderen de vredevlag lieten waaijen; de Portugeezen zonden hun eenen man, insgelijks met de vredevaan tegen,

(*) Dit was aan verzuim te wijten; men had de sloep voor den nacht binnenboord's moeten hijschen.

(†) Uit het Journaal moet men opmaken, dat de Kommies dit van hooren zeggen had, en de begeerte, om te landen hem zulks deed voorgeven, daar het bekend is, dat de inboorlingen de vreemden steeds verraderlijk behandelden. —

die hen verzekerde, dat zij vrij konden landen, en, tegen betaling, genoegzame ververschingen zouden bekomen; waarna Daniel Gerritz, die de vredevaan hield, het eerst aan land sprong, en door drie andere officieren gevolgd, naar het fort der *Portugeezen* ging, na alvorens door eenen Neger, die het Portugeesch sprak, aan het strand beleefd ontvangen te zijn. De Admiraal had intusschen den Luitenant Reinier Popker gelast, bij de vaartuigen te blijven, en het overige volk bij elkander te houden. De *Hollanders*, in het fort komende, werden voor het oog zeer vriendelijk ontvangen, spijs, drank enz. voorgezet, en zelfs boden naar den Luitenant Popker gezonden, om hem insgelijks te noodigen; dan deze verschoonde zich hiervan, de Portugeezen bemerkende, dat zij geene andere Hollanders in het fort konden lokken, hebben de vier officieren verrast, waaronder, buiten Gerritz en een ander, zich ook de Engelsche Stuurman, de Heer Mellis, die zij te *Plijmouth* aan boord genomen hadden, bevond; alleen de vierde man, de Kapitein Pieter Esaiász. de Lint ontsprong de moordenaars; het volk aan het strand hem ziende komen aanloopen, bemerkte terstond, dat er verraad plaats vonden, viel oogenblikkelijk in hunne vaartuigen, om het gevaar te ontkomen; dan de Portugeezen waren de Lint zeer kort op de hielen en zijn de sloepen tot in het water gevolgd, waarin zij des Admiraals broeder, Cornelis van Noord, benevens eenen Amsterdammer, Kanter genaamd, doodschoten. — De Admiraal dit treurig berigt vernemende, liet terstond den krijgsraad be-

leggen, waarin besloten werd, met de vier schepen zoo diep mogelijk in de baai te loopen, terwijl het jagt de *Eendragt*, zich regt voor het fort zoude posteren, terwijl men tevens 120 welgewapende manschappen, onder vliegende vaandelen aan land deed zetten, die door de Portugeezen ontmoet werden, waarop eene hevige schermutseling volgde; en ofschoon zij hoop voedden, het fort te overmeesteren, was een bosch, in hunnen weg gelegen, waar men door moest trekken, hun zeer hinderlijk, waar de Portugeezen daaruit geweldig schoten, eenen van het volk doodden, en 16 kwetsten, hetwelk hen noodzaakte, terug te trekken. — Den 12den dito tegen den avond zond de Admiraal weder 30 man aan land, regt tegenover de schepen, waar een riviertje in zee viel, waarbij zij zich verschansten, en, in spijt van de Portugeezen, hunne watervaten vulden, waaraan zij reeds groot gebrek hadden. De Admiraal trok daarna met eene partij volk het eiland in, naar de plantaadjen der inboorlingen, en liet eenige suikermolens in brand steken; dan de Portugeezen, die zich verscholen hadden, schoten eenen van het volk dood, waarop men naar de schans terug trok. Het volk van VAN NOORD vond ter plaatse daar men verscheidene boomen gekapt had, eenige sparren, steen, kalk, enz., waardoor men vermoedde, dat de Kapitein KLEERHAGEN hier was geland, en eene schans had willen opwerpen, maar door de inboorlingen daarin was verhinderd geworden. De Admiraal liet nog eenige goede baaijen bezoeken, om er te landen en ververschingen voor het volk te be-

komen; dan overal vond men het strand met eene menigte der inwoners bezet, zoodat dit eiland zeer bevolkt moest wezen. Dit eiland ligt onder 1° 30′ N. B. (*) in de bogt van *Benin;* er wordt veel suiker geteeld; ook vindt men er gember en andere zuidvruchten, geiten, zwijnen, enz.; de Negers zijn in zoo verre voor het uiterlijke door de Portugeezen bekeerd, dat zij de beelden vereeren en het Crucifix en paternosters gebruiken; buiten het geweer zijn hunne wapenen schilden speren, benevens degens; de vrouwen hebben voor alle kleeding slechts een schort (*pagne*) om den middel gebonden, en tot de kniën nederhangende. —

Den 17den December, des avonds, beval de Admiraal om de schans te verlaten, en aan boord te komen, hetgene in de beste orde geschiedde; van water had men zich rijkelijk voorzien; dan velen van het volk waren nog ziek, en sommigen gekwetst. Den 25sten kwamen zij onder kaap *Lope Gonzalve*, waar zij geregelde land- en zeewinden ontmoetten;

(*) Het eiland *del Principé* (*Prinsen-Eiland*) ligt op 1°. 45′ N. B. 8°. beoosten *Greenwich;* volgens TUCKEY zoude het thans 10000 inwoners, meestal Negers, bevatten. VAN NOORD beging hier denzelfden misslag met de meeste onzer vroegere zeelieden, zich zoo ver Oostwaarts uit zijnen koers te begeven, waardoor de reizen zoo langdurig werden, en het ongezonde klimaat, zoo vele schepelingen deed omkomen. Reeds zeer vroeg hadden bewindhebberen der O. I. Kompagnie het nadeelige hiervan ingezien, en in hunne instructiën de bevelhebbers der schepen verboden de kust van *Guinea* te veel te naderen. —

hier vonden zij een schip van *Amsterdam*, en een ander uit *Zeeland*, welke hun berigtten, dat de schepen van Pieter Verhagen eene maand bij deze kaap vertoefd hadden, en er 38 man door ziekten hadden verloren; dat Kapitein Kleerhagen op het *Prinsen-Eiland*, benevens een aantal van zijn volk, was overleden. —

Heden werd door den krijgsraad gevonnisd, om aan land gezet te worden, wegens oproerig en slecht gedrag, de Stuurman Hans Volkertz, geboortig van het *Heilige land*. Den 26sten dier maand verlieten zij de kaap *Lope Gonzalve*, den koers naar de kust van *Brazilië* nemende, en kwamen den 9 Februarij 1599 in 9 vadem te *Rio Janeiro* ten anker, buiten het bereik van het kasteel. —

Den volgenden morgen kwam eene groote kano aan boord, waarin 8 roeijers, en een Portugees, Pieter Tack genaamd, die goed Hollandsch sprak, en zeide van den Gouverneur gezonden te wezen, om te vernemen, tot welke Natie zij behoorden, waarop men antwoordde Hollanders te wezen, en hier te komen, om eenige vruchten en andere ververschingen in te koopen, waarna hij weder naar land voer, belovende terstond antwoord van den Gouverneur terug te brengen, die inmiddels met ongeveer 300 soldaten aan het strand was gekomen. Den 10den dito in den morgen kwam de Portugees terug, slechts 50 à 60 China's appelen met zich brengende, en gaf genoeg te kennen, dat zij van land niets hadden te verwachten, dan met hem aan boord te houden, waartoe dan ook in den krijgsraad besloten werd,

terwijl men buiten hem ook nog eenen Mestisch, benevens twee slaven, aan boord hield; het overige volk werd met eenen brief van TACK teruggezonden, waarin hij den Gouverneur om vruchten voor de schepen vroeg, die de Hollanders met geld of koopwaren gaarne zouden betalen. Den volgenden morgen nog geen antwoord bekomende, gingen drie sloepen met 70 man naar eene kleine baai, aan de zuidzijde gelegen, waar de Portugees hun verzekerde, dat vele vruchten te bekomen waren. Den Mestisch had men mede genomen en hem twee man toegevoegd, om de gelegenheid op te nemen; dan tusschen het geboomte komende, lagen er de Portugeezen verholen, en namen de twee Hollanders gevangen, terwijl zij vervolgens een hevig vuur op de sloepen maakten, waardoor er 7 of 8 gekwetst werden; de *Eendragt*, die onderzeil ging, om het volk in de sloepen hulp te verleenen, werd door het schieten van het kasteel, dat hem kon bereiken, hierin verhinderd, daar reeds twee der hoofdtouwen ter neder, en eenen man, door eenen kanonskogel, het hoofd af was geschoten.

De Admiraal liet door eenen brief (die een der slaven naar land zwemmende, medenam) den Gouverneur vragen, of hij de twee Hollanders, tegen diegenen, welke zij aan boord hadden, wilde uitwisselen, waarop den volgenden dag de Stuurman BAREND JANSZ tegen den Mestisch en den anderen man, voor TACK werden uitgewisseld; de Portugeezen beloofden wel, dat, wanneer zij aan de stad wilden komen, men hun vruchten, varkens, enz. in over-

vloed wilde verkoopen, dan de Portugees TACK had zulks ten sterkste afgeraden; intusschen was de Korporaal WILLEM POTTER, van *Delft* geboortig, uit de sloep, die voor haar dreg lag, uit eigene beweging naar land gezwommen, en weldra door de Portugeezen gevangen gemaakt; dan de sloep kwam nog gelukkig aan boord. — Den 13den hebben zij, de Eb te baat nemende, de baai van *Rio Janeiro* uitgelaveerd, en kwamen den 16den tusschen twee eilanden ten anker, die door sloepen werden opgenomen, maar in hunne kaarten niet bekend waren; het eene (waar zij veel mosselen vonden) noemde men het *Mossel-Eiland* en het andere, naar de menigte der palmiet, (koolpalmen) die er op groeide, gaf men den naam van het *Palmieten-Eiland*. Beide waren onbewoond. — Den 21sten waren zij reeds ver zeewaarts gevorderd, wanneer zij door eenen harden zuidelijken storm beloopen werden, die hun belettede koers te kunnen sturen, waarop besloten werd, naar hunne vorige legplaats terug te keeren, te meer daar (ofschoon de Stuurlieden er aan twijfelden) men vermoedde, dat het eene dezer eilanden *St. Sebastiaan* moest wezen, hetgene ook werkelijk aldus bevonden werd, toen men tusschen hetzelve en de vaste kust doorliep en er op eene goede reede, die voor alle winden beschut was, ten anker kwam; men vond er verscheidene inhammen en kleinere baaijen, die zoó vischrijk waren, dat, bij het ophalen der netten, zij gevaar liepen van te scheuren; het eiland is zeer boschrijk; papegaaijen en meeuwen werden er veel gevangen, dan weinig andere ververschingen, uitge-

nomen een saprijk plantgewas, naar het blad van den wilgenboom gelijkende, hetgene gekookt, zoowel als raauw genuttigd, een voortreffelijk middel tegen de scorbut bleek te zijn. Den 27 dito voer de kleine sloep van Kapitein HUIDEKOPER met 6 man aan den vasten wal; doch toen zij aan land kwamen, werden zij door de inboorlingen overvallen, twee van het volk doodgeslagen, terwijl de overige vier achter bleven. —

Ofschoon men hier weinige ververschingen had kunnen bekomen, had men den benoodigden voorraad van water verkregen, waarop men den 28sten in den morgen de ankers ligtte, en door het *Ooster gat*, tusschen *St. Sebastiaan* en het *Mossel-Eiland* (*) naar zee liep; *St. Sebastiaan* lag, volgens hunne waarnemingen, onder 24° Z. B. — Den 20sten Maart, na vele stormen en tegenwind doorgestaan te hebben, en daar de winter die voor het passeren der straat *Magellaan*, zoo ongunstig ophanden was, besloot men in den krijgsraad het eiland *St. Helena* aan te doen, om aldaar hunne zieken (die dagelijks vermeerderden) te herstellen; dan de winden waren hun daartoe steeds tegen, waarom men den 11den Mei besloot de eilanden van MARTIN VAZ, of *Ascension* (†) op te soeken, en deze niet vin-

(*) Dit eiland noemen de Portugeezen *Victoria*.

(†) Ofschoon de Portugeezen dit eiland in hunne kaarten geplaatst hebben, heeft men het steeds te vergeefs gezocht. Men moet hetzelve niet verwarren met *Ascension* bezuiden de Linie, dat veelal door de schepen, uit de *Oost Indiën* terug-

dende, de kust van *Brazilië* aan te doen, daar nu dagelijks 3 of 4 schepelingen stierven. —

Den 21sten dier maand in 20° 15′ vonden zij een eiland, dat geheel woest was, en geene ververschingen opleverde, maar waar zich eene menigte zeevogels bevonden, die zóo tam waren, dat men hen zelfs in de vlugt met stokken konde dooden, en hierom *malle meeuwen* genaamd werden. Den 30sten ontdekte men weder land, dat men vermoedde het eiland *Ascension* te wezen, dan men bevond eerlang, dat het de kust van *Brazilië* was; hier ankerden de schepen den 1sten Junij in de uitwatering eener rivier, op de kaarten *Rio Dulce* (Zoete Rivier) genaamd, waarop men twee sloepen naar het land zond, om de gelegenheid te verkennen, dan de Portugeezen, die zich daarin menigte bevonden, wilden hun niet toestaan te landen, waarom zij genoodzaakt waren aan boord terug te keeren, zoodat zij dit oord verlieten en den volgenden dag het eiland *St. Clara* in het gezigt kregen, waar de Admiraal en de Kapiteinen reeds des morgens met twee sloepen naartoe voeren, doch slechts zoo veel water vonden (hetgene uit de kloven der heuvels afliep) als men dagelijks benoodigd was. Dan daar de nood ten top geklommen was, werden de zieken hier aan land gebragt, waarvan er velen in hunne kooijen met het takel moesten over boord gezet worden, doordien zij te zwak waren de valreep af te ko-

keerende, gezien wordt, en waarvan thans de *Engelschen* bezit genomen hebben.

men, en velen het eiland bereikende, door vermoeidheid overleden, zoodat men zich aldaar in eenen treurigen toestand bevond, die vermeerderd werd, doordien men voor alle verversching er alleen eenige koolpalmen (*Palmitas*) en zeepeterselie (*) vond, die zoo raauw, als gekookt, met graagte door het volk genuttigd werd; men vond er mede twee boomen, waaraan eene soort van zuurachtige pruimen groeiden. Deze weinige ververschingen hadden intusschen zulk eenen gunstigen invloed, dat zij in vijftien dagen allen van de scorbut herstelden, uitgezonderd vijf man, waarbij deze noodlottige ziekte reeds verouderd was, en die hier stierven. De Admiraal liet zich aan dit eiland eene hut opslaan, waar hij dagelijks aan de zieken koeken uitdeelde, gevende steeds twee zulke koeken aan die, welke hen zelfs kwamen halen, en eenen aan de zulken, die terug bleven; hierdoor werden de zieken zoo begeerig gemaakt, dat zij zelfs al kruipende naar de hut kwamen, om dit voorregt te genieten. (†) Dit eiland *St. Clara* zal ongeveer eene mijl in den omtrek hebben, en is slechts 1½ uur van den vasten wal verwijderd, daar men er veel volk gewaar werd, en men wist, dat de inboorlingen daarenboven de Portugeezen ten dienst

(*) Waarschijnlijk de zoogenaamde *zeekraal*.

(†) Ofschoon Olivier van Noord, zich door strenge krijgstucht kenmerkte, is dit niet te min een bewijs van zorg, en deelneming voor zijne onderhoorigen.

stonden, durfde men aldaar geene landing ondernemen.

Den 18den Junij, is al het volk, na alvorens de *Eendragt* gelost te hebben aan boord gekomen; door den krijgsraad werden hier gevonnisd om aan land gezet te worden, JAN KLAASZ, Konstapel van het Admiraalsschip, en GERRIT WILLEM PRISS, voormaals Bosschieter op de *Eendragt*, doordien zij als belhamels de oproerigsten waren; ook werd een GERRIT ADRIAANSZ, geboortig van *Vlissingen*, met een mes aan de groote mast gebonden, totdat hij hetzelve er door stak, doordien hij den Stuurman van zijn schip met een mes gewond had. (*) Den 21sten dier maand, na alvorens de *Eendragt*, die lek was (en niet in staat, om zee te houden) verbrand te hebben, verlieten zij het eiland *St. Clara*, en kwamen den 30 dito onder het eiland *St. Sebastiaan* ten anker, om er hun water in te nemen; terwijl er behoorlijke wachten uitgezet werden, om van de inboorlingen aan den vasten wal niet overvallen te

---

(*) Deze straffen waren zeker hard, dan noodzakelijk op zulke togten, om strenge voorbeelden te geven. MAGELLAAN liet eenigen zijner voornaamste bevelhebbers hangen, omdat zij ongehoorzaam waren. De krijgstucht ter zee moet gehandhaafd worden, en vooral op eenen togt, zoo als die van VAN NOORD, waarom het vonnis over den Vice Admiraal, naderhand in straat *Magellaan*, door den krijgsraad uitgesproken, niet kan bevreemden. Intusschen bekent men gaarne, dat de doodstraf, aan boord van zijn schip uitgeoefend, meer uitwerking op het scheepsvolk zoude gemaakt hebben.

worden. Men vertoefde hier tot den 16den Julij, toen men besloot naar *Port Desire* te zeilen, aldus door THOMAS CAVENDISCH genoemd, om de begeerten, die hij had zich hier van water enz. te voorzien. Deze haven ligt onder 47° 30'. Z. B. en 66° bewesten *Greenwich*. Dan eerst den 20sten September kreeg men dezelve in het gezigt, en kwam er des middags binnen, wanneer zij bevonden, dat er de vloed en ebbe, 12 voeten rijst en valt. In het Journaal van Sir THOMAS CAVENDISCH vindt men vermeld, dat op eenige eilanden, in deze haven gelegen, zich een aantal zeeleeuwen bevinden, die zeer groot waren; dat het voorste gedeelte van hun ligchaam, van het hoofd tot de borst met haar bewassen was, waardoor zij naar leeuwen geleken; hunne voeten zijn vinnen, naar eene menschen hand gelijkende; zij werpen alle maanden jongen, zij leven van visch en zeeplanten; de jongen vooral zijn zeer smakelijk om te eten, hebbende veel overeenkomst met lamsvleesch; men doodt deze dieren, door hen op het hoofd te slaan, daar, zoo men hen met pieken of andere snijdende wapenen gewond had, zij niet te min weder zeewaarts ontvlugtten. (*) Ook vonden de Engelschen er eene menigte pinguins, die, even als de konijnen, holen maken om in te broeijen; zij hebben naakte, kleine vleugels, en loopen geheel regt over-

(*) Dit dier is de *Phoca Lionina*. *Phoca jubata Linn*, men vindt onder de dieren van dit robbengeslacht, er eenigen, die meer dan 20 voeten lang zijn.

einde, doch kunnen niet vliegen. (*) VAN NOORD ging met het volk meermalen naar land, om hetzelve op te nemen; men vond er geene inwoners, maar wel eene menigte begraafplaatsen op hooge rotsen, waarvan de lijken met rood geverwde steenen bedekt waren, en waar binnen, zoowel als boven op, hunne wapenen, tot sieraad gelegd waren; onder het hoofd vond men eenige fraaije zeeschelpen, die zeer kunstig vierkant geslepen waren, en waar de inboorlingen veel prijs op schijnen te stellen; al hunne wapenen waren rood geverwd, met dezelfde stof, waarmede zij hunne ligchamen besmeren; de pijlen waren van dun riet, waaraan met veel oordeel een puntige steen was vastgehecht. —

Den 25sten werden er twee sloepen buiten de haven naar een eiland afgezonden, dat er eene mijl bezuiden was gelegen, daar zij uit eenigen van het volk, dat den togt met CAVENDISCH mede gedaan hadden, vernamen, dat er zich eene menigte pinguins op bevonden, (†) hetgene dan ook volkomen bevestigd werd, daar men, benevens zeeleeuwen er zoo vele pinguins vond, dat men er schepen mede had kunnen beladen; men sloeg er vele pinguins dood,

---

(*) De *Alca Patagonica*; bek en pooten zijn zwart; aan de ooren eene goudkleurige vlek.

(†) Hieruit kan men duidelijk opmaken, dat zij eenige manschappen aan boord hadden, die onder Sir THOMAS CAVENDISCH gediend hadden, op zijnen togt rond den Aardbol, van 1586 tot 1588, en dus tien jaren, vóór dien, welke door VAN NOORD werd volbragt.

en daar het nu in den tijd was, dat zij hunne eijeren legden, werden er, zoo pinguinen als eijeren, meer dan vijftig duizend, naar de schepen gevoerd, hetgene voor de Equipagien eene uitmuntende verkwikking was, die hen spoedig deed herstellen. Den 29sten dier maand liepen zij nog dieper de haven binnen, tot bij een eiland, dat men den naam van het *Konings-Eiland* gaf; daar hier het springtij inviel, werden de schepen op het drooge gebragt, van onderen schoon gemaakt en gesmeerd, waartoe de gelegenheid hier bijzonder goed was, wijl de grond van zachte klei was. Ook werd aan land eene smederij opgerigt, die steeds bewaakt werd, uit vreeze, dat de inboorlingen hen onverwachts konden overvallen. Den 5den October ging de Admiraal met twee welbemande sloepen deze baai verder opnemen, en roeide, met den vloed te baat, een gansch getij opwaarts, totdat zij met de ebbe reeds droog lagen; ook hier aan land gaande, vonden zij geene inwoners, maar verscheidene hunner graven; op een derzelve lagen twee groote staven ijzer, hetwelk men dacht Spaansch ijzer te wezen, en dat men aan boord bragt; het land is vlak en woest, zonder eenig geboomte, maar in de verte zagen zij wild loopen, doch konden niet onderkennen, of het herten, dan buffels waren; ook struisvogels waren er in groote hoeveelheid, echter zeer schuw; intusschen vonden zij een nest met 19 eijeren, waarvan de vogel wegvlugtte. Heden overleed de Kapitein der *Hoop* Jacob Jansz Huidekoper, die sedert lang aan het scorbut en andere ongemakken had geleden. De Admi-

raal liet hem met alle eer begraven, en een gedenkteeken op het graf plaatsen, waarop in het koper zijn naam en sterfdag vermeld waren. Kapitein Pieter de Lint, welke voorheen de *Eendragt* gevoerd had, werd zijn opvolger, en aan het schip werd de naam van *Eendragt* gegeven. —

Den 20sten zag men eenige inboorlingen aan de Noordzijde van hunne ankerplaats, waarop de Admiraal met twee goed gewapende sloepen daar naar toe roeide, en ofschoon hij met het volk zich ongeveer twee mijlen landwaarts in begaf, kon men geene inwoners vernemen; men had vijf man bij de sloepen gelaten, met order, om niet te landen, maar voor de dreg te blijven liggen, dan daar het koud weder was, hebben zij deze orders overtreden, en gingen aan land, om zich eenige beweging te geven; dan zij werden spoedig door de wilden, die in hinderlaag lagen, overvallen, die zoo fel met hunne pijlen schoten, dat zij er terstond drie van doodden, en een in het been kwetsten; deze en de vijfde man, die ongekwetst was gebleven, verhaalden aan Van Noord, dat de wilden 30 man sterk waren, groot van postuur, met lang haar, en beschilderde aangezigten, en er zeer wreed uitzagen; de Chirurgijn deze lijken geopend hebbende, vond, dat de pijlen het hart, lever en longen doorboord hadden; gedurende het overige verblijf alhier, heeft men wijders geene inboorlingen gezien.

Den 29sten dito, zich van zeeleeuwen en pinguins goed voorzien hebbende, waartoe zij al den voorraad van zout gebruikt hadden, gingen zij uit *Port Desiré*

onderzeil, en kwamen den 4den November in het gezigt van kaap *de Los Virgene* (kaap der Elfduizend Maagden) die zeer steil en wit is, en veel naar *Dover* in het Engelsche kanaal gelijkt; zij ligt op 52° 40′ Z. B. en 68° bewesten *Greenwich*, en kwamen, ongeveer eene halve mijl van dezelve verwijderd, in 10 vadem ten anker, waar men vond, dat het getij, hier meer dan 40 voeten rijst en daalt. Den volgenden morgen, ging men weder onderzeil, om de vermaarde, doch zeer gevaarlijke straat *Magellaan* aan te doen, waartoe zij reeds veertien maanden besteed, en meer dan honderd man van het scheepsvolk door ziekten enz. verloren hadden.

Toen zij in den mond der straat kwamen, die hier 7 mijlen breedte heeft, liep de Admiraal, met het jagt er binnen; dan tot groote verwondering van den Admiraal, werd hij door het schip van den Vice-Admiraal niet gevolgd, die op hunne vorige ankerplaats onder de kaap *de Los Virgene* weder ankerde, zonder dat men de redenen, die hem daartoe bewogen, konden doorgronden.

De beide andere schepen waren inmiddels reeds drie mijlen straatwaarts aangestevend, toen zij genoodzaakt werden, door tegenwind en storm, het anker te laten vallen. — Den 10den November, deed de Admiraal met een schot sein voor den Vice-Admiraal, om bij hem aan boord te komen, daar hij geene sloep had, om naar hem toe te zenden; hierop kwam de Schipper van den Vice-Admiraal met eene sloep aan boord, wien hij den toestand van zijn schip te kennen gaf, en zeide, dat hij be-

geerde den Vice-Admiraal in persoon te spreken, terwijl hij hem eenen brief voor hem medegaf, waarbij hij verzocht om een anker en touw, hetgene hij zeer benoodigd had.

Den volgenden dag schreef de Admiraal nogmaals aan van Ilpendam, zijn vorig verzoek herhalende; dan kreeg tot antwoord, dat hij geen anker noch touw wilde afstaan, en meende evenveel magt te hebben, als de Admiraal zelf. Zulk een grof antwoord, werd door van Noord zeer kwalijk genomen, en dit schrijven door hem bewaard. (*)

Den 13den November, zeilden zij weder de straat in; dan 4 mijlen in dezelve gevorderd zijnde, werden zij door storm en tegenwind genoodzaakt, weder onder de kaap *de Los Virgene* te loopen, alwaar men eene tamelijke reede voor W. N. weste winden had.

Den 15den dito raakte het jagt *de Eendragt* driftig, en moest het drie dagen onderzeil houden, over en weder loopende, tot digt onder het *Vuurland;* de bevelhebber van hetzelve was toen zeer ziek aan het scorbut.

Den 21sten beproefden zij voor de derdemaal, om de straat in te zeilen; dan ook nu liep de wind tegen, en zij keerden naar hunne vorige ankerplaats

(*) Dit schrijven van den Vice-Admiraal, waarbij hij zijne ongehoorzaamheid zoo duidelijk deed blijken, was alleen voldoende, om hem door den krijgsraad te doen vonnissen. Zulk een oproerig gedrag, zoo zeer tegen alle krijgstucht strijdende, kon onmogelijk verschoond worden, en had ook de treurigste gevolgen voor den Vice-Admiraal.

terug. Den 22sten ging men weder onderzeil, en hoewel de wind ook weder westelijk liep, laveerde men met den vloed naar binnen, om de eerste engte, 14 mijlen W. Z. W. van kaap *de Virgene* gelegen, te passeren. De Admiraal dezelve bereikt hebbende, kreeg den stroom tegen; hier zag men aan de zuidzijde eenen man in eenen mantel gekleed, die naar de schepen toekwam, en daar men zich verbeeldde dat het een verongelukt schepeling konde wezen, werd de sloep naar hem gezonden, wanneer men bevond dat het een der inboorlingen was, die niet bij het volk wilde komen; hij was van middelmatige grootte en had zijn aaangezigt beschilderd, zij zagen nu nog meer andere inboorlingen, waarop zij eenige schoten deden, om hen opmerkzaam te maken. De man, die bij hen was, geene vuurwapenen kennende, toonde geene vrees, en verwijderde zich zeer langzaam van de sloep; toen deze aan boord kwam, liep de wind geheel tegen, zoodat de schepen weder genoodzaakt waren de engte uit te loopen; dan toen zij aan de zuidzijde derzelve wilden ten anker komen, liep er zulk een harde stroom, dat, door het schavielen van het touw, de beting in brand raakte; en optornende brak het touw, waardoor de Admiraal hetzelve, met zijn anker verloor, en weder naar het midden der straat liep, latende het met den vloed naar binnen drijven.

Den 24sten passeerde de Admiraal met de *Eendragt* de eerste engte, die slechts ½ mijl wijd is. De Vice-Admiraal bleef echter terug; de engte gepasseerd zijnde, werd het water breeder, met vele inhammen

tot aan de tweede engte, 10 mijlen westelijker gelegen, en die omtrent $1\frac{1}{2}$ mijl wijd zal wezen; den volgenden dag kwamen zij met eene tamelijke koelte, en de vloed in hun voordeel hebbende, ook deze door. Hier strekte zich de kust zuidwaarts, met eenen uitstekenden hoek, die kaap *Nassau* genoemd werd, twee mijlen in het W. Z. W. dezer kaap, liggen twee eilanden; op het noordelijkste en kleinste werden zij volk gewaar, daar men twee gewapende sloepen naar toe zond; toen deze aan land kwamen, waren de inboorlingen naar de hoogte geweken, en gaven door teekenen te kennen, dat de onzen zich moesten verwijderen, hun tevens eenige pinguinen toewerpende. Dan toen het scheepsvolk nader bij hen kwam, schoten zij met pijlen, waarop zij het eiland introkken, en vonden, dat de inboorlingen 40 in getal waren; men schoot op dezelve; doch zij liepen weg en verborgen zich; ook werden zij in het hangen van eenen heuvel, eene grot gewaar, die van boven digt was, en waarin zich een aantal der inboorlingen bevonden, die gedurig op het volk schoten, en er vier van kwetsten, en niettegenstaande de *Hollanders* met geweld op hen aanvielen, bleven zij zich verdedigen tot de mannen doodgeschoten waren; de vrouwen bedekten met hare ligchamen de kinderen, om hen voor het schieten te behoeden, ofschoon er reeds vele gekwetst waren; zij namen vier jongens en twee meisjes mede naar de schepen, waarvan er een de Nederlandsche taal leerde, en de volgende beschrijving van deze oorden deed. —

Het volk, waartoe zij behoorden, wordt *Enoo* genaamd, en bewoont het land *Cossi;* het kleine eiland, waar zij gevangen werden, noemen ze *Talcke*, doch het grootere *Kastemme*, waarop de pinguins zich in grooten getale bevinden, en dat het voornaamste voedsel van dezen stam oplevert; van de vellen dier vogels maken zij hunne mantels; zij wonen in holen onder den grond gemaakt; zij waren van den vasten wal naar dit eiland gekomen, waar zij op een halve mijl afstand eene menigte inboorlingen zagen, die bezig waren pinguins te vangen. Aan de kust waren vele struisvogels, die zij dikwerf vangen en eten, als ook een dier, dat zij *Cassoni* noemden en vermoedden, dat zij daardoor hoornvee zullen bedoeld hebben. Dit volk leeft in stammen, ieder op zichzelven; de vier volgenden waren de naaste aan haar belendende en van denzelfden oorsprong, als de *Kemeneters*, de *Kennekas* en de *Carayken*, die de landen *Karay*, *Karamay* en *Morine*, bewonen; dit volk is van middelmatige grootte, zeer breed van schouder, en hoog van borst, het hoofdhaar der mannen is lang, maar dat der vrouwen afgesneden; de schaamdeelen bedekken zij met pinguinvellen, die zeer kunstig aan elkander genaaid waren; dit bedeksel noemen zij *Oripoggre* en de pinguins *Compoggre*. In het binnenland woonde een andere stam, *Tiremenen* genoemd, die groot van postuur zijn, en gedurig met de reeds vermelden oorlog voeren; de landstreek, die zij bewonen, word *Coin* genaamd; volgens de berigten, die men omtrent dit geslacht kon inwin-

nen, moest men opmaken, dat de *Tiremenen* kanibalen waren. —

Den 28sten dito gingen zij van deze eilanden onderzeil, om naar den overwal te loopen; op dezen togt zagen zij vele walvisschen; doch toen zij drie mijlen gevorderd waren, liep de wind hun tegen, zoodat zij in de straat op 11 vadem schoonen zandgrond, ten anker kwamen. Naarmate zij de straat dieper in kwamen, vonden zij meerder de gelegenheid om te ankeren, zoodat zij, gedurende de eb, het tij konden stoppen. Men ging hier aan land, en zag er eene heldere beek, die dwars door het land liep, doch derzelver uitwatering konden zij niet vinden; het oord was zeer aangenaam en boschrijk, zij vonden er eene menigte kleine papegaaijen, waarom deze bogt of baai, de *Zomerbaai* genaamd werd.

Den 29sten werden de ankers geligt met het voornemen naar *Port Famine* te stevenen, en zich er van water en hout te voorzien. De kust heeft hier eene zuidelijke strekking, tot eenen uitstekenden hoek; 2 mijlen benoorden deze, liepen zij in eene diepe bogt en voeren aan land, daar, naar de opgaven, men hier de *Philipsstad* meende te moeten zoeken, die weleer door de Spanjaarden hier gesticht, en naar hunnen Koning benoemd was. Dan men vond geene overblijfselen van dezelve; sedert lang hadden de Spanjaarden dit oord verlaten, daar zij het gure klimaat er niet konden verduren. De straat is hier vier mijlen wijd, met zeer hoog gebergte aan weêrskanten, dat met altoosdurende sneeuw bedekt is, het land is zeer boschrijk; men haalde er eenige boo-

men aan boord, waarvan men eene sloep wilde timmeren; de bast dezer boomen had eenen zeer sterken specerijsmaak, waarom men er eenige monsters van, naar *Nederland* medenam. — De stad, weleer naar den Koning van *Spanje*, *Philipsstad* genoemd, werd door Sir THOMAS CAVENDISCH niet zonder oorzaak in *Town of Famine* (Honger-stad) veranderd, terwijl hij ook de haven, *Port Famine* noemde; dezelve lag onder 53° 18′ Z. B.; de stad had vier bolwerken, ieder met een stuk grof geschut voorzien, die men in den grond gegraven had, maar in 1587 door CAVENDISCH medegenomen werden; de stad zelve was zeer goed in een boomrijk oord en nabij versch water, zeker in het beste gedeelte der straat *Magellaan;* CAVENDISCH vond er ook eene kerk, en eene galg, waaraan men eenen Spanjaard had opgehangen; de bezetting bestond uit 400 man, waarmede men meende de vaart door dezelve voor alle andere Natiën te zullen kunnen beletten. Dan de Voorzienigheid gedoogde zulks niet, daar de Spanjaarden, gedurende drie jaren van al wat zij zaaiden of plantten, niets konden inoogsten, en zij daarenboven, dikwijls door de inboorlingen ontrust werden, die hun belet hebben buiten de vesting te komen, om eenig voedsel te zoeken; hunne levensmiddelen eindelijk uitgeput zijnde, en nimmer eenigen toevoer uit *Spanje* ontvangende, vond men de meeste in de huizen nog gekleed van honger overleden; de stad werd door deze lijken dermate verpest, dat de overgeblevenen genoodzaakt waren haar te verlaten, en langs het strand te trekken, hopende hier een en ander te

zullen vinden, om hunnen honger te kunnen stillen; die, welke nog eenige krachten over hadden, namen hun schietgeweer mede; doch eenigen waren reeds zoo verzwakt, dat zulks hun niet mogelijk was. In dezen jammerlijken toestand hebben zij langer dan een jaar rondgedwaald, terwijl zij zich met kruiden, wortelgewassen en eenige wilde vruchten moesten voeden, en nu en dan ook eenige vogels schoten. Toen de bezetting van 400 tot op 23 (waaronder nog twee vrouwen) gesmolten was, namen zij het besluit naar *Rio de la Plata* te trekken, hetgene de *Engelschen* vernamen van eenen Spanjaard HERNANDO, die achter gebleven was, en die de *Engelschen* aan boord namen. Van het lot der overigen heeft men verder niets kunnen vernemen.

Den 2den December kwamen zij bij de zuidelijkste punt der straat, die daarom door de Engelschen kaap *Forward* genoemd is. Vier mijlen dieper in de straat, kwamen zij in eene groote bogt, waar zij water haalden, en eenige kruiden plukten, naar waterkers gelijkende, en die heilzaam voor de scorbut waren. De kust was tot aan den waterkant met houtgewas begroeid; eenigen van het volk hadden van een plantgewas gegeten, dat hen zeer bedwelmd had, doch hetwelk weder overging. Dien zelfden dag verzeilden de schepen naar eene ruime opene baai, alwaar de Admiraal de timmerlieden en volk aan land zond, om eene sloep te bouwen, waarvan de kiel 37 voeten lengte had; ook werd de smederij aan land opgezet, waartoe men de smeekoolen van het hout, dat er in overvloed voorhanden was, liet branden. Zij vertoefden

hier twaalf dagen, wanneer de sloep afgetimmerd was. Deze hunne legplaats, verkreeg den naam van de *Oliviers-baai.*

Den 14den dito kwam tot groote vreugde der overige schepelingen het Vice-Admiraalschip, dat steeds achter uit was gebleven, bij de andere schepen ten anker.

Den 15den dito ontdekte zij een vreemd zeil, dat men vermoedde een der schepen tot het Eskader van PIETER VERHAEGEN te behooren. Den volgenden dag werden hunne gevoelens bevestigd; het schip was genaamd de *Drom* van *Utrecht*, gevoerd door SEBALD DE WEERT, die reeds in de *Zuidzee* was geweest; dan met het schip door zwarte TAEM gevoerd, de straat weder had moeten inloopen; de andere drie schepen hadden intusschen de *Zuidzee* bereikt, en hunnen voorgenomen' togt, vervorderd. (*)

(*) In het journaal van DE WEERT wordt dit schip *de Trouw* genaamd; mogelijk dat hetzelve voorheen den *Drom* of *Dom* van *Utrecht* genaamd was; ook noemt het journaal van VAN NOORD het schip van DIRK GERRITZ, het *Vliegende hart*, eene benaming, waarschijnlijk voorheen aan dit jagt gegeven, dat naderhand de *Blijde boodschap* genaamd werd; dat zekere zwarte TAEM of TEUNIS, het *Geloof*, voorheen door BALTHAZAR DE CORDES gevoerd, thans kommandeerde, is niet waarschijnlijk, daar DE WEERT hier niets van meldt, en destijds in vriendschap met DE CORDES leefde. Volgens den Hoogleeraar MOLL heeft ZWARTE TEUN dit schip na zijn overlijden, gevoerd. Hoe of VAN NOORD het schip van DE WEERT onder het Eskader van VERHAEGEN plaatst, kan men niet oplossen, daar men weet, dat hij onder MAHU, en later onder SIMON DE CORDES diende. —

Den 17den dito, zich hier van hout en water genoegzaam voorzien hebbende, werd de krijgsraad belegd, waarin besloten werd, de reize naar de *Zuidzee*, zoo spoedig mogelijk te vervorderen, en dat, ingevalle men van elkander zoude afraken, het rendezvous zoude wezen, aan het eiland *St. Maria*, op de kust van *Chili* gelegen, alwaar men alsdan twee maanden zoude vertoeven, om de vermiste schepen in te wachten.

Den 18den verzeilden zij naar de baai, daar de *Drom* zich bevond, drie mijlen bewesten de *Oliviers-baai* gelegen, hier vond men eene goede ankerplaats, binnen eene hooge kaap, door de Engelschen *Gallant* genaamd, waar de vijf schepen van VERHAEGEN (SIMON DE CORDES) winterlaag hadden gehouden, daar dit de veiligste ankerplaats in de straat *Magellaan* was. (*) Tegenover deze baai ligt in de straat zelve een groot en twee kleinere eilanden, die deze baai gemakkelijk doen kennen, daar men buiten dezelve en de *Pinguins-eilanden* geene andere aan dien kant ontmoet, doch allen zonder gevaar kunnen gepasseerd worden. — In deze baai vond men zeer veel mosselen, waaronder eene zeer groote soort in ronde schelpen, wien men de voorkeur gaf; (†) ook vond men er in overvloed roode heziën (bessen) die zij, gedurende hun verblijf in de straat, in groote hoeveelheid nuttigden.

(*) Dit was de zoogenaamde *Mossel-baai* van DE CORDES.

(†) De klipkleevers (aan de kaap *de Goede Hoop*), *klipkousen* genaamd.

Den 19den dito kwam DE WEERT aan boord van den Admiraal; de wind Z. en Z. Z. O. loopende, ging de Vice-Admiraal, die ook aan boord was, zonder orders, naar boord van zijn schip, alwaar hij een schot liet doen, en onderzeil ging, en zich aan de andere schepen niet bekreunde, die hier tot den volgenden nacht bleven liggen. Den 20sten gingen de twee schepen, benevens dat van DE WEERT onderzeil; dan na zes uren onderzeil geweest te hebben, kregen zij het in den stroom, en kwamen midden in de straat ten anker, voor alle winden openliggende. Zij vonden, wel is waar, dat hier eb en vloed liep, dan zeer onregelmatig, daar het eene tij wel 12 uren en dan weder slechts 2 of 3 uren, dezelfde rigting hield.

Den 22sten dito laveerden zij tot boven eene kaap, aan de zuidzijde der straat gelegen, waar zij bewesten bij een klein eiland ankerden, en waar men voor de weste winden beschut lag; meer zuidwaarts was eene zeer diepe bogt, doch geenen ankergrond te vinden. (*) SEBALD DE WEERT kon intusschen deze kaap niet te boven stevenen, en moest dus naar zijne vorige legplaats terug keeren. (†) VAN NOORD noemde deze zijne ankerplaats de *Mauritius-baai.*

(*) Het is zeer waarschijnlijk, dat deze en meer andere bogten, bezuiden het *Vuurland* uitloopen, en dat men hieraan den door VAN NOORD waargenomenen, onregelmatigen loop der stroomen, in de straat moet toeschrijven. —

(†) DE WEERT zegt in zijn journaal hoofdzakelijk hetzelfde; zijn schip was vuil; die van VAN NOORD waren in *Port Desiré* schoon gemaakt, en gesmeerd.

Den 25sten laveerden de schepen nog eene mijl verder en kwamen bij den Vice-Admiraal in eene baai ten anker, die den naam van FREDRIK HENDRIK verkreeg; de ankergrond was er slecht, en men lag er daarenboven bloot voor de weste winden.

Den 28sten dito werd aan boord van den Admiraal de breede krijgsraad belegd, waarin besloten werd, den Vice-Admiraal in apprehensie te houden, door dien hij zich aan pligtverzuim en ongehoorzaamheid had schuldig gemaakt; dit vonnis ter uitvoer gebragt zijnde, liet de Admiraal de artikelen van beschuldiging opmaken, waarvan kopij aan den Vice-Admiraal werd gegeven, ten einde hij zich binnen den tijd van drie weken op dezelve kon verdedigen; bij voorraad werd tot Vice Admiraal bevorderd de Opper-Kommies LAMBERT BIERMAN, en voor den Stuurman van ILPENDAM, JACOB JANSZ. werd WILLEM GIJZEN, in die functie bij den Admiraal dienende, in plaats gesteld.

Den laatsten December werden zij door eenen hevigen westelijken storm beloopen, en genoodzaakt naar de *Mauritius-baai* terug te keeren.

Den 2den Januarij 1600 ging de Admiraal met twee sloepen de *Mauritius-baai* opnemen, die hij vond zich Z. oostwaarts te strekken, en waarin zich vele kanalen en meren van zoet water, ontlasten; ook vond hij er veel vast ijs, dat wel tien vademen diepte had, en dat naar zijne gedachten er steeds blijft liggen, daar het in deze gewesten thans het midden van den zomer was; (*) te dier tijde bestond de bezetting van

(*) In het journaal van DE WEERT, vindt men vermeld,

het Eskader uit 151 man, waaronder slechts vier zieken waren.

Den 8sten dito ging eene sloep en jol van den Admiraal aan land, om mosselen te zoeken. Het volk, dat in de jol was, kwam het eerst aan land, en werd door de inboorlingen, die zich verscholen hadden, overvallen, die er twee van afmaakten en eenen kwetsten, doch het volk der sloep, dat gewapend was, dreef hen op de vlugt, terwijl zij de dooden evenwel met zich voerden, waardoor men vooronderstelde, dat het menscheneters waren, hunne wapenen bestonden in eene soort van knodsen, waaraan lange lederen riemen gehecht waren, benevens zeer lange houten assagaaijen (werpspiesen) waarvan men er eenigen vond, en aan boord bragt; men vindt hier nog veel houtgewas, schoon veel minder dan in het midden der straat, daar men meerder westwaarts niets dan hooge kale bergen vindt, met altoosdurende sneeuw bedekt.

Den 14den vorderden zij nog twee mijlen westwaarts tot aan kaap *Boluto;* hier scheen het, als of men in eene W. N. W. rigting de *Zuidzee* voor zich had, hoewel men er nog ruim twintig mijlen van verwijderd was; zij gisten, dat de straat hier twee mijlen breed was. Des avonds werden zij door tegenwind en storm genoodzaakt dieper de straat in te loopen, tot voor eene kleine baai, die de *Mennonite* (Doopsgezinde-baai) genaamd werd, doordien een

---

dat VAN NOORD eenige brokken van dit ijs, naar DE WEERT's schip medenam.

Stuurman, tot die geloofsbelijdenis behoorde en dezelve het eerst had waargenomen. — Den volgenden dag ging men hier met eene sloep naar land, waar men drie kano's met inboorlingen ontmoette, die terstond naar de hoogten de vlugt namen, terwijl zij den Hollanderen hunne wapenen toonden en met slingersteenen op de sloep wierpen; niettegenstaande men intusschen op hen schoot, wisten zij zich zoo goed achter de rotsen te verbergen, dat zij en hunne kano's van verderen overlast bevrijd bleven.

Den 17den dito zeilden de drie schepen, uit de zoogenaamde *Doopsgezinde-baai*, doch slechts drie mijlen westelijker gekomen, waren zij genoodzaakt weder eene ankerplaats te zoeken, die men dan ook vond in eene bogt, die men de *Geuzen-baai* noemde, (*) waar men veel veiliger dan in de vorige lag; hier vond men een aantal ganzen, die traag in het vliegen waren, en waarvan er eenigen geschoten werden; men vond er ook eenen grooten voorraad van mosselen.

Den 24sten dier maand werd de Vice-Admiraal JAKOB KLAESZ. VAN ILPENDAM voor den breeden krijgsraad geroepen, om zich tegen de hem ingeleverde beschuldigingen te verdedigen, en daar hij bij meerderheid van stemmen veroordeeld werd, besloot men hem, alvorens van hier te vertrekken, aan land te

(*) Het verdient opmerking, dat reeds zeelieden van dien tijd, zich met geloofsgeschillen bemoeiden; de benoeming van *Doopsgezinde-*, *Geuzen-* en *Katholijke-baai* getuigen hiervan; dan het was in den geest van dien tijd.

zetten, welk vonnis dan ook den 26sten werd ten uitvoer gebragt; men gaf hem wel eenig brood en wijn mede; dan dit kon niet lange strekken, zoodat hij spoedig onder de inboorlingen moest geraken, die hem waarschijnlijk zouden afmaken. Nadat het vonnis volvoerd was, beval de Admiraal, dat men op de schepen een gebed zoude doen, waarbij een ieder vermaand werd, zich aan zulk een streng voorbeeld te spiegelen. (*) De Kapitein PIETER DE LINT werd nu tot Vice-Admiraal bevorderd, in wiens plaats de provisionele Vice-Admiraal BIESEMAN, tot Kapitein op de *Eendragt* benoemd werd.

Den laatsten dier maand, kregen de schepen eenen oostelijken wind, waarmede zij ongeveer 10 mijlen westwaarts vorderden, doch zij moesten den 1sten Februarij door tegenwind weder eene ankerplaats zoeken, die men dan ook in eene niet zeer veilige baai vond, de *Papiste* (Katholijke) genaamd; hier vond men ook een kanaal of fiöerd, dat verre landwaarts inliep. Zij vonden er vele mosselen, die den schepelingen zeer welkom waren. — Na hier eenigen tijd gelegen te hebben, gingen zij naar de *Geuzen-baai* terug; dan den 27sten de wind met eene frissche koelte uit den oosten loopende, ging men hier van

(*) Men moet toestemmen, dat zulk een vonnis, aan den tweeden persoon dezer expeditie uitgevoerd, *zeer streng* was; wanneer men evenwel in het oog houdt, dat de wederspannigheid van den Vice-Admiraal, den verderen togt had kunnen doen mislukken, kan men zich wegens zulk eene uitspraak, in die Eeuw gedaan, niet verwonderen.

daan onderzeil, en kregen zij den volgenden avond kaap *Desirado* der Spanjaarden, (kaap der begeerte) in het gezigt, die zeer kenbaar aan eenige heuvelen is; na middernacht waren zij onder deze kaap, en bemerkten bij maneschijn, dat er eenige eilanden bij liggen; aan de Noordzijde der straat, neemt het land eensklaps eene Noordelijke rigting aan, doch men kan geenen kennelijken hoek ontwaren; alleen wordt men aan de Noordzijde der straat eenige lage eilanden gewaar, door de Spanjaarden de *verdronkene eilanden* genoemd; de mond der straat, waar zij zich met de *Zuidzee* vereenigd, rekende men 7 mijlen breed te wezen. Den 29sten had men eindelijk het geluk de stille *Zuidzee* te bereiken, waarin, met eene frissche koelte, de koers N. west gesteld werd, en waarvoor zij het Opperwezen niet genoeg konden danken.

Alvorens VAN NOORD op zijnen verderen togt te volgen zal het niet ongevallig zijn, zijne beschrijving wegens de ontdekking der straat *Magellaan* te laten voorafgaan.

Nadat de Portugeezen in 1511 de *Moluksche eilanden* ontdekt hadden, keerde FERNANDEZ MAGELHANES, een uitmuntend Portugeesch zeeofficier, die in *Indië* eenen geruimen tijd onder den beroemden D'ALBUQUERQUE gediend had, naar zijn vaderland terug; dan daar hij, naar zijne gedachten, door den Koning EMANUËL, voor zoo vele bewezene diensten, niet behoorlijk beloond werd, vertrok hij naar *Valladolid*, waar hij aan het Hof van Keizer KAREL V werd toegelaten; hier onderhield hij zich met eenige geleerde sterre- en aardrijkskundigen, en gaf den Keizer te

kennen, dat, ingevolge de verdeeling, door den Paus ALEXANDER VI, tusschen de ontdekkingen van *Spanje* en *Portugal* vastgesteld, de Molukken onder de westelijke bepaling, en dus aan de kroon van *Spanje* behoorden; dit bewees hij niet alleen op aardrijkskundige gronden, maar ook door eigenhandige brieven van SERRANO, die de ontdekker derzelven was, en stelde den Raad des Keizers voor, dat men van de kust van *Peru* al spoedig deze eilanden zoude kunnen genaken, daarbij zijne dienst aanbiedende; om, indien men hem schepen en bekwame zeelieden wilde toevertrouwen, hij geene gevaren ontzien zoude, zulk eenen westelijken doortogt te vinden; de Keizer de groote bekwaamheid van MAGELLAAN en de getuigenis van SERRANO in overweging nemende, deed terstond vijf schepen uitrusten, behoorlijk van manschap voorzien (waaronder vele uitgewekene Portugeezen) en droeg het bevel over dit Eskader aan MAGELLAAN op. —

Den 21sten September 1519 kwamen de schepen uit *St. Lucar* in zee, deden *Teneriffe* aan, en liepen naderhand te *Rio Janeiro* binnen, verkenden de *Plata*-rivier en baai van *St. Julian*, waar men overwinterde; hier begonnen de bevelhebbers en het scheepsvolk te muiten; dan MAGELLAAN herstelde door gestrengheid de orde weder. Alvorens hij de straat ontdekte, liep een zijner schepen van hem af, en keerde naar *Spanje* terug. (*) MAGELLAAN begreep,

(*) Dit schip was de *St. Antonius*, onder bevel van den Kapitein JUAN DE CARTHAGENA.

door de ebbe en vloed, die hij hier waarnam, dat er zeker een doortogt moest wezen; hij liep met drie schepen (daar er een op de kust van *Patagonie* was verongelukt) (*), de straat binnen, en na vele zwarigheden ontmoet te hebben, bereikte hij de *Zuidzee*, daar hij nu zich overtuigd hield, dat men de Molukken met west- en noordwaarts te sturen, moest opsporen, had hij reeds 1500 mijlen door de *Zuidzee* afgelegd, toen hij twee onbewoonde eilanden ontdekte (†), van hier den koers meer noordelijk nemende, liep hij in het gezigt der *Mariano eilanden*, en ontdekte daarna ook de *Philippijnsche eilanden*, ankerde bij het eiland *Zebu*, dat 12 mijlen in den omtrek heeft, en waar veel stof goud gevonden wordt; de vorst van dit eiland was in oorlog met een ander opperhoofd van het eiland *Mathan* of *Matan* (§) en deed Magellaan alle mogelijke beleefdheid; hij nam in schijn met vrouw, kinderen, en acht honderd zijner onderdanen het christelijk geloof aan, en ontving bij den doop den naam Fernandez, naar Magellaan; deze vorst had reeds twee malen zijne vijanden van *Mathan* overwonnen, dan in eene derde onderneming werd Magellaan zelf

(*) Dit was de *St. Jacob*, gevoerd door Juan Rodriguez Serrano, die tevens opperloods van het eskader was, en naderhand door Del Cano is opgevolgd.

(†) Op de oude kaarten onder den naam van *St. Peter* en *Tiburon* bekend.

(§) Het eiland *Matan* ligt, door een kanaal van *Mindano* gescheiden, benoorden hetzelve, *Zebu* ligt iets westelijker dan *Matan*, op de noordkust van *Mindano*.

met een aantal Spanjaarden en Portugeezen door de inboorlingen afgemaakt; de weinige overgeblevene bragten deze tijding aan boord der schepen, waarop de vorst van *Zebu* twintig der voornaamste officieren bij hem te gast noodigde, en, onder den schijn van gastvrijheid, liet hij hen gedurende den maaltijd ombrengen, daar de vorst van *Matan* hem onder deze voorwaarde den vrede had aangeboden; ook deed deze geveinsde vorst terstond hierop afstand van het christelijke geloof.

De overgeblevene manschappen van het eskader bestonden nu nog uit 180 koppen, en terwijl er daar en boven gebrek aan scheeps-behoeften was, besloot men het meest ontredderde schip te verbranden; hier na deden de twee overigen *Borneo* aan, en bereikten eindelijk de Molukken, het groote doel, dat de uitmuntende MAGELLAAN, beoogd had. (*)

Daar er in dien tijd weinige Portugeezen in deze eilanden waren, hadden de Spanjaarden gelegenheid een verbond met den Koning van *Tidor* te sluiten, die hun de monsters der specerijen, waarnaar zij sedert zoo lang begeerig geweest waren, mede gaf en nu namen zij de terugreize aan; dan een der schepen, kort daarna zeer lek wordende, moest naar de Molukken terugkeeren, waar hetzelve verongelukte, doch de bezetting werd gered. Het eenige van de vijf overgeblevene schepen, de *Victorie* (*El Vittoria*) eenen koers door de *Indische zee* en om kaap

(*) Wij hebben, ter uitbreiding van het verhaal, van VAN NOORD, PIGAFETTI gevolgd.

de *Goede Hoop* nemende, moest (denkelijk uit gebrek van water en victualie) de *Kaapverdische eilanden* aandoen, alwaar de Portugeezen de zwakke en zeer verminderde bezetting aanbielden; dan eenige dezer ondernemende zeelieden overmeesterden het schip, en bereikten, na het eerst den togt om den aardbol volbragt te hebben, onder het bevel van eenen der kundigste zeelieden van dien tijd, SEBASTIAAN DEL CANO (Spanjaard van geboorte) de haven van *Sevilië*, waar dit schip zoo lang bewaard is geworden, tot hetzelve door ouderdom vernietigd werd. (*)

Het journaal van den kundigen VAN NOORD voegt hierbij dat Sir THOMAS CAVENDISCH de lengte der straat *Magellaan* op 90 Engelsche Leagues, waarvan er twintig op eenen breedte-graad gaan, aangeeft, daar zij dezelve op 110 Duitsche mijlen van 15 op eenen

---

(*) Het Eskader van MAGELLAAN voor die eeuw op het beste uitgerust, bestond uit de schepen de *Trinidad*, door hem zelven gevoerd, *St. Antonius*, Kapitein JUAN DE CARTHAGENA, *El Vittoria*, Kapitein LUÏS DE MENDOÇA, *El Conception*, Kapitein GASPAR QUESADA, en *St. Jacob*, Kapitein JUAN RODRIGUEZ SERRANO (die de *Molukken* ontdekt had;) alleen dat der *Vittoria*, onder het bevel van den kundigen DEL CANO, was het gelukt, eene Spaansche haven te bereiken; slechts twee Officieren, de Stuurlieden MIGUEL DE RODAS, en MARTEN INSAURAGA, benevens acht-en-twintig gemeenen, bevonden zich aan boord der *Vittoria*, toen het *Sevilië* bereikte; hieronder was ook ANTONIO LOMBARDO PIGAFETTI, die naderhand de reize van den beroemden MAGELLAAN, heeft uitgegeven.

breedte grand, gegist hadden, hetgene een groot verschil oplevert; bij het inkomen der *Zuidzee*, vond hij ook nagenoeg dezelfde zuidelijke breedte, die men bij het aandoen der straat had waargenomen.

Den 8sten Maart 1600. — VAN NOORD zijnen togt nu in de *Zuidzee* voortzettende, bevond, dat er te dier tijde zich op de drie schepen nog 147 man bevonden; dan tot zijn leedwezen raakte den 12den daaropvolgenden in den nacht, het Vice-Admiraalschip van PIETER DE LINT van de overige schepen af. (*) Den 21sten dier maand zagen zij het land, zijnde de kust van *Chili*, die men tot op eene halve mijl afstands naderde; het scheen hun toe een zeer aangenaam land te wezen, dat op vele plaatsen bebouwd was; op eene uitstekende punt van het land zagen zij vele ingezetenen te paard, om de schepen op te nemen; deze behoorden tot eene kleine stad, een weinig landwaarts in gelegen, *l'Imperial* genaamd; (†) dan nu hielden zij van de kust af, en werden in het westen op den afstand van 5 à 6 mijlen, een eiland gewaar, waarnaar zij den koers stelden, en aan de oostzijde van hetzelve tegen den avond op 14 vadem goeden grond ten anker kwamen; zij bevonden dat dit het

---

(*) Van dezen Vice-Admiraal is sedert niets vernomen, hij is dus waarschijnlijk verongelukt.

(†) Het stadje *l'Imperial*, op de kust van *Chili*, ligt onder 38° 20′ Z. B.; de haven van hetzelve is thans door zandbanken niet genaakbaar, het eiland *Mocha* ligt bewesten den hoek van *l'Imperial*.

eiland *Mocha* was, dat eene tamelijke uitgestrektheid heeft, en waarop in het midden eenig gebergte gevonden wordt, waardoor eene kloof loopt, uit welke eene kleine rivier ontspringt, die in zee uitwatert; overigens was het laag, vlak land. — De Admiraal zond terstond eene sloep naar het eiland, waarbij zich zekere Jan Klaaszoon bevond, die reeds zijn vonnis had ontvangen, om door zijn slecht gedrag ergens aan land gezet te worden, ten einde te beproeven, of hij met vriendelijkheid de inwoners kon overhalen, ververschingen te verruilen, waartoe men hem eenige geschenken van messen, ijzer, paternosters, enz. had medegegeven. Deze werd dan ook door de inboorlingen vriendelijk opgenomen, die hem te kennen gaven, dat het thans te laat was, om eenigen handel te beginnen, doch dat zij den volgenden dag maar moesten terugkeeren; hij vond het eiland wel bebouwd, en zag er schapen en ander vee, in de weiden. Den volgenden morgen gingen er twee sloepen naar land, van bijlen en Neurenburger waren wel voorzien; voor iedere bijl ruilden zij een schaap, en voor een mes, een en somtijds twee hoenders; daarenboven kregen zij hier eene hoeveelheid maïs, patatten, pompoenen en andere vruchten, die het eiland opleverde. Toen de schepen terug gingen, kwamen in dezelve, volgens hun begeeren, twee der voornaamste opperhoofden (*Caciques*) mede aan boord, die den nacht overbleven, en door van Noord zeer wel ontvangen werden; ofschoon men hen niet verstaan konde, gaven zij door teekenen te kennen, dat te *Valdivia* vele Spanjaarden door de inboorlin-

gen waren omgebragt; zij kenden ook de namen van de tegenover hun eiland, op de kust van *Chili*, gelegene plaatsen, zoo als *Arauco, Tucapel,* enz.

Den 23sten dier maand zond men de barkas naar land, en men vereerde den inwoners met hemden, hoeden en andere kleedingstukken, waarop de schepelingen naar hun dorp gingen, dat uit 50 hutten, van stroo gebouwd, bestond; in iedere derzelve was een portaal aangebragt; dan men vergunde het volk niet er binnen te komen of bij hunne vrouwen te gaan; dan deze kwamen uit hunne woningen, en door de mannen toegeroepen, gingen zij hoopsgewijze op de hurken zitten, en nadat zij beduid hadden, dat de Nederlanders insgelijks zouden gaan zitten, kwam er eene oude vrouw met eene volle aarden kan, van den drank, die zij *Chica* noemen, en waarvan zij met genoegen dronken, daar dezelve rinsachtig smaakte; deze drank wordt van maïs bereid, die op eene walgelijke wijze door oude vrouwen gekaauwd wordt, vervolgens in kuipen gedaan en met water aangelegd, ondergaat zij zulk eene gisting, dat de inwoners met dezelve zich bij hunne feesten dikwerf dronken maken; eertijds bevond zich een Spanjaard onder dese eilanders, die schipbreuk geleden had, en met eene aanzienlijke vrouw van hunne natie gehuwd was, waardoor hij drie of vier jaren onder hen bleef wonen, hetgene te meer te verwonderen is, daar zij eenen onoverwinnelijken afkeer van de Spanjaarden hebben, waarom deze man ook, zoodra zij door de *Chica* beschonken waren, door zijne vrouw moest verborgen worden.

De inboorlingen nemen zoo vele vrouwen, als zij kunnen onderhouden, voor huwbare dochters krijgen de ouders ossen, schapen, of andere zaken daar zij prijs op stellen; zij leven zeer vreedzaam onder elkander; dan ingeval van doodslag hebben de vrienden van den overledenen het regt om den misdadiger insgelijks te dooden; intusschen gebeurt het ook, dat men de doodstraf afkoopt, door jaarlijks eene hoeveelheid *Chica* te leveren; deze gewoonten hebben ook plaats in *Chili*, voor zoo verre de inwoners niet onder het beheer der Spanjaarden staan; hunne kleederen bereiden zij uit de wol der Peruaansche kemels, (*) die zij ook als lastdieren gebruiken, doch slechts kleine dagreizen maken, daar zij, eens vermoeid geworden, door geene slagen of anderzins kunnen voortgedreven worden; de inwoners wilden deze dieren niet afstaan, maar verruilden tegen bijlen, messen, en gemaakt ijzerwerk, dat zij met veel voordeel aan de kust afzetten, wel eene menigte schapen, die met de Europesche veel overeenkwamen, en bijzonder vet en smakelijk waren.

Den 24sten dito. Na een vriendelijk verkeer met de inwoners van *la Mocha*, verlieten onze reizigers hetzelve, den koers naar het eiland *St. Maria* nemende, dat 18 mijlen in het N. N. O. van het eerste is gelegen; in den namiddag zagen zij een schip, en-

(*) De *Llacma*; dit nuttige dier kan eenen last van 150 oude ponden torschen. Zie BLUMENBACH, door BENNET en VAN OLIVIER vertaald.

der hetzelve geankerd, hetgene hen zeer verheugde, in de vooronderstelling, dat het DE LINT zoude wezen, die voor eenige dagen van hen afgeraakt was. Dan nader komende, bevond men dat het een Spaansch vaartuig was, dat terstond zeil maakte, om het te ontloopen; en zijne sloep, waarin een anker lag, op sleeptouw hebbende, afkapte, hij stuurde langs het land en naderhand tusschen verscheidene rotsen door, die eene mijl van het eiland liggen; VAN NOORD, die hem vervolgde, kwam ter naauwernood vrij van twee blinde klippen, die in zijnen koers gelegen waren; de Spanjaard op de ruimte gekomen zijnde, hield het bij den wind, om het te ontzeilen.

Den 25sten bleven zij nog jagt op den Spanjaard maken, doch konden weinig op hem winnen, en hoewel men was overeengekomen, elkander twee maanden aan *St. Maria* te zullen wachten, was men genoodzaakt dit vaartuig te achterhalen, doordien de Spanjaarden anders spoedig van hunne komst in de *Zuidzee* zouden onderrigt zijn geworden; intusschen werd er op een punt van het vaste land, *Labapi* genaamd, veel met vuren geseind.

Den 26sten des morgens werd de Spanjaard door het jagt ingehaald en beschoten, daar hij twee metalen stukken aan boord had, verweerde hij zich; dan was spoedig genoodzaakt zich over te geven, waarna hij bijdraaide, om den Admiraal in te wachten, die den bevelhebber, benevens den loods en bootsman, aan zijn boord liet komen, maar de stuurman was op het eiland gebleven; zij deden eenen voetval voor den Admiraal, die hun het leven schonk; het was

één Koningsschip, met meel en spek geladen, voor de bezettingen van *Arauco* en *el Conception*, die destijds oorlog voerden met de inboorlingen; zij moesten binnen eenige dagen nog meer meel en spek op *St. Maria* ingenomen hebben, om het naar *Arauco*, 4 mijlen van dat eiland verwijderd, over te voeren, waar de Spanjaarden aan de kust een fort gemaakt hadden. Zij verhaalden ook orders gehad te hebben, om naar schepen, die deze kusten naderden, uit te zien, en daarvan te *Lima* rapport te brengen aan de daar zich bevindende oorlogsschepen, alsmede dat in *Arica* twee oorlogsschepen lagen, waaronder de Vice-Admiraal was.

Heden werd in den breeden scheepsraad besloten, dat, aangezien de passaatwind hen verhinderde, het eiland *St. Maria* te bereiken, men koers naar *Valparaiso* (*) zoude stellen; hierdoor geraakte de Vice-Admiraal DE LINT van de overige schepen verstoken, daar buiten het eiland *St. Maria* geene nadere verzamelplaats bepaald was; ook zagen zij dat schip niet weder, dat, zoo wij voorheen opmerkten, waarschijnlijk in de *Zuidzee* is verongelukt; de scheepsraad was van gevoelen, dat de Vice-Admiraal het eiland *St. Maria* niet had kunnen vinden, doordien

(*) VAN NOORD zegt, dat deze haven onder 33° Z. B. ligt; volgens de naauwkeurige opgave der lengten van den professor W. LAX te *Cambridge*, is het verschil met VAN NOORD slechts 30 seconden zuidelijker, een nieuw bewijs voor de naauwkeurigheid der Nederlandsche zeelieden van dien tijd, in hunne breedte opgaven.

hetzelve in de kaarten en beschrijvingen van den destijds beroemden aardrijkskundigen PETRUS PLANCIUS, meer dan 1° 15′ te noordelijk was geplaatst en VAN NOORD en anderen, zouden, even als DIRK GERRITSZ., bijgenaamd CHINA, dit eiland gemist hebben, indien zij de journalen der Engelschen, DRAKE en CAVENDISCH, niet mede genomen hadden. DIRK GERRITSZ. CHINA, die te *Valparaiso* in de gevangenis was, en brieven aan den Admiraal VAN NOORD zond, betuigde het eiland *St. Maria* naar de opgaven van PLANCIUS niet te hebben kunnen vinden, en dat hij door grooten nood *Valparaiso* had moeten aandoen, waar de Spanjaarden schip en volk overmeesterden. (*)

De Bevelhebber en de Loods van het genomene schip verhaalden ook aan VAN NOORD, dat twee schepen, tot het eskader van den Admiraal VERHAGEN (†)

(*) Men ziet hieruit het nut der verbeterde zeekaarten, ofschoon men de onnaauwkeurigheid van den kundigen PLANCIUS kan verschoonen, daar men in zijnen tijd, bezwaarlijk naauwkeurige berigten wegens deze afgelegene gewesten kon inwinnen, doordien de Spanjaarden daarenboven zeer ijverzuchtig waren.

(†) VAN NOORD, of de steller van het journaal noemt hier VERHAGEN, die, wel is waar, rond de kaap *de Goede Hoop* naar de *Indiën* stevende, dan GERRITZ. en de andere schepen behoorden tot het eskader van MAHU, naderhand door SIMON DE CORDES opgevolgd; zie verder Noot, bladz. 28. het is vreemd, dat ZORGDRAGER, in zijne *Groenlandsche visscherij*, zegt dat in 1598 de vloot van VAN DER HAGEN, verzeld van MAHU en DE CORDES in zee stak, daar de Admiraal STEVEN VAN DER HAGEN eerst in 1604, met twaalf

behoorende, op het eiland *St. Maria* aangekomen waren, onder bevel van den Admiraal SIMON DE CORDES; deze was met zijne sloepen bij den hoek *Labapi*, aan de vaste kust geland, op uitnoodiging van eenen weggeloopen' Spanjaard, die zich onder de inboorlingen ophield; dan hier werden zij spoedig door de Indianen overvallen (die hen voor Spanjaarden aanzagen) en DE CORDES en 23 der zijnen afmaakten, waarop zij de hoofden op spiesen zettende, naar de stad *Conception* trokken, om de Spanjaarden met hunne overwinning te trotseren. De twee Nederlandsche schepen aan de vaste kust geene levensmiddelen kunnende bekomen, zeilden naar *St. Maria*, alwaar de Gouverneur van *Conception* eenen officier naar hen toezend, met aanbod van hen met varkens, vruchten, enz. te zullen voorzien, deze officier, door de Nederlanders zeer wel ontvangen, was waarschijnlijk zijnen last te buiten gegaan, door meer levensmiddelen te geven dan de Gouverneur bevolen had, dewijl hij zich liet ontvallen dat dit alles geschiedde, om hen hier op te houden, daar men terstond naar *Lima* berigt had gezonden dat hunne equipagiën verzwakt waren, en zich twee maanden aan het eiland *St. Maria* zouden ophouden; dat hierop 4 oorlogsschepen, met 700 soldaten, om hen te nemen, en verder de inboorlingen van *Chili* te beoorlogen waren uitgezeild; dat het jagt de *Buen Jesus*, dat door VAN NOORD genomen was, tot dat eskader had be-

---

schepen onder zijn bevel, om kaap *de Goede Hoop*, naar de *Oost-Indiën* vertrok.

boord; dan hetzelve bij het eiland *St. Maria* komende, waren beide de schepen reeds vertrokken, zonder dat men wist welken koers zij genomen hadden; de Officier, die de Nederlanders zoo veel diensten bewees, behoorde tot dat eskader; hij werd van verraad beschuldigd, en naar *Lima* gezonden; hier was men van de komst van VAN NOORD reeds sedert een jaar onderrigt, als ook van de namen der schepen, bevelhebbers enz., zoodat, de gansche kust langs, alles in beweging was, en de oorlogsschepen gereed lagen, hen op te wachten.

Den 28sten kwamen de schepen bij *el punto de Corona* (*) twee mijlen van *Valparaiso*, alwaar, volgens het zeggen van den gevangenen Spaanschen Loods, twee schepen lagen, waarop zij terstond naar binnen liepen; dan in den mond der haven gekomen, werd het stil, terwijl die van het land hen ontwaarden en bezig waren de goederen uit de schepen te lossen, waarvan het grootste schip met de ra omhoog en twee anderen op zijde lagen, om te kalfateren; VAN NOORD zond hierop twee barkassen met 20 soldaten; in de kleinste waren slechts acht man, die het grootste schip, waarin veel volk was enterden; de Spanjaarden waren meestal met het beste goed gevlugt; de overgeblevene Indianen stelden zich te weer; dan de meesten werden afgemaakt, of over boord gejaagd; men vond aan boord een meisje, dat goed Spaansch sprak, en hun verhaalde, dat er ongeveer 40 Span-

(*) *El punto de Corona*, is de zuidhoek der baai van *Valparaiso*.

jaarden, zoo Officieren als anderen, aan boord hadden geweest, die naar land gevlugt waren; de andere barkas maakte zich meester van de drie schepen, waarvan het volk gevlugt, en die men bezig was te breeuwen; ook ging er nog eene bark onderzeil, die het op strand zettede, en de goederen er uit loste, alvorens de barkassen dit vaartuig bereikten; men zond op het genomen schip, *Los picos* genaamd, en 80 lasten groot, eenig volk, om het te bemannen, dan de andere schepen, daar men gebruik van kon maken, werden verbrand, de vlag van het genomene schip werd aan den Admiraal gebragt, maar de meeste goederen had men uit hetzelve aan land geborgen; men vond er echter nog eenige schapen aan boord, als ook talk, wijn in potten (door de Spanjaarden *botegas* genaamd) appelen, huiden, reuzel, olijven, gelijk ook drie paarden, die in zee geworpen werden; overigens was er voor het volk buiten eenige kleederen, enz. niets ten beste.

De haven van *Valparaiso* ligt op 33° *Z.* B. en de stad *St. Jago* 18 mijlen meer landwaarts in; aan de haven stond slechts eene loots, waar de kooplieden van *St. Jago* hunne waren borgen, om af te schepen; dan daar het hier zelden regent, worden vele waren, zoo als wijn en andere goederen, aan den zeekant, zonder bedekking, nedergelegd; de wijn, die in den omtrek van *St. Jago* valt, heeft in kleur en smaak veel overeenkomst met den Bordeaux-wijn; men heeft er zeer veel schapen, waarvan het vet een voornaam artikel van uitvoer oplevert; ook appelen en kweën, zoo als die in *Europa*, vindt men er in

groote hoeveelheid, terwijl men in het algemeen dit land als zeer vruchtbaar kan beschouwen. (*)

De Admiraal VAN NOORD ontving, hier liggende, eenige brieven van den Kapitein DIRK GERRITZ., voorheen de *Blijde Boodschap* gevoerd hebbende, onder het eskader van den Admiraal MAHU en naderhand onder SIMON DE CORDES; hij berigtte VAN NOORD, dat hij in eenen zorgelijken toestand met slechts 9 gezonde schepelingen te *Valparaiso* was aangekomen; dat hij ongewapend met eene vredevlag aan land ging, om hulp te verzoeken; dan dat, aan land komende, de Spanjaarden hem in zijn been hadden geschoten, en hij met zijn volk gevangen genomen en naar *St. Jago* werd gebragt, doch naderhand met schip en volk naar *Lima* is gevoerd, waar hij, benevens zijn Schrijver, een Hagenaar van geboorte, eene strenge gevangenis moest verduren. (†) Den 1sten April 1600 kwamen de schepen in eene zeer ruime baai, *del Guasco* genaamd, liggende op 28°

(*) Inderdaad is de provincie van *St. Jago*, de vruchtbaarste van *Chili*, waarvan *St. Jago* de hoofdstad, in de vlakte van *Mapocho* is gelegen. *Valparaiso*, dat men als de haven dier stad kan aanmerken, en waar, ten tijde van VAN NOORD, slechts eene loots stond, heeft sedert in welvaart zeer toegenomen, zoodat men er in 1822 reeds 10,000 inwoners telde; dan in dat jaar is zij door eene aardbeving bijna geheel verwoest geworden.

(†) Wegens dezen DIRK GERRITZ., bijgenaamd CHINA, verwijzen wij omtrent andere bijzonderheden, op den togt van den Admiraal MAHU en DE CORDES, in het IV deel uitgegeven.

30′ Z. B., en waar men eene veilige reede vond; de kust was van boomen en woningen ontbloot; dan meer landwaarts in was het land wel bebouwd, en bragt vele vruchten voort; een der gevangene Spanjaarden ging 4 à 5 mijlen ver, en bragt zeer schoone meloenen, druiven, vijgen, benevens hoenders en eijeren aan boord; men zag den mond eener kleine rivier, waar men zich van water wilde voorzien; dan dezelve was zoo droog, dat de sloep er niet konde inkomen. De inboorlingen waren op dit gedeelte der kust, onder het juk der Spanjaarden.

Den 5den April heeft VAN NOORD den Kapitein FRANCISCO D'IVARRA, van het genomene vaartuig *Buon Jesus*, groot 30 lasten, benevens zijn volk, ontslagen, hem veel vriendschap bewezen en geschenken gegeven, ten einde hij wederkeerig den Kapitein GERRITZ. te *Lima*, zoude behulpzaam wezen, hetgene hij ook beloofde te zullen nakomen, waarop hij in deze haven aan land werd gebragt; de Admiraal hield den Loods JUAN DE SAVAL met twee Negerslaven en twee Mestische jongens aan boord. Den 6den dito werd een matroos, JACOB DIRKSZ., uit *Leiden* geboortig, door den krijgsraad veroordeeld om dood geschoten te worden, doordien hij rantsoen-brood van de equipagie, en uit het ruim eenen pot met olie gestolen had. Heden werd de Spaansche Loods nogmaals verhoord, die te kennen gaf, dat er te *Lima* drie oorlogsschepen gereed lagen, welke, op de tijding dat VAN NOORD op de kust kwam, hem moesten aantasten; volgens zijn zeggen, was ieder dier schepen met 24 metalen stukken voorzien, en bemand met 300

köppen, waarvoor de Nederlanders zich behoorden te wachten. *Lima* was de hoofdstad van *Peru* en de sterkste van al de Spaansche bezittingen in *Zuid-Amerika*, op 12° 3′ Z. B. Zij werd in 1535 door PIZARRO gebouwd, aan de rivier *Lima*, en *Ciudad de los Reijes* (stad der Koningen) genaamd. De stad ligt op 18° 26′ zuider breedte; (*) hier wordt het zilver, dat uit de mijnen van *Potoso* komt, ingescheept, en naar *Lima* verzonden, alwaar meergemelde Loods, verhaalde, dat twee schepen gereed lagen, om het zilver te gaan inladen; op dit berigt besloot VAN NOORD koers te stellen naar eene kaap, *St. Françisco* genaamd, op 1° 30′ benoorden den evenaar gelegen, welk punt de Spaansche schepen, tusschen *Lima* en *Acapulco* varende, steeds verkennen, om zich van de passaatwinden te verzekeren. Terwijl de schepen in *Valparaiso* lagen, had de Admiraal eenige brieven onderschept, waardoor hij sommige bijzonderheden omtrent den opstand der inboorlingen tegen de Spanjaarden vernam. Dezen door de aanhoudende knevelarijen en grooten overlast, hun door de Spanjaarden aangedaan, hadden sedert lang eenen onverzoenlijken haat tegen hen opgevat, en hadden 5000 man, waar-

(*) Daar de breedteopgaven van den Spaanschen Loods niet naauwkeurig waren, heeft men dezelve naar de laatste astronomische waarnemingen verbeterd; het verdient evenwel opmerking, dat de Jezuiten reeds in de zestiende eeuw, de breedte en lengte van *Lima* naauwkeurig bestemd hadden; in 1746 werd deze schoone stad door eene aardbeving grootendeels verwoest. — Ten tijde van VAN NOORD, werd *Arica*, slechts door eene batterij, met vier stukken geschut, verdedigd.

onder 3000 man paardenvolk, bij elkander gebragt; de ruiterij, die goed geoefend was, was alleen met lansen gewapend, daarenboven hadden zij honderd geweren, en andere wapenen van de Spanjaarden weten te bekomen; met zulk eene magt overvielen zij den 24 November 1599, de stad *Valdivia*, waar vele Spanjaarden gedood of gevangen genomen werden; de stad met kerken, kloosters enz. werd in brand gestoken; den geestelijken sloeg men de hoofden af, en de heilige beelden werden vernietigd, anderen Spanjaarden werd de mond met goud gestopt, hun te kennen gevende, dat zij zich nu konden verzadigen aan een metaal, waarvan de inboorlingen hen steeds moesten voorzien, en waardoor deze de grootste kwellingen verduurd hadden. (*) Naderhand hebben zij ook de stad *L'Imperiale* ingesloten, en den belegerden allen toevoer van levensmiddelen afgesneden, zoodat deze genoodzaakt waren van paardenvleesch te leven. Wanneer de inboorlingen van *Chili* het gevecht zullen beginnen, wordt er alvorens eene aanspraak gedaan, om het volk zoo veel mogelijk haat tegen de Spanjaarden (die zij zeeschuimers noemen) in te boezemen; tot hunnen aanvoerder wordt de sterkste gekozen, dat op de volgende wijze onderzocht

---

(*) Het verwoesten van *Valdivia* en de opstand der inboorlingen gaf aanleiding aan de Nederlandsche West-Indische Kompagnie in 1643 eene expeditie naar die kust af te zenden, onder bevel van den Admiraal HENDRIK BROUWER, ten einde er zich te vestigen; dan de Admiraal is op dien togt overleden, en deze onderneming mislukt.

wordt: zij liggen eene zware balk op den schouder; die deze het langst kan torschen, wordt gekozen; eenigen hadden zulks 4, 5 of 6 uren uitgehouden; dan een ander had de balk 24 uren lang gedragen, en werd dus aangesteld.

Den 7den April de haven *del Guasco* verlatende, werd de prijs *Lospicos*, die voor de helft met talk was beladen, verbrand. Den 20sten dier maand was het tot hunne verwondering zoo duister, dat men geenen steenworp van zich af kon zien, terwijl de kleederen der schepelingen door fijn zand, even als of het meel was, bestoven werden, en dat dien ganschen dag aanhield; de Loods verhaalde, dat dit verschijnsel, *Arenales* genaamd, op deze kust meermalen gezien wordt, en uit de zandvlakte in de nabijheid gelegen, voortkwam.

Den 25sten kwam Klaas Pietersz., bevelhebber op de prijs *el Buon Jesus*, bij den Admiraal aan boord, en gaf hem te kennen, dat de aan boord van dat vaartuig zich bevindende Negerslaaf, Manuel genaamd, aan hem verklaard had, dat er aan boord der prijs zich drie sloepsladingen goud bevonden hadden, die hij Manuel zelfs had helpen overhijschen en wegstuwen. Dit goud had de Kapitein d'Ivarra in den nacht dat hij gejaagd werd, en geene kans zag het te ontkomen, over boord laten werpen, ten einde de Nederlanders het niet in handen kregen. (*) De

(*) De Spaansche Bevelhebber handelde hierin pligtmatig! Zoo lang hij niet gestreken had, stond zulks hem vrij en nimmer moest men deze daad aan zijne ondergeschikten gewroken hebben.

Admiraal deed deswege den Loods en den anderen Neger ondervragen, welke in den beginne zulks loochenden, waarop men hen pijnigde, en toen verklaarden zij, dat er 52 kistjes van vier aroben, en 500 baren van 8, 10 tot 12 ponden goud, en dus in het geheel ruim duizend ponden goud aan boord geladen waren, al hetwelk de voornoemde Kapitein zorgvuldig had laten over boord werpen; de prijs werd nu nogmaals doorzocht, dan men vond alleen in de kleederen van den Loods eenige kleinere goudstukken, te zamen het gewigt van een pond uitmakende.

Dezelfde Loods verhaalde, dat zij, met twee oorlogsschepen van *Lima* vertrokken waren, die 2500 faneqes meel, en tweehonderd soldaten te *Conception* geland hadden; dat de oorlogsschepen, den Admiraal DE CORDES gemist hebbende, naar *Arica* waren gestevend, om het zilver voor de Spaansche kroon te laden, terwijl zij in de *Buon Jesus*, goud aan het eiland *St. Maria* mogten innemen, en er tevens tot den 3den Maart op de wacht moesten liggen, of men vreemde schepen mogt ontwaren; en daar het een goed zeiler was, zulks alsdan met allen spoed te *Lima* gaan rapporteren; na dien tijd moesten zij *Arauco* (*) even beoosten *St. Maria* (aan de vaste kust gelegen,) aandoen, om het overige meel te los-

---

(*) *Arauco;* op deze stad en de bewoners dezer landstreek is waarschijnlijk het heldendicht van den Spanjaard ALONZO D'ERCILLA, DE ARAUCOS, toegepast geweest, dit gewest is zeer goudrijk. Zij maken thans eene republiek op zich zelve uit.

sen, en er nog eenig goud in te nemen. om zulks naar *Lima* te vervoeren. Deze voornemens werden intusschen, door het nemen der *Buon Jesus*, geheel verijdeld, zonder dat VAN NOORD hierbij eenige groote voordeelen behaalde, door dien de Spaansche bevelhebber D'IVARRA, het belang van zijnen Koning behartigende, dien schat den Oceaan ten prijs gaf; VAN NOORD had intusschen niet vermoed, dat dit eiland *St. Maria* zulk eene hoeveelheid goud opleverde; daar het sedert drie jaren eerst was ontdekt geworden, en er zich op dit eiland slechts 4 Spanjaarden, benevens 200 inboorlingen, alleen met pijl en boog gewapend bevonden. — De Loods gaf ook te kennen, dat, toen de Kapitein D'IVARRA aan land werd gezet, hij met hem was overeengekomen, hem, Admiraal, aan te raden om de kaap *St. Francisco* aan te doen, terwijl hij de oorlogsschepen te *Lima* zoude waarschuwen, om hem aldaar te kunnen opwachten, en te vermeesteren. Hierop krijgsraad belegd zijnde, werd besloten bij die kaap niet te verwijlen, maar dezelve in het gezigt krijgende, noordwaarts aan te houden, om het *Kokoseiland* (*) onder 5° 20 N. B. gelegen, op te zoeken, en zich aldaar van water en kokosnoten te voorzien.

Dan tot den 20sten Mei te vergeefs naar het eiland gezocht hebbende, en het niet raadzaam oordeelende, de kust van *Nieuw Spanje* aan te doen, daar men door den Loods onderrigt was, dat de oorlogsche-

---

(*) Dit eiland ligt in het noorden van de groep, den *Gallopagos*.

pen hen tot *Acapulco* zouden volgen, werd besloten, koers te stellen naar de *Ladrones* (Dieven) eilanden, en aldaar het eiland *Guam* op 13° N. B. gelegen, aan te doen, om verder naar de *Philippijnen* te stevenen.

Den 30sten Junij liet de Admiraal, na het advijs van den krijgsraad gehoord te hebben, den Spaanschen Loods overboord werpen, daar, ofschoon hij aan des Admiraals tafel at, en men hem veel vriendschap had bewezen, hij staande hield, in het bijzijn van alle Officieren, dat men hem vergeven had, daar hij zich eenigzins ongesteld gevoelde; voorheen had hij ook getracht, het te ontkomen, en daartoe de Negers en twee Mestische jongens, opgeruid. (*)

Den 15den September kregen zij eindelijk de *Ladronen* in het gezigt; (†) den volgenden morgen waren zij nog eene mijl van het land, toen er reeds eene menigte hunner kano's of praauwen aan boord kwamen, die kokosnoten, bananen, suikerriet, visch en andere ververschingen voor oud ijzer verruilden, hetwelk zij door de Spanjaarden, onder den naam van *ferro*, hadden leeren kennen; om de zuidpunt van het eiland,

(*) Deze willekeurige daad, aan eenen kundigen, doch ongelukkigen gevangenen, uitgeoefend, schandvlekt voor altijd, de nagedachtenis van VAN NOORD en zijnen krijgsraad. Men zie deswege ook de zeetogten der Nederlanders door den Hoogleeraar MOLL, bladz. 124.

(†) Deze oversteek van *Peru* naar de *Ladrones* was inderdaad zeer langwijlig, daarbij de meestal gunstige gelegenheid, de schepen naauwelijks 20 mijlen in het etmaal op dezen langen togt aflegden; intusschen geeft het journaal deswegen geene inlichting.

dat zij veronderstelden *Guam* te wezen, heenloopende, kwamen er meer dan 200 kano's, waarin zich van 2 tot 5 man bevonden, met levensmiddelen geladen, en om ijzer roepende, zoodat men, zonder te ankeren, levensmiddelen genoeg verkreeg, en zij hunnen koers naar de *Philippijnsche eilanden* konden vervorderen; dit volk was niet alleen diefachtig, maar tevens bedriegelijk, daar de korven, die met rijst of iets anders gevuld schenen, van onderen met blad of stroo gevuld waren; met hunne kano's weten zij zeer goed om te gaan; ook zijn het groote duikers; onder anderen smeet men, om dit te beproeven, vijf stukken ijzer in zee, die een der eilanders allen naar boven bragt; zij zijn van eene taanachtige kleur, welgemaakt, en bedekken slechts met eene pagne of schortje hunne schaamdeelen.

Den 14den October zagen zij zeer hoog land onder den 13den graad N. B., hetgene zij vermoeden de kaap *Spirito Santo* te wezen en waarnaar zij koers stelden; naderende, ontdekten zij eene opening aan de zuidzijde, die zij dachten de straat van *Manilla* te zijn, waar men binnenliep, terwijl zij des middags, aan de noordzijde der straat, achter eene rots op 12 vadem ten anker kwamen; deze opening gisten zij drie mijlen breed te wezen. Den 15den October liepen zij van hunne ankerplaats naar binnen op den koers W. ten N. 8 mijlen afleggende, en ankerden toen aan de zuidzijde der straat; in het westen ontdekte men eene uitgestrekte kust zonder eenige opening; hier ging de sloep aan land in eene kleine rivier, aan weêrskanten met boomen omringd, men

vond er eenige hutten der inboorlingen, dien men lijwaten en messen vereerde; dan waarop zij weinig prijs schenen te stellen; evenwel kwamen zij daarna aan boord, en bragten den Admiraal eenige vruchten.

Den 16den October, in den morgenstond, kwam er eene groote kano naar den Admiraal toeroeijen, waarin zich een Spanjaard bevond, die uit zijn geweer 3 schoten deed, welke beantwoord werden; dan niet te min wilde hij niet aan boord komen, waarop men de Spaansche vlag heesch, en een van het volk zich in monniksgewaad vertoonde, en nu waagde hij het om over te komen, wanneer hij door den Admiraal allerbeleefdst ontvangen werd, die hem zeide, dat zij Franschen waren, en orders van den Koning hadden om *Manilla* aan te doen; dat hun togt langdurig was geweest, en men levensmiddelen noodig had; dan daar hun Loods overleden was, hadden zij zich hier niet kunnen verkennen; de Spanjaard gaf VAN NOORD te verstaan dat hij zich hier in eene groote bogt bevond, *Baija la Baija* genaamd, 7 of 8 mijlen ten noorden der straat van *Manilla*, dat deze kust zeer vruchtbaar in rijst en andere levensmiddelen was, en gebood den Indianen om rijst, varkens, en hoenders te halen, die men in menigte aan boord bragt; de inboorlingen namen geene waren in ruiling, maar lieten zich met zilver geld betalen.

Den 17den kwam een andere Spanjaard met eenen helbaard gewapend, in eene overdekte kano aan boord, die het bevel over dit gedeelte der kust had, waarna nog eene hoeveelheid rijst, varkens en hoenderen aan boord gebragt werd; voor een varken (schoon die

niet groot waren) betaalde men vier realen, voor een paar hoenders eene reaal, en voor 60 ponden rijst zes realen.

De inboorlingen dragen meestal een pagne of schort om het lijf, doch gaan overigens naakt; sommigen volgen de Spanjaarden in hunne kleederdragt; de voornaamsten evenwel, die van hunne vorige vorsten afstammen, hebben de huid zeer kunstig getatoueerd; zij hebben geene wapenen en staan geheel ter beschikking der Spanjaarden, die hun een hoofdgeld hebben opgelegd; voor de Priesters toonen zij veel eerbied, zoodat in de afgelegene oorden een derzelve hen genoegzaam in toom kan houden.

In den namiddag werd JACOB LOCK, die het Spaansch verstond, aan land gezonden met eenen der Spanjaarden, dien men alvorens geschenken had gedaan, doordien zij door hem veel toevoer van levensmiddelen hadden gekregen, die men zoo hoog noodig had. Intusschen was dit alleen toe te schrijven aan de Spanjaarden, die geloofden dat de schepen verlof van hunnen Koning hadden hier te mogen komen, te meer daar langs dit gedeelte der kust, zich nimmer eenige vreemde schepen vertoond hadden.

Den 18den kwam er een groote kano aan boord, waarin een Kapitein en een Priester waren; de eerstgemelde overkomende vroeg naar des Admiraals commissie, daar zijn Koning verboden had, met eenige vreemde natiën te mogen handelen. VAN NOORD toonde hem nu zijnen lastbrief van wege den Prins van *Oranje Nassau*, waarover hij zeer verwonderd was, daar men zich verbeeld had, dat zij uit *Acapulco* in

Nieuw Spanje gekomen waren. Daar JACOB LOCK nog niet was teruggekeerd, zond de Admiraal eenen Spanjaard aan land met eenen brief, waarin hij begeerde, dat men LOCK aanstonds aan boord zoude zenden, en anders den Kapitein RODRIGUEZ ARIAR CHIRON in zijne plaats zoude houden, waarna den volgenden dag meergemelde Priester aan boord kwam, en den Admiraal verzocht, zijne belofte, om den Kapitein terug te geven, door handteekening en zegel te bevestigen, waarop de uitwisseling dan ook volgde; den Kapitein werden eenige geschenken gegeven, doch alle toevoer van levensmiddelen hield nu op.

Daar men intusschen redelijk voorzien was van rijst, varkens enz., en daarenboven twee inboorlingen aan boord had, die met het eiland *Capul* (*) bekend waren, werd den 20sten het anker geligt, en koers gesteld naar de straat van *Manilla*. Den 17den ontmoette het jagt de *Eendragt* eene Spaansche bark, waaruit het volk gevlugt was; men vond er 60 zakken rijst, benevens 70 hoenders in, die men overnam, en het vaartuig in den grond boorde.

Den 24sten dito kwamen zij des namiddags in de straat van *Manilla*, en voor den donker bij het eiland *Capoul*, alwaar zij eene sterke raveling van stroomen waarnamen, die hen deden vermoeden, dat hier banken waren; dan zij konden met het lood geenen grond werpen; in den nacht kwamen zij aan de westzijde van het eiland in eene groote zandbaai, waarin een

(*) *Capul*, of *Capoul*, een eiland en stadje der *Philippijnen*, vier mijlen in den omtrek.

dorp lag, ten anker; den volgenden dag bemerkte men, dat de inwoners van het dorp de vlugt hadden genomen, en daar de stroomen hier zeer hard liepen, zeilden de schepen verder naar eene baai, eene halve mijl verder gelegen. Den 27sten zag men nog geene inwoners te voorschijn komen, waarop er volk aan land werd gezonden, en eenige schoten uit het grof geschut op de woningen werden gelost, om den inboorlingen schrik aan te jagen; hierop kwam een Chinees te voorschijn, die beloofde, om, tegen betaling, levensmiddelen te zullen brengen, en welke dan ook van den Admiraal een geschenk ontving.

Toen de sloep aan boord kwam, vermiste men eenen Engelschman, die een goed muzikant was; waarschijnlijk was hij door de inboorlingen overvallen; een der inboorlingen, die hen tot loods diende, werd aan land gezonden, om levensmiddelen te koopen, dan kwam niet terug, des nachts kwam ook de andere over boord, en zwom naar land.

Den 28sten ging VAN NOORD met eenig volk naar land en stak eenige dorpen in brand, waaruit al het volk met hunne goederen gevlugt was; de hutten waren klein, van riet gemaakt, en met stroo gedekt, waarbij vele kokosboomen stonden, die een voornaam voedsel aan de inwoners opleveren; den 29sten is de Neger MANUEL op de *Eendragt* met de boot, die hij afsneed, aan land gevaren en het ontvlugt, waarop de andere, BASTIAAN, ondervraagd werd, en bekende het voornemen geweten te hebben, en dat hij zulks ook zoude uitgevoerd hebben, indien deze gelegenheid hem niet te gewaagd was voorgekomen. De

Admiraal, die deze Negers steeds goed had doen behandelen, was over hun gedrag zoo te onvreden, dat hij BASTIAAN liet fusileren, die voor zijnen dood het vorig gezegde, wegens het over boord werpen van het goud, ook nog gestand deed. Den volgenden dag ging er weder volk aan land, die 30 zakken rijst medebragten, geene inboorlingen zagen, en nogmaals vier dorpjes, ieder van 50 à 60 woningen, in brand staken. (*)

Den 1sten November verlieten zij *Capoul*, om de west naar *Manilla* den koers stellende; dan vonden op dien togt zulk eene menigte eilanden, dat zij er bezwaarlijk door konden komen, aangezien men met het vaarwater niet bekend was; den 5den dier maand vermeesterden zij eene kano met 7 inboorlingen, die van *Manilla* kwamen, waarvan VAN NOORD er twee aan boord hield, om als loodsen te dienen; dan de overigen liet hij met hunne goederen vertrekken; hij onderschepte bij hen eenige brieven, onder s' Konings zegel uitgegeven, en aan eenen geestelijken op *Bovillan*, zestig mijlen van *Manilla* gelegen, gerigt, waarin hij bevel ontving, om eenige Spanjaarden, die aldaar de inwoners mishandeld hadden, voor rekening van het rijk, naar *Manilla* op te zenden. Den

---

(*) Het fusileren van dezen Neger was wreed, en het verbranden der woningen dezer eilanders allezins te laken, daar hierdoor ook vele vruchtboomen vernield zullen zijn geworden, daarenboven moest dit alles de inwoners tegen hen verbitteren, en de gelegenheid, om levensmiddelen te bekomen, geheel verijdelen.

6^{den} nog voor stilte geankerd zijnde, hoorde men in den morgenstond een geweerschot, waarop 2 sloepen, met 20 soldaten, daar naar toe roeiden en, eerlang een vaartuig zagen, dat naar land roeide, terwijl het volk boschwaarts vlugtte, een der Spanjaarden, die zich er in bevond, sprak met hen, en onder belofte dat men hem geen leed zoude doen, kwam hij in de vaartuigen. Hij verhaalde van *Manillá* te komen, omdat hij bestemd was naar het eiland *Soubon*, waar vele Spanjaarden bijeen kwamen, om de inboorlingen der *Moluksche eilanden* te gaan beoorlogen, die op eenigen der *Philippijnen* geland waren, en veel geroofd hadden; het vaartuig was met eenig kruid, veel kogels en ijzer geladen, dat men overnam, en toen het vaartuig in den grond boorde.

Den 7^{den} dito bemerkten zij een zeil, oostwaarts van hunne legplaats, en zonden er de sloepen naar toe, die hetzelve bij VAN NOORD bragten; het bleek eene Chineesche champan te wezen, 5 à 6 lasten groot, te *Manilla* te huis behoorende; zij kwam van *Cherubon*, alwaar zij 40 Spaansche soldaten had aan land gezet, die voor de *Molukken* bestemd waren; er bevonden zich 200 zakken rijst en eenig lood aan boord, dat men in *Manilla* moest lossen; dit vaartuig was op de Chineesche wijze gebouwd, van voren zeer plat, de zeilen van matten gemaakt en de ankers van hout, in plaats van watervaten was in het midden van het schip eene bak (*tangk*) aangebragt, en binnen boords alles zeer zindelijk; de bezetting bestond uit 7 man, waarvan de Schipper uit *Canton* en de Loods uit *Chinceo*, en zeer bedreven

in dit vaarwater was; ook sprak de Schipper goed Portugeesch, daar hij langen tijd met die natie, zoo te *Macao* als *Malakka*, omgegaan had; dit was een geluk voor VAN NOORD, die, hier geheel onbekend, Loodsen noodig had, om zijnen togt door de eilanden voort te zetten, en dus den Schipper en Loods aan boord nam, en eenigen der zijnen bij de Chinezen in de champan deed overgaan; daar de stilte aanhield, werden de Chinezen ondervraagd, welke berigt gaven, dat er twee groote schepen uit *Nieuw-Spanje* te *Cavito*, de haven van *Manilla* lagen, als ook een klein Nederlandsch vaartuig, (waarschijnlijk een prijs) dat men te *Malakka* had aangekocht; de haven, die thans bijna geheel ledig was, werd door twee blokhuizen beschermd; de stad was goed gebouwd en met muren omgeven, rondom dezelve wonen ruim 15000 Chinezen, die veel handel drijven en handwerken uitoefenen; s' jaarlijks komen er op gezette tijden meer dan 400 jonken uit de provincie *Chincheo* in *China*, die veel zijden stoffen, porcelein enz. aanbrengen, die zij tegen piasters afzetten; in het begin dier maand werden er ook twee jonken uit *Japan* verwacht, die ijzer, meel, spek en andere levensmiddelen aanvoeren; voor de baai van *Manilla*, 15 mijlen daarvan verwijderd, ligt het eiland *Marabella*, waar het den Chinezen voorkwam, dat men moest ankeren, en de gelegenheid afzien. Den 9den dito onderzeil gaande, kwamen zij den anderen dag onder een groot eiland, *Bankingle*, en den 11den er onder ten anker; hier bleven zij tot den 15den liggen, om er water in te nemen, en onderschepten twee bar-

ken met 250 hoenderen en 50 varkens geladen, als pacht voor *Manilla* bestemd; men vereerde den inboorlingen eenig lijnwaad voor de levensmiddelen, die hun zeer te stade kwamen, en gaven eenen brief voor den Gouverneur mede, waarin VAN NOORD hem meldde, dat hij voornemens was, hem een bezoek te geven.

Den 16den verlieten zij hunne ankerplaats van onder het eiland *Bankingle*, dat hoog land en 14 à 15 mijlen in den omtrek is; de inboorlingen, die het bewonen, zijn van de Spanjaarden afhankelijk. Toen zij onderzeil waren, haalden zij nog twee kano's aan, waardoor men weder dertig varkens en honderd hoenders, die voor *Manilla* bestemd waren, verkreeg; ook schreef VAN NOORD nogmaals aan den Gouverneur, om hem te melden, dat de nood hem verpligt had, ook deze hem toegezondene schatting te behouden. — Den 21sten was men, door stilte en variablen wind, genoodzaakt, weder onder *Bankingle* te loopen, waar eenige barken en champans (uit het naauw van *Manilla* gekomen) ten anker lagen; dewijl de Admiraal gaarne eenig nieuws wegens deze hoofdplaats wenschte te vernemen, zond hij terstond eene sloep met 12 soldaten naar dezelve, onder dekking der zeil-barkas van de *Eendragt*; dan daar de anderen onderzeil gingen, kon men slechts eene champan overmeesteren, waarvan het volk zich in de bosschen begeven had; dezelve was met eene tent overdekt, door dien er zich een geestelijke in had bevonden, wiens kerksieraden voor het grootste gedeelte, aan boord waren gebleven. — In den nacht

ging het voorheen genomen Chinesche vaartuig, waarop de Stuurman JACOB THEUNISZ. het bevel voerde, en bemand met nog vijf Hollanders en zoo veel Chinezen, onderzeil. Zij praaiden den Admiraal, of zij het om de zuid zouden wenden, ten einde de sloep en barkas op te zoeken, doch hij liet hun antwoorden, dat zij aldaar weder moesten ankeren, doch zij lieten het doorstaan, en men heeft verder niets van hen vernomen, waardoor men vermoedde, dat de Chinezen de Hollanders vermoord hadden; het waren de zes volgende: Bevelhebber JACOB THEUNISZ. OOSTERWYK, CORNELIS DIRKSZOON, geboren te *Utrecht*, Adelborst op het Admiraalsschip, CENT ADRIAANSZ. van *Vlissingen*, NICOLAAS KASPER, JAN APT, Adelborst van de *Eendragt*, en de Trompetter PIETER JANSZ.; de Chinesche Bevelhebber en Loods, die bij VAN NOORD aan boord waren, klaagden zeer over de schade, dat zij hierdoor moesten lijden, zich niet kunnende begrijpen, hoe dit geval zich had toegedragen. — Den 22sten dito had het jagt de *Eendragt*, dat achter eene andere kaap van het eiland lag, zijne sloep naar den Admiraal gezonden, welke een zeil gewaar werd, dat uit de baai van *Manilla* kwam; dan alvorens men het bereiken kon, was hetzelve gestrand en het volk gevlugt; dit vaartuig was zeer net getimmerd en had het fatsoen eener kleine galei; uit eenen Spaanschen wimpel, en de kleederen die zij er in vonden, moest men opmaken, dat hetzelve door Spanjaarden gevoerd was; dit vaartuig werd mede in den grond geboord.

Den 24sten op den middag, kwamen zij voor de

baai van *Manilla*, eene groote opening, die ten minste vier mijlen wijd was, en N. oost strekte; in het midden derzelve ligt het eiland *Mirabella* en meer inwaarts een ander, dat de gedaante van eenen hoed heeft; van dit laatste ligt de stad nog acht mijlen af; daar wind en stroom tegenliepen, kon men het eiland *Mirabella* niet bereiken, waarom men genoodzaakt was, aan de westzijde der baai, twaalf mijlen van *Manilla* verwijderd, ten anker te komen; deze kust was zeer onvruchtbaar en schaars bewoond. In den krijgsraad werd besloten op deze hoogte te blijven kruisen, of geankerd post te vatten; men vond er de winden in dit jaargetij meest uit den N. oosten.

Het eiland *Manilla*, bij de inwoners *Luçon* genaamd, het grootste der *Philippijnen*, is 92 mijlen lang en 40 à 45 breed, en telt thans twee en een halve millioen inwoners; het eiland is bergachtig en tevens zeer vruchtbaar; in dezen Archipel, tusschen de Stille- en Chinesche zee gelegen, vindt men nog een aantal grootere en kleinere eilanden, die op eene uitgestrektheid van 600 vierkante mijlen, door vier à vijf millioen inwoners bewoond worden, en grootendeels onder de heerschappij van *Spanje* staan; zij zijn meestal bergachtig en zeer vruchtbaar, en hebben een aangenaam voorkomen; de handel met *China* was er in VAN NOORD's tijd reeds zeer levendig. —

Den 3[den] December, terwijl de Admiraal ten anker lag, en de *Eendragt* voor de straat kruiste, ontdekte men een vrij groot vaartuig, uit zee komende, waarop de *Eendragt* jagt maakte, hetzelve veroverde en den Bevelhebber en eenigen der Officieren aan boord

bragt; dit vaartuig was 55 lasten groot, gebouwd en toegetuigd, even als de Chinesche jonken en de kleinere champans, met zeilen van matten gemaakt, die men met het spil moest ophijschen, de ankers van hout, en de touwen van boombast gemaakt. (*) —

Dit vaartuig had *Japan* voor 20 dagen verlaten en was van drie andere, op dien togt afgeraakt, en een der schepen, waarvan de Chinesche Bevelhebber aan VAN NOORD berigt had gegeven, daar zijne lading werkelijk uit ijzer, meel en hammen bestond, die zij in de stad *Manilla* verhandelen. VAN NOORD ontving dezen Japanneschen Bevelhebber zeer beleefd; zijn naam was JAEMASTA CITISSAMUNDO; hij droeg lange kleederen van ligt gebloemde zijden stof; het hoofdhaar was weggeschoren, behalve eene lange vlok in den nek, dat hunne gewoonte is. — VAN NOORD ruilde van hem voor lijnwaad en drie geweren, 29 korven meel, 8 dito gedroogden visch en eenige hammen; ook verkreeg VAN NOORD een houten anker en touw van hun maaksel, benevens eenen jongeling, 8 jaren oud, in *Japan* geboren, en op hunne wijze gekleed; hiervoor verzocht hij aan VAN NOORD eene Nederlandsche vlag, benevens een paspoort, hetgene hem uit

(*) Deze touwen, van de bast der palmboomen vervaardigd, zijn in de *Indiën* overal in gebruik; die, welke men te *Manilla* vervaardigt, worden voor de besten gehouden; zij zijn zeer rekbaar, en de grootste oorlogsschepen kunnen dezelve veilig gebruiken; alleen moet men zorg dragen, dat er geene teer, olie of vettigheden aankomen, waardoor dezelve terstond bederven. In *Oost Indiën* noemt men dit touwwerk *keir*.

naam van zijne Doorluchtige Hoogheid, den Prins van *Oranje* en *Nassau*, werd gegeven, waarna hij met schip en lading naar *Manilla* stevende.

Het keizerrijk *Japan*, in het oosten van *Azië* en de stille *Zuidzee* gelegen, bestaat uit eenige groote en eene menigte kleinere eilanden, onder 146° en 159° lengte van *Ferro*, en tusschen 31° en 46° 30′ noorder breedte; de Portugeezen en Spanjaarden kenden het reeds vroeg, dan de Hollanders begonnen er eerst in 1600 eenigen handel te drijven, en kregen later verlof er eene factorij op het eiland *Decima*, bij de stad *Nangasacki*, te vestigen; zij zijn met de Chinezen de eenige natie, die er handel mogen drijven; men schat dit rijk tusschen 8 en 9000 vierkante mijlen groot te wezen; het is vruchtbaar en wel bebouwd; de scheepvaart is aanzienlijk, dan bepaalt zich thans alleen tot het rijk zelf, daar de inboorlingen het niet mogen verlaten. De Nederlanders voeren er veel koper, verlakte waren, enz. uit, en voorzien het met koloniale voortbrengsels. (*)

Den 9den kwam de *Eendragt*, die sedert twee etmalen buiten de kaap kruiste, met zijne prijs, eene bark, bij den Admiraal; dezelve was geladen met wijn; dan het volk was aan land gevlugt; deze wijn, bijna als brandewijn, wordt van kokosnoten gebrand. (†)

(*) Van Noord laat hier een breedvoerig verslag volgen wegens *Japan*, dat hij van hooren zeggen zal gehad hebben, en waarvoor wij liever het bovenstaande gaven.

(†) Waarschijnlijk zal het arak geweest zijn, die voornamelijk uit rijst wordt vervaardigd.

De Admiraal liet dien tot rantsoen voor de schepelingen overnemen, en het vaartuig vernielen; op deze hunne legplaats vielen hun nog eenige barken met rijst en hoenders geladen en voor *Manilla* bestemd, in handen.

Den 14^{den} des morgens, met de stengen en raa's in het hol liggende, ontwaarde men twee zeilen uit de baai van *Manilla* komende, die fregatten schenen te wezen; dan toen zij nader kwamen, zag men, dat het groote schepen waren, die het op hen gemunt hadden, waarop terstond de stengen en raa's werden opgehijscht, en alles tot het gevecht gereed gemaakt. De Spaansche Admiraal de voorste zijnde, kreeg de volle laag van van Noord, doch klampte hem niettemin aan boord, en enterde met zijn volk, die zeer goed gewapend waren, onder het geroep van *amaijna Perros amaijna*, strijk, strijk, gij honden, waarop, het volk van van Noord onder de verschansing wijkende, de Spanjaarden zich verbeeldden het schip reeds veroverd te hebben; dan zij werden nu op hunne beurt met spiesen en geweervuur zoodanig ontvangen, dat hun moed verkoelde en velen gedood werden, inmiddels kwam de Spaansche Vice-Admiraal ook ter hulpe; dan deze zich waarschijnlijk verbeeldende, dat van Noord zich reeds had overgegeven, maakte jagt op de *Eendragt*, die zeil had gemaakt en voor den wind afhield.

Intusschen bleef de Spaansche Admiraal meestal den ganschen dag hun op zijde liggen, daar zijn boeganker in hunne verschansing was vastgeraakt, die hierdoor zeer beschadigd werd en het volk zeer bloot-

stelde; de Spanjaard schoot gestadig uit zijn geschut en klein geweer, dat uit het schip van VAN NOORD beantwoord werd; dan toen zij eindelijk vele gekwetsten hadden en het volk vermoëid werd, begon hun moed af te nemen; zoodra VAN NOORD dit bemerkte ging hij bij de batterij en dreigde het volk, dat, indien zij zich niet beter weerden, hij de lont in het kruid zoude steken; dit gaf hun nieuwen moed, zoodat zelfs eenige gekwetsten weder boven kwamen, met voornemen, om zich tot den laatsten man te verdedigen.

Het vuur uit het Spaansche schip begon nu te verflaauwen, daar het reeds veel volk verloren had; zij hadden nog twee champans met versch volk achter zich liggen, dan dezen dorsten, uit vrees voor het geschut van VAN NOORD, het schip niet naderen; terwijl de Nederlanders hun gestadig de laag gaven, waren zij bezig, om zich van boord los te maken, dat, na veel moeite, gelukte; dan kort hierop zagen zij dit schip eensklaps zinken, dat men er een oogenblik daarna niets meer van kon ontwaren. VAN NOORD was zijne groote ra afgeschoten en meest al de hoofdtouwen; ook was er, door het aanhoudend schieten, brand in het schip geraakt, dat men veel moeite had, te blusschen; hierna werd de fok bijgezet, en de Hemel voor deze overwinning gedankt. —

Van hunnen vijand aldus verlost, en na hun schip opgeredderd te hebben, liet men het onder de fok doorstaan, en passeerden, naar hunne gissing, meer dan 200 Spanjaarden, die het al zwemmende nog bo-

ven hielden en om genade smeekten, terwijl er, gedurende het gevecht, eén aantal reeds den dood gevonden hadden, gelijk men nog vijf doode Spanjaarden in het schip vond, die geënterd hadden en over boord werden geworpen; bij eenen derzelve had men een zilveren doosje gevonden, waarin, op kleine papieren, de namen van verschillende Heiligen waren opgeteekend; toen men onder de zwemmende Spanjaarden doorvoer, stak men eenigen derzelve met pieken dood, waaronder ook eén geestelijke, die men aan zijne geschorene kruin erkende. (*) Onder de reeds verzwakte bezetting van VAN NOORD, toen het gevecht begon, waren er, gedurende hetzelve, nog 5 dood geschoten, en 26 gekwetst, zoodat deze overwinning hem duur te staan kwam, wanneer men overweegt, hoe weinig volk hem overbleef, om met het schip den verderen langen togt naar het vaderland te volvoeren; onder de dooden, aan boord van VAN NOORD, bevonden zich de Hoog Bootsman HUIBRECHT JANSZ. VAN TROOIJEN, de Schieman SIMON JANSZ. VAN OPDAM, WOUTER ADRIAANSZOON, van *Woerden* geboortig; benevens JACOB LOK van *Amsterdam*

(*) Dit was eene onmenschelijke behandeling, en wat men ook wegens den haat, dien men destijds elkander toedroeg, kan aanvoeren, was zulk eene handelwijze, vooral voor Nederlanders, onvergeeflijk en moest VAN NOORD steeds tot schande blijven strekken, daar, zoo hij het al niet geraden vond, een gedeelte dier ongelukkigen aan zijn boord over te nemen, hij hen ten minste aan hun ongelukkig lot, had moeten overlaten.

en ADRIAAN KLAASZ. KONING van *Hoorn;* het scheepsvolk bestond nu aan boord nog uit 48 koppen; de gekwetsten er onder begrepen. (*) Toen zij onderzeil waren, werden zij twee mijlen van hen den Vice-Admiraal van *Manilla* gewaar, met het Jagt de *Eendragt*, dat waarschijnlijk gestreken had, en men meende ook de Spaansche vlag van hetzelve te zien waaijen; terwijl het niet mogelijk was, dat dit vaartuig, waarvan de bezetting ziekelijk en slechts uit 25 man (de jongens er onder begrepen) bestond, tegen zulk eene overmagt zich had kunnen verdedigen, daar de Spaansche schepen (Galjoenen) meer dan 300 lasten groot waren, 10 stukken geschut op hadden, en ieder met meer dan 400 koppen, zoo Spanjaarden als Indianen, bemand waren, welke laatsten door de Spanjaarden in het behandelen van het geweer, onderrigt waren geworden, en er zeer wel mede wisten om te gaan; beide deze schepen waren eigenlijk bestemd, om van hier naar *Acapulco* te vertrekken, alwaar zij vele zijden stoffen en andere waren heenbragten.

(*) Hoe zeer men ook de overdrevene gestrengheid van VAN NOORD blijft afkeuren, moet men hem hier bewonderen, zulk een gevecht met zoo weinige manschappen aangegaan te hebben; en nog meer zijn koen besluit, om met de overgeblevene, den terugtogt naar het Vaderland te ondernemen en te volbrengen, waarvan men bij vroegere reizigers bijkans geen voorbeeld vindt, en hieruit moet opmaken, dat hij niet alleen als krijgsman, maar tevens als zeeman (voor zijnen tijd) heeft uitgemunt.

De tegenwoordige Gouverneur Francisco Tello de Menezes der *Philippijnen* had deze schepen laten uitrusten, om van Noord te bemeesteren. De weinige manschap, die daarenboven aan ziekten leed, stelde hem buiten staat eene andere kans te wagen, om zijn jagt te ontzetten, of eenige andere prijzen te kunnen maken; waarop men besloot, naar *Borneo* te zeilen, en daar hun schip en zieken te herstellen, te meer daar de Chinezen, die hij aan boord had, er zeer wel bekend waren; op desen togt passeerde men het eiland *Palawon* of *Paragoa*, dat eene uitgestrektheid van 10 mijlen heeft, en onder Spaansch beheer staat; zij liepen digt langs hetzelve, daar de kusten schoon zijn. (*) Den 26sten dito kwamen zij in de groote baai van *Borneo*, die aan den zeekant door eenige eilanden beschut wordt, en eene kom vormt, meer dan drie mijlen in de rondte, en waar het zeer veilig liggen is, daar de zee er niet holder loopt dan in eenige rivier; deze baai is uitnemend vischrijk, en wordt door eene menigte visschers bewoond, die aan boord kwamen, en de visch tegen lijnwaden verruilden; de Koning van *Borneo*, wiens stad 3 mijlen verder op, aan eene rivier is gelegen, had achter den hoek van een der eilanden verscheidene gewapende vaartuigen geplaatst, tot bescherming der visschers. Van Noord zond eenen der

(*) In het journaal van van Noord wordt het ten onregte *Bolutos* genaamd; de Spanjaarden hebben er ook thans een fort; dan de binnenlanden van hetzelve zijn weinig bekend.

Chinezen met een geschenk aan den Koning van *Borneo*, met het berigt, dat hij in zijne staten gekomen was, om zich van levensmiddelen, water, enz. te voorzien, hetgene hij voor geld of waren wenschte te verkrijgen, dat men overigens zijne onderdanen met alle vriendschap zoude behandelen, en dat hij met schip en volk tot zijne dienst wilde wezen, den volgenden dag kwamen er vele praauwen aan boord, met vruchten, hoenderen, visch, water, enz. die tegen lijnwaad werden ingeruild; de inboorlingen waren zeer begeerig naar het Chineesch- of nankings linnen, waarvan zij bij *Manilla* eene kleine partij hadden bekomen; dan de Hollandsche linnens, wilden zij niet aannemen. Er kwamen ook verscheidene Edellieden aan boord, die geschenken kregen, en op het vriendelijkst ontvangen werden. Den 28sten dito kwam de Chinees, die naar den Koning gezonden was, aan boord, vergezeld van eenen der grooten van het rijk, benevens een Chinees uit *Patanij*, welke zeer in de gunst van den Koning stond; de Chinees, dien VAN NOORD had afgezonden, berigtte hem, dat de Koning zijne verklaring wantrouwde en geloofde dat zij Spanjaarden waren, waar hij mede in oorlog was, en dat hij hier aan nog meer geloof hechtte, door dien er nog een schip op de kust kruiste, dat hij vermoedde onder de bevelen van VAN NOORD te staan, daarenboven had een Portugeesch vaartuig iemand naar zijn hof gezonden, welke berigt had, dat zij eigenlijk geenen handel dreven. Des Konings afgezant zag intusschen zeer spoedig, dat zij geene Spanjaarden waren, en dus een ander

land moesten bewonen; waarom hij verzocht, eenen zijner schepelingen, aan hem te willen zenden, ten einde zich hier van te kunnen overtuigen, hetgeen VAN NOORD dan ook toestemde, mits hij eenen der onderdanen van den Koning zoo lang in zijne plaats mogt behouden; dit besluit zoude men den Koning voor houden, men gaf aan dezen afgezant eenige geweren en andere wapenen, als een geschenk voor den Vorst mede, dat hier gebruikelijk was. De Chinees werd andermaal naar land gezonden, ten einde eens te beproeven, of men ook eenige koopwaren van hen kon inhandelen, dan den 30sten keerde hij met eenige kooplieden zijner natie, die met hun schip hier lagen, en circa 60 pikols peper te *Patanij* (*) hadden ingenomen, terug en berigtte, dat *Borneo* geene specerijen opleverde; dan dat er de beste soort van kamfer werd gewonnen, die echter het pond op twintig piasters te staan kwam, en waarvan men op zijn hoogst 400 ponden in voorraad had.

Den 30sten kwam de uitgezondene Chinees aan boord met eenige anderen, die in peper handelden; deze Chinezen hebben hunne woonplaats in *Patanij*; zij zijn meestal uit hun land gevlugte misdadigers,

(*) *Patanij*, stad aan eene bevaarbare rivier, bewesten kaap *Patanij* in het koninkrijk *Fringano*, aan de oostkust van het schier eiland *Malakka* gelegen, bij den mond der golf van *Siam*. De Chinezen hebben er zich sedert lang gevestigd, en drijven er thans uitsluitend den handel, vooral met *Batavia*, het ligt onder 6°. 46'. N. Breedte, 120 mijlen N. Westwaarts van de Baai van *Borneo*, waar VAN NOORD geankerd lag.

die veel handel drijven, en tevens de schepen (zelfs die hunner eigene natie) berooven; het eerste was het geval geweest met eene Champan, die van *Java* kwam, en met de Hollanders gehandeld had, welke hem in piasters betaald hadden, en welk berigt van Noord zeer welkom was; deze Chinezen leven onder het gezag van den Koning van *Trigano*, volgens hunne eigene gewoonten, en genieten er vele vrijheden. Van deze Chinezen kocht van Noord 20 pikols peper tegen 13 piasters de pikol; zij wilden liefst alleen piasters hebben, dan met veel moeite kwam men overeen, een derde in geld en het overige in laken, enz. te zullen betalen, terwijl men beloofde den peper den volgenden dag te leveren; de Chinees die van Noord als Loods diende, waarschuwde hem niet veel vertrouwen in die van *Borneo* te stellen, die, wanneer zij er kans toe zien, meermalen de schepen afloopen, dit werd ook bevestigd door eenen Chinees, die, om schulden, gevlugt was, en zich gaarne aan boord wenschtte te verbergen; hij verhaalde, dat men groote toebereidselen maakte, om hem te komen bespringen; dan daar men steeds op zijne hoede was, had men geene vreeze voor dezen aanval.

Den eersten Januarij 1601, zag men op eene mijl afstands van het schip, achter eenen hoek van het land, meer dan 100 praauwen bij elkander komen, waarop zij hun geschut en geweer gereed hielden; kort daarna kwam eene praauw op zijde met twee pikols peper, door den Koning gezonden, die daar voor eenige wapenen begeerde, welke van Noord,

zonder te laten blijken, dat hij hun voornemen bemerkte, liet volgen; eene andere volgde eerlang, met 80 man, die zich, zoo veel mogelijk, onder hunne zeilen als matten gemaakt, verborgen hielden; zij bragten eenen os mede en vele vruchten als een geschenk van hunnen Koning, begeerende, dat men den os zoude overhijschen; toen men hiermede bezig was, zouden zij hunne kans hebben waargenomen om de Hollanders te overvallen; dan niettegenstaande men hun verbood over te komen, drongen zij reeds het schip op, doch toen zij zagen, dat de brandende lonten gereed waren, om vuur te geven, vroegen zij hiervan de reden, waarop men hun antwoordde dat er niet meer dan 2 of 3 man te gelijk aan boord mogten komen, tevens bevelende, dat men zich wat van het schip zoude verwijderen, waaraan zij gehoorzaamden. De voormelde Chineesch uit *Patanij*, die eenige dagen te voren aan boord was, kwam nu ook met eenige grooten van den Koning binnen boords, en toen hij het volk zoo zeer op hunne hoede vond, bemerkte hij weldra, dat hun verraderlijke aanslag was gemist, en maakte allerlei verschooningen, zeggende onder anderen, dat de oom des Konings, die bij zijne minderjarigheid regeerde, met al de praauwen was gekomen, om zijne vrouwen te verlustigen, waarop men antwoordde, dat het dan beter ware geweest, hiervan kennis te geven; intusschen bekommerde men zich wijders hier niet over, behandelde hun beleefd, en gaf geschenken voor den Koning mede; waarover zij, zeer te vre-

den, vertrokken, aangezien zij zich hadden voorgesteld, dat het voorgenomen verraad, aan hen zoude gewroken worden.

Men geloofde, dat de Chinees dit plan beraamd had, daar hij voorheen zich aan zeerooverij had schuldig gemaakt, en, niet lang geleden, met eenige anderen eene Portugeesche bark had genomen, waarvan men de bezetting de halzen had afgesneden; maar door storm, met die prijs weder *Borneo* moetende aandoen, werden zij hernomen, en nu bevonden zich deze zeeschuimers in dienst van dien vorst.

Den 2[den] October bragten de Chinezen de peper aan boord, die zij aan hen verkocht hadden, hunne waren worden zeer naauwkeurig met de balans gewogen, rekenende 100 katten per pikol, en iedere katte 1¼ pond Spaansch gewigt. Terwijl het den volgenden nacht zeer donker was, waren er vier zwemmers bezig, het eenige anker touw, waarvoor het schip lag, af te snijden, en was dit gelukt, dan zoude het schip zeker op strand geraakt zijn, doch het werd ontdekt; door dien men hen uit de praauw over boord had doen springen, waarop direct geschoten werd, en zij zich daarop verwijderden. In het gevecht bij *Manilla* hadden zij hunne sloep verloren, en in plaats daarvan hier eene praauw aangekocht, die ook werd afgesneden, waarom zij nogmaals eene andere moesten aankoopen.

Dit eiland *Borneo*, volgens VAN NOORD het grootste eiland in den Oost-Indischen archipel (hetwelk, indien men *Nieuw-Holland*, dat toen nog niet bekend

was (*) er van uitgezonderd, naderhand is bevestigd geworden) heeft eene hoofdstad van dien zelfden naam, die aan het gansche eiland den naam heeft gegeven.

Het werd reeds in 1521 door de Portugeezen ontdekt, die in 1690 *Banjermassing* vestigden, terwijl de Nederlanders reeds in 1604 in het bezit van *Succadana* waren; het eiland is nagenoeg 225 mijlen lang en 180 breed, en dus grooter dan geheel *Frankrijk* (†), men rekent de bevolking op vier millioenen, waarvan echter degene, die de binnenlanden bewonen, nog weinig bekend zijn; buiten de meeste zand vruchten, vindt men er diamanten en goud, zeer goede kamfer en veel peper; en in het zuidelijk gedeelte bezitten de Nederlanders er de twee forten *Tabaniouw* en *Tatis*, en zijn de eenige Europeanen die men er toelaat; intusschen drijven er de Chinezen nog steeds den meesten handel.

Volgens VAN NOORD, ligt de stad *Borneo* in eene moeras, zoodat men met praauwen van het eene huis naar het andere moet varen en haar daarom met *Venetie* vergelijkt, volgens de laatste waarnemingen bevat deze stad 3000 huizen, meestal op vlotten gebouwd, aan land vast gemaakt; de inwoners drijven veel handel met goud; paarlen, vogelnesten, enz. er

---

(*) *Nieuw Holland* wordt thans veelal als vastland, het vasteland van *Australië*, aangemerkt.

(†) Volgens den Gouverneur-Generaal VAN DEN BOSCH, het eiland ligt tusschen 4° zuider en 7° 30′ noorder breedte en tusschen 127° 30′, en 139° 30′ Lengte van *Ferro*.

wonen vele Chinezen. die vaartuigen van 100 en 150 lasten bouwen.

Den 3den Januarij 1601, in de baai van *Borneo* onderzeil wezende, zagen zij een vaartuig ten anker liggen, waar men naar toehield, en bevond, dat hetzelve in *Japan* te huis behoorde en naar *Manilla* bestemd was en door stormweder hier was binnengeloopen en zich wilde ververschen, daar het vier maanden moest wachten, alvorens de mousson, om *Manilla* te kunnen bereiken hem gunstig zoude worden.

De Admiraal liet den bevelhebber aan boord komen; hij was een oude Portugees, te *Oporto* geboren, met name EMANUEL LUÏZ, die zich voorheen te *Malakka* en *Macao* had opgehouden, doch thans te *Nangasakki* in *Japan* gevestigd was; hij verhaalde, dat te *Bango*, eene haven van dat rijk, een groot schip van 250 lasten was aangekomen in eenen zeer ontredderden toestand, (*) daar al het volk op 14 man na, door ziekten waren overleden. De Keizer had het schip naar eene veilige reede doen boegseeren, waar het toen voor vier ankers vast lag; het volk had verlof, om vrij te mogen wandelen, en daar zij hun schip niet konden vervoeren, uithoofde der weinige manschappen, had men hun vergund, een

(*) Dit zal de *Hoop* van *Rotterdam*, groot 250 lasten, geweest zijn; eerst door den Admiraal MAHU, naderhand door de CORDES, en na zijnen dood door KWAKERNAK gevoerd; aan boord van dit schip bevond zich ook de Engelschman ADAMS, die als eerste loods in dit eskader gediend had.

kleiner vaartuig te vervaardigen, om daarmede te vertrekken; hij berigtte verder, dat dit schip wel van geschut voorzien en vele piasters aan boord had; zij kwamen met twee schepen, het laatst van *Chili*, doch hadden er een van verlaten; uit dit alles begreep VAN NOORD dat dit schip tot het Eskader van STEVEN VAN DER HAGEN, moest behoord hebben. (*)

De Portugees werd op het vriendelijkst onthaald; men kocht eenige hammen en andere victualie van hem, verzoekende dat hij de Nederlanders in *Japan*, zoo veel mogelijk zoude behulpzaam wezen, hetgene hij beloofde, waarom VAN NOORD ook op zijn verzoek hem eenen vrijgeleiden brief van zijne Hoogheid, benevens eene Prinsen-vlag gaf, waarmede hij bijzonder in zijnen schik scheen te wezen.

Den 5den dito laveerden zij uit de baai van *Borneo* en stuurden zeewaarts aan, een aantal eilanden en klippen passerende, waar men met moeite door heen stevende, aangezien zij geenen Loods hadden, en in dit vaarwater onbekend waren. Den 16den echter ontdekte men een zeil, dat denzelfden koers hield, en waarop jagt werd gemaakt; toen men des middags hetzelve nader kwam, bevond men dat het eene

(*) Hier vindt men denzelfden misslag, VAN DER HAGEN voor MAHU te nemen; ook was het berigt van den Portugees waarschijnlijk met voorbedacht zoo gunstig, daar volgens VALENTIJN, de Nederlanders in *Japan* eenen geruimen tijd gevangen bleven, en buiten dit schip, ook dat van den Vice-Admiraal, waarop zich de Kommies SANDVOORD bevond, mede in *Japan* is aangeland.

Jonk was; men deed dezelve strijken, toen de Bevelhebber aan boord kwam, berigtte hij, dat hij van *Jor* (*) op het schier-eiland van *Malakka* kwam. VAN NOORD gaf orders dat zijne Jonk hem zoude volgen en daar de Bevelhebber, een zeer goede Loods in dit vaarwater, en ook in de *Molukken* was, nam hij hem, benevens zijnen zoon, aan boord. Den 28sten lieten zij het anker vallen voor de stad *Joartan* aan de oostkust van *Java* gelegen (†); hier vernam men, dat er geene specerijen voorhanden waren, daar deze thans te *Bantam* zeer in trek waren, voor de Hollandsche schepen, die er veel van ingeladen hadden, en dus naar die stad vervoerd waren. Zij vonden hier eene zeer geschikte reede, en gelegenheid het schip op eene bank te halen en te breeuwen, waarna zij ook hetzelve zoo veel mogelijk herstelden voor de terugreize; men verkreeg hier eene aanzienlijke hoeveelheid hoenderen, vruchten, enz., die zij tegen lijnwaad, laken en Neurenburger waren, inruilden. Den 30sten kwamen eenige Portugeezen aan boord, die een bahar foelie te koop veilden, en die men voor lakenen van hen kocht, en binnen twee dagen zoude geleverd worden; den volgenden dag kwamen zij nogmaals aan boord, met het hoofd hunner factorij te *Joartan*, die aan VAN

(*) *Johor*, het zuidelijkste koningrijk, van het schier-eiland *Malakka*.

(†) *Johartan* bezuiden het kanaal, dat *Madura* van *Java* scheidt, 7 mijlen benoorden *Passarouang* gelegen, thans van weinig aanbelang.

NOORD eenige fijne vruchten met bloemen versierd, benevens groenten aanbood, waarvoor men hem een tegengeschenk, in lijnwaad bestaande, gaf.

Den 1sten Februarij 1601, kwamen weder drie Portugeezen aan boord, waarvan er een verhaalde in *Holland* geweest te zijn, en zich aan boord van DON DIEGO DE PIMENTEL, waarvan hij bediende was, (*) had bevonden; volgens zijn zeggen, was de foelie nog niet gereed, doch zou den volgenden dag geleverd worden, maar VAN NOORD kreeg hierdoor achterdocht, dat men hem wilde ophouden, en eenen aanslag op hem wilde ondernemen; te meer, daar hij, na het gevecht bij *Manilla* zeer zwak aan volk was, waarom hij dan ook besloot deze Portugeezen aan boord te houden; den volgenden avond bragt een ander, 200 ponden foelie, slechts de helft, die was aangeboden, berigtende, dat men deze hoeveelheid met veel moeite had kunnen verzamelen, men begreep intusschen, dat dit kunstenarijen dezer Portugeezen waren; de Admiraal ontsloeg nu twee Portugeezen, maar hield bij voorraad eenen anderen, AUGUSTINO NUNEZ genaamd, aan boord, (waarschijnlijk om de overige foelie te bekomen) doordien zij ver-

---

(*) Dit verhaal komt zeer waarschijnlijk voor, daar men uit het uitmuntend verslag van den Ridder SCHELTEMA weet, dat PIMENTEL eenen hoogen rang in de zoogenaamde Spaansche, *Onoverwinnelijke vloot*, bekleedde en door de Zeeuwen genomen en gevangen werd. Zie SCHELTEMA, *de uitrusting en ondergang der Onoverwinnelijke Vloot*, *Bladz. 178.*

zekerd hadden, hem te zullen komen afhalen, ofschoon zij hierin nalatig bleven.

Deze stad *Joartan* was onbemuurd en bevatte destijds wel duizend woningen, meestal van hout gebouwd; de vorst van dit land bevond zich thans te *Passarouang*, waar hij zich veeltijds ophield; het was dezelfde vorst, die 5 jaar geleden, toen de Nederlanders hier kwamen (*) de stad *Balanboang* (†) belegerde en, na dezelve veroverd te hebben, den vorst des lands met zijn geslacht liet uitroeijen, en thans ook over *Sourabaija*, *Jourtan*, *Passarouang* en *Balanboang* regeerde; even buiten *Joartan* had de Opperpriester zijne hofhouding en niet tegenstaande hij meer dan 100 jaren oud was, onderhield hij een aantal vrouwen; deze Priester was zeer tegen de Christenen ingenomen; dan de Koning liet de Portugezen en anderen, den vrijen handel drijven, waardoor zijne landen in welvaart zeer toegenomen waren, terwijl hij nu ook bevolen had, geene in- of uitgaande regten, van vreemdelingen te heffen. (§)

De Chinezen, die hen tot *Joartan* geloosd hadden, vrij gegeven zijnde, namen zij eenen Javaanschen

---

(*) Zie onze reizen, 3e deel, bladz. 146.

(†) *Balanboang*, bezuiden kaap *Sedano*, kust van *Java*, tegenover *Balij* gelegen; hieronder behoorde ook *Banjoe-Wangie*, dat eene uitmuntende soort van koffij oplevert.

(§) Zulk een voorbeeld, en reeds zoo vroeg, door eenen Javaanschen Vorst gegeven, moet hem steeds tot eer verstrekken! en kon zeer wel tot eene les dienen voor vele staatshuishoudkundigen in ons werelddeel.

Loods, benevens eenen Portugees als tolk aan boord, om het schip door de straat *Balij* te voeren, waarna zij den 4 dito *Joartan* verlieten; den volgenden dag zag men zeewaarts, van hen een groot schip in eenen zeer reddeloozen staat liggen, nader bij komende, bevond men, dat hetzelve zich op eenige blinde klippen verzeild had, en buiten de groote mast, al het overige tuig had verloren; de Portugeesche tolk gaf hun berigt, dat dit een Galjoen van *Malakka* was, vijfhonderd lasten groot, met 7 à 800 man naar *Amboina* bestemd, om de Portugeezen, die in hun fort aldaar door de inwoners belegerd waren, te ontzetten, en om vervolgens ook *Banda* en de Molukken in dier voege te gaan versterken, ten einde zich daardoor den alleenhandel in specerijen, voor hunne natie te verzekeren. De Hollanders geloofden intusschen, dat dit schip gezonden was, om hen in de straat *Balij* op te wachten, daar men in *Malakka* zeker vernomen had, dat zij zich op deze kust bevonden, en in de tegenwoordige mousson noodwendig, door de straat *Balij*, naar *Nederland* moesten terugkeeren, te meer nog, doordien dit Galjoen naar *Amboina* bestemd zijnde, hier buiten zijnen koers was.

Dien avond kwamen zij voor de straat *Balij*, die dit eiland van *Java* scheidt, en waren den 10den Februarij dezelve gepasseerd.

Den 24sten April zagen zij des nachts zeer duidelijk een vuur, hetwelk van het land was geweest, dat zij des morgens in het Noorden, 4 mijlen van hen ontwaarden, en gisten de kust omtrent kaap *Fals* te wezen; het was een geluk, dat men dit vuur zag,

daar de bestekken meer dan 100 mijlen oostelijker stonden dan men giste en doordien zij dien nacht N. N. W. naar het land stevenende, het schip zeer ligt hadden kunnen verzeilen.

Den 3[den] Mei waren zij naar gissing, de lengte der kaap de *Goede Hoop* gepasseerd, en den koers naar *St. Helena* nemende, kwamen zij in den avond van den 26[sten] onder hetzelve ten anker; hier namen zij eenen goeden voorraad van water in, en vingen overvloed van visch, ook vond men er eenige rijpe vruchten; dan de geiten, en het gevogelte, waren zoo wild, dat zij er weinige van konden bekomen.

Den 30[sten] dito het eiland *St. Helena* verlatende, zagen zij den 16[den] Junij uit den noord komende, zes zeilen, naar de *Oost-Indien* bestemd, en die men erkende voor de schepen, die onder het bevel van den Admiraal Jakob van Heemskerk stonden, en uit *Tessel* gezeild waren. (*)

Den 26[sten] Augustus 1601, des middags kwamen zij voor de stad *Rotterdam*, (die zij, bijna drie jaren geleden, verlaten hadden) ten anker, het Opperwezen dankende voor zijne genadige bewaring. In de stad was groote vreugde onder alle standen, wegens hunne terugkomst, van zulk eene verre en gevaarlijke reize.

(*) Toen deze ontmoeting plaats had, bevond van Noord zich waarschijnlijk nog bezuiden de *Kaapverdische Eilanden.*

TEN BESLUITE DOOR DE UITGEVERS.

Wij willen dezen eersten togt rond den aardbol, door de Nederlanders volvoerd, niet besluiten, zonder er eenige aanmerkingen bij te voegen.

Vooreerst zal men opgemerkt hebben, dat van de schepen, die onder het bevel van VAN NOORD uitvoeren, alleen het zijne, even als onder MAGELLAAN, slechts een schip, de *Victoria*, naar *Europa* terugkeerde, terwijl ook op dezen togt voorbeelden van strenge krijgstucht plaats hadden. MAGELLAAN was genoodzaakt, om eenige zijner onderhoorige Bevelhebberen exemplair te straffen, en zelfs eenigen derzelve te bevechten, daar men zijne orders niet gehoorzaamde. Bij VAN NOORD had een dergelijk voorbeeld plaats, in het aan een woest land te doen zetten van zijnen Vice-Admiraal VAN ILPENDAM, waartoe de krijgsraad hem veroordeeld had, insgelijks, omdat hij meermalen had geweigerd, de orders van zijnen Admiraal te gehoorzamen. Wel verre evenwel deze strenge maatregelen te laken, moet men eerder toestemmen, dat zij noodzakelijk waren, daar bij het volbrengen van zulke togten, vooral in die eeuw toen men nog weinige kennis in de zeevaartkunde had, het wel gelukken der expeditiën alleen door stipte medewerking van allen

kon gelukken. Anders was het intusschen gelegen met de geweldige strafoefening aan den Spaanschen Loods en de gevangene Negers uitgeoefend, even als het mishandelen der schepelingen toen hun schip reeds gezonken was, hetgene wij op zijne plaats hebben aangehaald. Dan buiten deze smet, die op de nagedachtenis van VAN NOORD blijft rusten, moet men tevens zijnen moed en zijne volharding bewonderen; het gevecht bij *Manilla* tegen zulk eene overmagt, zijnen togt door den Archipel der *Philippijnen*, langs *Borneo*, en door de straat *Balij*, langs onbekende vaarwaters en destijds nog door geene Nederlanders bevarene kusten, leveren hiervoor genoegzame bewijzen op, en worden nog vermeerderd wanneer men in aanmerking neemt, dat hij met zoo weinigen zijner overgeblevene schepelingen den langen terugtogt heeft afgelegd; waardoor hem dan ook den lof, als uitmuntende in soldaat- en zeemanschap, voor die eeuw niet kan ontnomen worden, gelijk hij altijd de eer blijft houden de eerste Nederlandsche reiziger om de wereld geweest te zijn. —

KORT VERHAAL ofte **JOURNAAL**

van de reize,

Gedaan door de vier schepen Nederland, Vereenigde Landen, Nassau en Hof van Holland,

onder den Admiraal

PIETER BOTH

van Amersfoort,

voor rekening van de Nieuwe Brabandsche Compagnie, in de Jaren 1599, 1600 en 1601.

Volgens de aanteekeningen

van

PAULUS VAN CAERDEN,

Commandant eener Divisie.

Kort verhaal van de reize naar de Oost-Indiën, met vier schepen, onder Admiraal Pieter Both, *in de Jaren* 1599, 1600 *en* 1601.

Den 21sten December 1599 gingen de schepen *Nederland*, *Vereenigde Landen*, *Nassau* en *Hof van Holland*, voor rekening van de Nieuwe Brabandsche Compagnie (*) uit *Tessel* onderzeil; met hen gingen nog vier andere schepen van de Oude Compagnie, die echter terstond van hen scheidden. Zij passeerden den 1sten Januarij 1600 de linie en kwamen den 26sten en 27sten Maart aan de *Kaap de Goede Hoop*; zij bleven bij elkanderen tot den 26sten April, wanneer de schepen *'t Hof van Holland* en *Nassau*, na vooraf gaande overeenkomst, van de andere afscheidden, ten einde zonder verder verversching in te nemen, regt door naar *Bantam* te zeilen, hebbende de *Vereenigde Landen* hun van water voorzien en drie zieken van hen overgenomen. Zij waren toen 22°. 15'. ten O. van *Madagascar*.

(*) Deze Compagnie was in het Jaar 1599 meest door naar *Amsterdam* gewekene Brabandsche kooplieden opgerigt, en onderscheiden van de *Oude Comp.* of de *Comp. van Verre* in 1594 door Amsterdammers daargesteld.

Den 2den Mei kwamen de andere schepen in de baai van *Antagonil* (*), alwaar zij versch water innamen en den 6den wel voorzien van citroenen en oranje-appelen tegen het scheurbuik, onderzeil gingen. Den 16den zeilden zij voorbij een lang en laag eiland, waar zij geen grond konden vinden en dat op 10° 15′ Z. B. lag, en passeerden den 29sten op nieuw de linie, terwijl zij den 3den Junij bij de *Maldivische* eilanden ten anker kwamen, alwaar de Admiraal zijne sloep deed opzetten.

Den 7den Junij vertrokken zij van daar en kwamen, zonder dat er iets merkwaardigs voorviel, den 6den Augustus voor *Bantam* op de reede, waar zij weldra door de schepen, die hun voorgegaan waren, gevolgd werden, over welke ontmoeting zij zich niet weinig verheugden.

Den 25sten gingen de *Vereenigde Landen* en het *Hof van Holland* weder onderzeil naar *Priaman* (†) om aldaar peper te koopen, die zij vernomen hadden dat daar in overvloed was, wordende door den Admiraal Pieter Both de Kapitein Paulus van Caerden tot Commandant over deze divisie benoemd. Zij zeilden de schepen der Oude Compagnie, welke naar *Bantam* zeilden, voorbij, en kwamen den 7den September op de plaats hunner bestemming aan,

(*) Zie 3 deel bladz. 61.

(†) *Priaman* is eene stad op de W. kust van *Sumatra* in het rijk van *Passamman* 0′ 36′ Z. B 117° 17′ L. met eene haven, waar de Engelschen in 1685 hunne kantoren oprigtten. *Ticou* ligt bijna onder de linie.

alwaar zij met veel gevaar en onaangenaamheden tot den eersten October vertoefden, zonder iets uitterigten. Zij vertrokken van hier en kwamen den 3den te *Ticou* op 10′ Z. B., alwaar weinig te doen was, alzoo de inwoners zeer bedriegelijk waren en zij duidelijk zagen dat zij zand en steentjes onder de peper mengden en dezelve met water begoten, om ze des te zwaarder te doen wegen, terwijl tevens de plaatsen waar zij met de sloepen moesten liggen, zeer gevaarlijk waren en bij laag water droog liepen. Zij verzochten dus de inwoners om met hen te komen handelen op een klein eilandje, eene halve mijl van daar, alwaar zij de peper duurder wilden betalen, doch men kon hen hiertoe niet overhalen, daarenboven plaagden zij hen nog met nieuwe tollen, terwijl zoowel de voorname als gemeene lieden hen op allerlei wijzen zochten te bedriegen. Zoo ruilden zij eens met eenen inboorling eene partij peper tegen blaauw ginet linnen, hetwelk hij weder terugbragt en daarvoor geld vroeg, hetwelk hem gegeven werd, dan naderhand bleek dat hij alle stukken had losgemaakt en van elk een paar el had afgesneden, dit een en ander verpligtte hen te vertrekken, zoodat zij den 13den van hier stevenden en nog denzelfden dag voor *Passanam* (*) 3 mijlen van *Ticou*, regt onder de linie, aankwamen.

Den 14den begonnen zij den handel, doch kregen

(*) *Passanam* de hoofdplaats van het rijk van dien naam, was voorheen van meer belang dan tegenwoordig en heeft eene Nederlandsche factorie.

weinig peper, terwijl zij door den regen en aanhoudenden wind niet veel uitrigten konden, zelfs liepen eens twee sloepen met peper geladen, bij het uitkomen der rivier, in den grond, zoodat er eene groote hoeveelheid van verloren ging en het overige niet dan met veel gevaar en groote moeite aan boord gebragt werd, waarom zij in overweging nemende het gevaar waarin zij waren, en dat zij zonder eenige besmetting, voor alle winden bloot, in de opene zee lagen, terwijl de stroom niet afnam, zoo besloten zij hoe eerder zoo liever te vertrekken en naar *Achem* (*) te loopen, schoon hun niet onbekend was hoe de Zeeuwsche schepen (†) hier voorheen behandeld waren, doch zij hoopten op beter, dewijl

---

(*) *Achem* of *Achin*, of volgens VALENTYN *Astijn*, de hoofdplaats van het rijk en aan de rivier van dien naam, op de N. W. kust van *Anhama*, met eene zekere reede met vele schoone gebouwen, 1000 op palen gebouwde huizen en heeft veel handel.

(†) Deze schepen waren de *Leeuw* en de *Leeuwin*, door BALTHASAR MOUCHERON in 1599 in Zeeland uitgerust, onder JAN DAVID ENGELSCHMAN en CORNELIS HOUTMAN als opper-Commies, deze schepen kwamen te *Achem*, waarvan het volk door de Portugeezen zeer zwart werd gemaakt, waardoor de onze zeer slecht behandeld, enkelen, waaronder ook CORNELIS HOUTMAN; THOMAS KOYMAN en anderen, verraderlijk vermoord werden, terwijl vele anderen, waaronder FREDERIK HOUTMAN, gevangen genomen werden; en schoon onder schijn van berouw weder aangezocht om te handelen, de schepen onder den onder-Commies GUJON LE FORT deze reede verlieten. Men zie onder anderen VALENTYN *Oud en Nieuw Oost-Indiën*, 5 deel 1 stuk. 7 boek bladz. 26.

zij volgens eed verpligt handelende, geene nadere haven en geschiktere handelplaats konden vinden, te meer daar *Achem* om den overvloed van peper vooral vermaard was.

Zij vertrokken dan den 10den van *Passanam* en werden niet weinig door storm en tengenwind gekweld, zij hadden drie Achemers aan boord, welke zij zeer goed onthaalden, in de hoop van veel dienst van hen te zullen hebben, en bijzonder dat zij hun in het bekomen hunner lading te *Achem*, behulpzaam zouden wezen, gelijk zij dan ook beloofden aan hunnen Koning een goed getuigenis van hen te zullen geven, bijzonder hoe vriendschappelijk zij met de inwoners van *Bantam* (waar deze personen van daan kwamen) gehandeld hadden; juist het tegenovergestelde van de valsche geruchten, welke de Portugeezen bij alle Indische Vorsten van hen verspreidden, even als of zij dieven en zeeschuimers waren.

Den 21sten November kwamen zij ter reede van *Achem*, op 5° 30′ N. B. gelegen aan, zij vonden aldaar negen onderscheidene schepen, zoo van *Guzeratte*, *Bengalen* als elders, en onder anderen een Portugeesch vaartuig van *Malakka*, waarvan men hun eene sloep zond, met eenen Hamburger Matheus Meuw genoemd, ten einde hen van wegen den Portugeeschen Kapitein te verwelkomen, doch zij zonden dezen zonder eenig onthaal of betoon van vriendschap weder terug.

Des nachts werden hun, van wegen den Koning, door deszelfs tolk eenige vruchten gebragt, deze hield zich of hij de Portugeesche taal niet verstond

en sprak niets dan Maleisch, hij vroeg hun van waar zij kwamen en wat zij op de reede te doen hadden, hetwelk onze tolk hem behoorlijk beantwoordde, tevens den Koning hunne bijzondere dankbaarheid betuigende voor de gezondene vruchten, en verzoekende om de vergunning de Nederlandsche gevangenen te mogen spreken, dewijl hun het ongeluk der Zeeuwsche schepen niet onbekend was, hetwelk zij echter den Koning niet ten laste legden, maar alleen toeschreven aan de bedriegelijke handelingen der Portugeezen, waar om zij dan ook, volkomen overtuigd van de onschuld des Konings, op goed vertrouwen hier gekomen waren om hunnen handel te drijven.

Den 22sten zonden zij de drie Achemers met hunnen tolk TREVOER JAN naar den wal, om den Koning in hunnen naam te begroeten. Zij gaven elk van dezen eenen gouden ring, met verdere toezegging, dat, zoo zij aldaar hunne lading verkregen, zij hun elk nog eenen scharlaken rok en andere geschenken zouden geven. — Denzelfden dag kwam de Portugeesche Hamburger MATTHEUS MEUW met nog twee andere Portugeezen aan boord; deze bragten eenige geschenken in zijde en fijn linnen, alsmede eenige vruchten mede, welke de Commandant volstrekt weigerde; na lang aanhouden liet hij zich eindelijk overhalen om de vruchten aan te nemen, onder voorwaarde dat zij die eerst in zijne tegenwoordigheid zouden proeven, ten einde de Portugeezen zouden zien, dat hunne giften niet aangenaam waren, en hij hun niet vertrouwde; vervolgens liet hij dezelve onder de zieken en het volk uit deelen, waarover zij zeer onvergenoegd wa-

ren en ontevreden vertrokken, schoon zij zulks niet lieten blijken.

Den 23sten kwam de tolk met de drie *Achemers* weder aan boord, eenige van 's Konings gesnedenen met zich brengende, die een vrijgeleide (*Schappa*) des Konings medebragten, met bevel dat een der Nederlanders aan den wal zoude komen om met den Koning te spreken, waartoe MELCHIOR DE VOGELAAR en PHILIPS DE MEIJER werden gecommitteerd, deze kwamen des avonds weder aan boord, en roemden zeer dat zij door den Koning bijzonder wel ontvangen waren, en elk een turksch kleed ten geschenke had ontvangen, verder verhaalden zij dat hun een der gevangene Nederlanders van genoemde schepen, HANS DECKER genoemd, tot tolk was bijgevoegd; dat zij, nadat zij den Koning gezegd hadden, hier gekomen te zijn om handel te drijven, monsters van hunne waren hadden vertoond, terwijl zij onder de bedrijven met HANS DECKER begonnen te spreken, en naar de gesteldheid zijner gevangenis te vragen; doch dat de afgezant van den Koning van *Spanje*, een geestelijke, die aan het hof in bijzonder aanzien was, dit had willen beletten, tegen voornoemden DECKER zeggende, dat hij wel moest bedenken wat hij zeide, en oppassen dat door zijn toedoen deze schepen niet weder van hier geraakten, als degenen die onlangs daar geweest waren, waarmede hij de vier schepen van de oude Compagnie bedoelde, welke in het laatst van Julij aldaar geweest waren, en die, door zijn waarschuwen en schrijven, weder vertrokken waren, waar genoemden DECKER veel om had moeten lijden, en zeer mishandeld was, dewijl zij hem als de oor-

zaak van dit vertrek beschouwden. Hierom herinnerde hem de Ambassadeur daar aan, er bijvoegende, pas op, wees voorzigtig, opdat gij zelf geen oorzaak wordt van uwe langere gevangenis, maar doe u best opdat deze schepen niet van hier vertrekken. Door zulke gesprekken werden de onzen niet weinig verlegen, daar zij vreesden dat de geestelijke met den Koning eenig verraad beoogde, en hierom begonnen zij op hun vertrek te denken, doch van den anderen kant in overweging genomen hebbende, hoe vele gevaren zij reeds doorgestaan, welke moeite zij reeds aangewend, en hoeveel tijd zij reeds versleten hadden voor zij hier gekomen waren, zoo besloot de Commandant Paulus van Caerden, den volgenden dag met eenige geschenken aan wal te gaan, en den Koning te verzoeken om handel te mogen drijven, en ofschoon hij weinig hoop op eenen goeden uitslag had, konde hij echter volgens eed en pligt niet nalaten alles te doen wat mogelijk was; ten einde zich naderhand behoorlijk te kunnen verantwoorden, niet op loutere gissing of kwaad vermoeden vertrokken te zijn. Hierom werden dan de geschenken gereed gemaakt in de herinnering wat den Zeeuwschen schepen wedervaren was, en in de overtuiging dat men met eenen tiran te doen had, welke, met de Portugeezen, onze dood vijand was.

Den 24sten November ging de Commandant met de geschenken aan den wal, alwaar hij aan den oever werd ontvangen, met olijfanten ingehaald en voor 's Konings paleis gebragt, daar Hans Decker hem ontmoette, die hem ten hove geleidde, waar hij

door den Koning zeer vriendelijk ontvangen. verwelkomd, omhelsd en verder uitmuntend behandeld werd, terwijl deze hem deed merken dat de geschenken hem zeer aangenaam waren; doch de brief, die hij van Z. H. Prins MAURITS medebragt, mogt niet gelezen worden, doordien de genoemde Portugeesche geestelijke den Koning gezegd had, dat het parkement van varkensleder gemaakt wordt, waarom dan de Commandant den Koning door zijnen tolk liet zeggen, dat hij in zijne haven gekomen was, om den handel te drijven en voor geld, en voor al de waren, die hij hem opnoemde, peper in te koopen. Verder dat hij voor zijne komst wel vernomen had wat'er met de Zeeuwsche schepen voorgevallen was, doch dat hij niet twijfelde of dit was het bedrijf der Portugeezen en door hun toedoen gebeurd, waarom hij dit niet aan den Koning toeschreef, maar Z. M. verzocht deze menschen geen geloof te geven, indien zij iets ten hunnen nadeele verhaalden, dewijl het onze gezworene vijanden waren. De Koning antwoordde hierop, dit niet te zullen doen, maar de Nederlanders te zullen behandelen als zijne eigene kinderen, terwijl hij de inkomende regten den Commandant schonk, met belofte te zullen zorgen dat hij zoo spoedig mogelijk zijne lading had, dat niemand, hetzij ingezeten, hetzij vreemdeling, van welken stand of rang, peper zoude mogen inkoopen, ontvangen of laden voor en aleer de Hollanders hunne lading zoude hebben. Toen de Commandant over den prijs wilde spreken, zeide hij zulks nog vroeg genoeg te wezen, en dat dit zijn werk niet was, maar

dat de *Sabander*, *Ponugola* en *Corcon*, [rijks grooten] hiertoe zouden benoemd worden, doch dat de Commandant de peper een *Teijl*, (*) (zekere munt) per baar minder zouden hebben, dan nu de markt was. Verder gaf hij den Commandant verlof een huis in de stad te nemen, ten einde zijne koopwaren daarin te brengen en zijnen handel te beginnen, hetwelk deze ook beloofde, doch dat hij eerst aan boord zijn moest om hierop orde te stellen, verzoekende tevens dat het Z. M. mogt behagen toe te staan, dat HANS DECKER met hem naar boord ging, hetwelk de Koning niet alleen toestond, maar hij beloofde ook de andere gevangenen vrij te zullen geven, ten welken einde er terstond boden naar *Pedier* (†) gezonden werden.

(*) De *Tijel* of *Tahel* is eigenlijk een gewigt, ongeveer met ruim 1½ ons oud gewigt overeenkomende, doch daar men in dit land in *China*, enz. ook de munt toeweegt, werd de prijs bij de *Tijel* goud bepaald, en men kan in geld denzelven op *f* 1 Nederl. rekenen. Doch de *Tijel* is onderscheiden; in *China* heeft men 26 *Tijel* in eene *Cate*, waarvan de 200 eene groote *Baar* doen, terwijl de 22 *Tijels* eene *Cate* maken, waarvan de 200 eene kleine *Baar* maken, en waarvan de 100 een *Tijel* of *Tahel* uitmaken. In *China* houden 16 *Tijels* eene *Cate*, waarvan 500 en in *Malakka* 200 eene *Baar* maken, een *Tijel* heeft 10 en ook wel 8 *Massen*, eene *Mas* 10 *Condari*, enz. Men weegt thans het goud met kleine zaad korrels, *Rakat* of *Sagotimbangan* genoemd, waarvan 24 eene *Mas* en 16 *Massen* eene *Tijel* maken, ook gebruikt men groote roode boonen *Sagapuhu* genaamd (*adenanteras pavonia* LINN:) die met den *Kandarin* der Chinezen overeenkomt en waarvan de 100 een *Tijel* of *Tahel* uitmaken.

(†) *Pedier* is eene voortreffelijke koopstad, aan de N. O. kust van *Sumatra*, met eene haven.

De Commandant bedankte den Koning zeer beleefd voor deze gunst, met verzoek dat dezelve zoo spoedig mogelijk mogt ten uitvoer worden gebragt. De Koning vereerde den afgezant een moorsch kleed en eene vergulde krits, en na eenige gesprekken over den toestand onzer landen en Z. H. Prins Maurits nam deze zijn afscheid, dan toen hij aan de sloep kwam, wilden degenen die hem uitgeleidden, niet toestaan dat Hans Decker met hem zoude medegaan, tenzij hij twee gijzelaars aan den wal liet, en daar hij hier tegen niets konde doen, liet hij zijnen tolk en Hans van Lochem aan den wal. Terwijl hij nog aan het hof was, kwam de Ambassadeur van *Spanje*, met eenen Kapitein, die hem daar gebragt had, mede aan het hof, en verwelkomde hem zeer vriendelijk en met vele pligtplegingen, waarop de Commandant antwoordde. » Welkom of niet, ik dank » God dat Hij mij gezond en wel heeft laten hier » komen", er bijvoegende dat alle zulke Spaansche complimenten noodeloos waren, daar hij wel wist hoe welkom ons volk in die landen was, en zulks reeds te voren bij ondervinding had.

Den 25sten ging Adam Flamingh met de koopwaren naar den wal en huurde aldaar een huis, waarop hij den volgenden dag naar den Koning ging, die hem zeer goed ontving en een Moorsch kleed, benevens eene krits en eenig geld ten geschenke gaf, terwijl hij hem beloofde hetgene den 24sten was toegezegd te zullen houden, waarop Flaming ook van zijnen kant den Koning eenige geschenken aanbood.

Na gedurig aanhouden om den handel te beginnen

en den prijs van de peper te bepalen, kwamen eindelijk op den 1sten en 2den December de *Sabander*, *Ponugolo* en *Corcon* tot dat einde in het huis van Flamingh, en eischten tegen alle redelijkheid dertig *Tijel* voor de baar peper, terwijl de markt niet meer dan 10 à 11 *Tijel* was, terwijl zij dezelve eindelijk voor 25 *Tijel* verlieten. De onzen hierover zeer verwonderd deden hierop geen bod, maar beklaagden zich bij den Koning over deze onredelijkheid; doch deze verontschuldigde zich, dat dit niet door hem, maar door den *Sabander* en zijne mede gelastigden geschied was. Deze nu bedrogen de Hollanders op allerlei wijzen, nu eens zeggende dat de Koning hun de lading zou bezorgen, dan weder dat er naauwelijks 200 baren in voorraad waren. Eindelijk in tegenwoordigheid des Konings weder bij elkander gekomen zijnde, kwam men tot 20 *Tijel* om te zien of de onzen ook zouden bieden, doch daar de markt thans 13 à 14 was, en men hun dus (in aanmerking genomen 's Koning belofte hun eene *Tijel* per baar minder te verkoopen) 6 à 7 *Tijel* over vroeg, terwijl zij wel zagen dat 's Konings bevel, dat niemand koopen of laden zoude vóór zij hunne lading hadden, niet uitgevoerd werden dat zij dus op 's Konings woord geen staat konden maken, besloten zij hunne koopwaren weder scheep te brengen, den handel aftebreken en te vertrekken.

Volgens dit besluit op den 5den December al de koopwaren en het volk aan boord gebragt hebbende, uitgezonderd eenen kleinen jongen, die met Hans Decker om eene boodschap naar het hof was ge-

gaan, ging de Commandant des morgens aan den wal om van den Koning afscheid te nemen en betaling te vragen, voor eenige lakens, welke de *Sabander* in zijnen naam bij hem had gekocht, dan toen hij bij het paleis was, kwam men hem met de lakens reeds te gemoet, met berigt dat de Koning dezelve niet verkoos, waarom hij dezelve terugnam en aan eenigen van zijn volk in bewaring gaf, tot dat hij zoude terugkomen. Aan het paleis gekomen zijnde liet hij zijnen tolk den Koning berigten; dat hij gekomen was om van Z. M, den Koning afscheid te nemen, ten einde naar eene andere haven te vertrekken, waar hij eene betere markt hoopte aan te treffen, dewijl hij met Z. M. omtrent de peper niet had kunnen overeenkomen. Na onderscheidene gesprekken gaf hem de Koning vier baren peper, en wel twee voor den Commandant en twee voor FLAMINGH, dewijl het thans te laat was, verzocht hij dat de Commandant dezelve den volgenden dag zoude komen afhalen, om dan tevens zich met hem te gaan verlustigen en in het bad te komen. Dit aangenomen hebbende ging VAN CAERDEN weder naar de sloep, waar onderscheidene Turksche en Moorsche kooplieden hem tegenkwamen en zeiden wel met hem op de reede te willen handelen, mits tegen Venetianen (Turksche dukaten) (*) en peper tegen laken, lood, spiegels en glazen, doch dat hij hiertoe de toestemming van den Koning moest vragen, dewijl het hun anders

(*) Een Venetiaansche dukaat wordt thans gerekend op ƒ 3, 58 cents, de Turken rekenen bij Piasters.

niet vrij stond; de Commandant beloofde dit den volgenden dag te zullen bewerkstelligen en voer aan boord.

Den 4den ging hij weder naar den wal en kwam bij den Koning in het bad, alwaar hij zeer goed ontvangen werd, en ook de vier baren peper, benevens eenig geld en een mes ontving, tegen hetwelk hij den Koning eenige glazen, twee sloten, twee loopen en een kort roer ten geschenke gaf, tevens verzoekende dat de Turksche en Moorsche kooplieden met hem en de zijnen op de reede mogten komen handelen, hetwelk hem terstond werd toegestaan; dan toen hij verzocht om twee matrozen, die aldaar van de Zeeuwsche schepen gevangen en tegenwoordig waren, voor zich te mogen hebben, zeide de Koning dat hij den Commandant HANS DECKER reeds geschonken had, en dat hij FLAMINGH ook eenige gunst moest bewijzen, wanneer deze van hem afscheid kwam nemen. Ook verkreeg men weinig antwoord omtrent de verzochte gevangenen van *Pedier*, dan dat men reeds lang boden om dezelve gezonden had, en nu ging de Commandant weder naar boord, zonder eenig goed of volk achter te laten.

Van den 5den tot den 11den December ging FLAMINGH dagelijks aan boord om van de Turksche en Moorsche kooplieden eenige goederen in te koopen, doch wilde dat zij dezelve aan boord zouden leveren, hetgene zij echter weigerden, zeggende dat de Koning wel had toegestaan, om met hen te handelen, doch dat hij hun hetzelve verboden had, onder bedreiging dat degene die daarop betrapt werd, handen en voe-

ten zouden worden afgekapt; desniettegenstaande verkochten zij hun en den Portugeezen soms eenig laken, terwijl den Commandant van tijd tot tijd van 's Konings wege werd aangeboden, om met hen omtrent het nieuwe gewas te handelen, waartoe zij eindelijk besloten.

Den 12den sloten zij met den *Sabander*, *Ponugola* en *Corcon* den koop op de volgende voorwaarden; dat zij zoo min van het in- als uitvoeren eenigen tol zouden betalen. — Dat geene kooplieden of schepen eenige peper van het nieuwe gewas zouden mogen koopen. — Dat zij geene betaling, veel minder voorschotten zouden behoeven te doen, of hierom aangezocht worden, alvorens de levering was geschied, en alsdan voor niet meer dan de levering bedroeg. Dat hetgene de Achemers van hen kochten, zoude moeten worden betaald in goud, zonder op de rekening van de leverantie gesteld te worden, — dat men de lading in ten minsten drie of vier maanden zoude brengen. — Eindelijk dat de baar peper op 7 *Tijel* zoude worden gesteld. Dit alles in het Maleisch gesteld zijnde, verzochten de afgevaardigden Flamingh te teekenen, deze liet het echter eerst door Hans Decker en zijnen tolk in het Portugeesch vertalen en voorlezen, en bevond toen in hetzelve gesteld, dat zij de geheele som moesten voorschieten, en het nieuwe gewas afwachten; hetwelk hun met groote valschheid spoedig en zacht was voorgelezen, doch door Hans Decker bemerkt was. Na veel twisten weigerde Flamingh nu het contract te teekenen, waarop zij hetzelve in groote drift verscheurden en

zeiden: » Dan moogt gij uw fortuin in het nieuwe gewas verwachten." FLAMINGH vertrok hierop en ging zich bij den Koning beklagen, die hem nieuwen moed en meer hoop gaf.

Den 13den huurden zij op nieuw een huis en bragten eenige goederen aan den wal, de beste verwachting koesterende, doordien de Koning de Nederlandsche gevangenen van *Pedier* op nieuw hun had geschonken, met belofte dat zij vrij bij hen aan boord zouden blijven, en daar er eenige praauwen waren uitgeloopen, gaf men voor dat die eene lading peper voor hen gingen halen.

Den 14den deed de *Sabander* hen waarschuwen dat zij vooral des nachts, goede wacht en opzigt in hunne woning zouden houden, dewijl er vele dieven en kwaadwilligen in de stad waren, tevens hun aanradende ter hunner veiligheid vijf of zes geweren uit hunne schepen te doen brengen, hetwelk zij, zonder eenig kwaad vermoeden deden; dan hiervan maakte de *Sabander* gebruik, om zich bij den Koning te beklagen, dat zij hem mistrouwden, en dat zij zich hierom van wapenen hadden voorzien; alleen ten oogmerk hebbende om hen bij den Koning zwart en verdacht te maken, gelijk zij dan ook door goede vrienden gewaarschuwd werden, den *Sabander Pongolo* noch *Coron* te vertrouwen, dewijl zij verzekerd zijn konden, dat zij hunne vijanden waren.

Den 18den ging de Commandant op nieuw den Koning spreken over het nieuw gewas, doch konde niets uitrigten, dewijl de prijs weder veel hooger was en men de realen van achten tot veel minder

prijs wilde ontvangen, en boven alles nog den gegewonen tol van uitvoer vorderde. Dan na veel heen en weder trekken; werd eindelijk den 20sten de verkoop met den Koning in persoon gesloten, onder voorwaarde dat zij de baar peper tegen acht *Tijel* zouden betalen, mits zij de realen van 8ten tegen vijf mas (*) zouden ontvangen, en altijd slechts zoo veel peper zouden betalen als zij ontvingen, zonder tot eenig voorschot van penningen verpligt te zijn, belovende tevens in den tijd van 4 maanden 1800 baar te leveren, doch dat zij vijf ten honderd voor uitgaande regten zouden betalen, waarvoor dan ook geene kooplieden of schippers, van welk volk dan ook, eenige peper zouden mogen koopen of laden, voor zij hunnen last volgens contract ontvangen hadden.

Den 29sten des nachts, kwamen 5 mannen van de ongelukkige, Zeeuwsche schepen uit de gevangenis te *Pedier* bij hen aan boord: Zij verhaalden hun dat zij sedert onze komst veel naauwer bewaakt waren, dat onlangs eenige praauwen van *Achem* te *Pedier* waren gekomen, onder den schijn van hunne lading peper aldaar te halen; doch dat zij daar benevens verscheidene anderen ten oorlog werden toegerust, dat zij gevangenen mede daarop gesteld waren; dat zij met de vloot van elf praauwen tot *Pasange* gekomen en aldaar tot veertien vermeerderd waren, en nu hunnen koers langs den wal tot op *Sumorlanga*,

(*) Dus zoude indien men de *Tijel* op 8 mas stelt, de *Tijel* op *f* 1 komen.

18 mijlen van *Pedier* hadden gerigt, om aldaar water in te nemen en verder naar *Malakka* en de kust van *Perach* te zeilen, om de vloot van den Koning van *Achem* aldaar aftehalen, en de Nederlanders alsdan te overvallen, gelijk de Bevelhebber der praauwen hun dikwerf had verhaald, er bij voegende, dat hij zeer wel wist dat de onzen daar niet gekomen waren om handel te drijven, maar om de kusten en stroomen van 's Konings land door hunne zeerooverijen onveilig te maken. Natuurlijk had hij dit van de Portugeezen gehoord, welke de Koning, als zijne bijzondere vrienden, geheel en al geloofde, waarom zij afgezonden waren, om de armade die tegen *Johor* stond af te halen; deze praauwen hadden tevens brieven van den Koning aan den gouverneur van *Malakka* mede, om dezen van zijne vriendschap te verzekeren, en tevens dat hij nu noch immer den Engelschen (zoo noemden zij nu nog de Nederlanders) eenigen handel zou veroorloven, maar integendeel hun zoo veel afbreuk zoude doen, als in zijn vermogen was. Verder verhaalden zij, dat toen de 4 schepen der oude Compagnie aldaar gelegen hadden, de genoemde armade ongeveer anderhalve mijl van daar in eenen hoek lag, met voornemen om de genoemde schepen te overvallen, of met dezelve te vechten, alzoo zij vernomen hadden dat een groot gedeelte van het volk ziek lag, en de overigen dagelijks in groot getal naar den wal gingen, over welk een en ander de onzen zich niet weinig verwonderden. — De genoemde vijf personen te *Sumorlanga* aan den wal geweest zijnde, waren met eene kleine praauw gevlugt,

hierom deed de Commandant den scheepsraad bij een komen, in welken besloten werd dat de Commandant naar den wal zoude gaan, ten einde den Koning te berigten, dat deze mannen ontvlugt waren, zonder echter iets te laten blijken, dat zij iets wisten van hetgene zij vernomen hadden, schoon zij nu genoegzaam wisten wat er gaande was, en hierdoor op hunne hoeden moesten zijn, zoowel om zich gereed te maken om van land te kunnen vlugten, als om op de reede hunne schade te vergoeden, en verder alles wat hun zoude overkomen.

Aan den wal gekomen zijnde, ging de Commandant bij den Koning en gaf hem kennis van het ontvlugten der genoemde manschappen, van zijne oorlogspraauwen in de rivier de *Sumorlanga*, tevens hem verzoekende dat de Koning hem die wilde vereeren, er bijvoegende, dat hij toonde ongeveinsd te willen handelen, en niemand buiten zijn weten in zijne schepen wilde verbergen, maar integendeel alles wilde doen wat hem aangenaam was; de Koning toonde hierin veel genoegen te nemen, gaf de bedoelde gevangenen vrij, en verzocht den Commandant zich niet meer als zijnen vriend, maar als zijnen zoon aan te merken; daar zijne opregtheid en rondheid hem hiertoe bewoog. Door zulke hoofsche streken zocht de Koning den Commandant te verschalken, zelfs liet hij hem bij het afscheid een kopje vereeren, van zekere stof waarvan des Konings geheele servies gemaakt was, en hetgene in dit land tegen goud werd opgewogen.

Ofschoon nu in het contrakt van den 28sten wel

expresselijk was vastgesteld, dat zij niet zouden behoeven eenig geld voor te schieten, deed de Koning hun echter dagelijks daarom vragen, en zoodanig aanhouden, dat zij het den 31sten reeds zonder gevaar niet durfden weigeren, maar verpligt waren duizend realen van achten en vijf stukken laken op rekening te geven

Op denzelfden dag kwam Kapitein FREDERIK HOUTMAN, met nog drie anderen, met een schuitje van *Pedier* aan boord vlugten, en bevestigde hetgeen de vorige gevangenen ons verhaald hadden, dan toen zij over zijne omstandigheden en gevangenis spraken, zeide hij niet gevlugt te zijn, om zonder afscheid of toestemming te willen vertrekken, doch alleen zulks had gedaan omdat hij vreesde dat zij van zijne gevangenis en alles wat hem ontmoet was niets wisten, waardoor zij veel nadeel konden lijden, en niet gelost werden; waarom hij dan ook den volgenden dag naar den Koning wilde gaan, hopende niet alleen zijne loslating en die zijner medegevangenen te zullen bewerken, maar ook te zorgen dat zij hunne lading binnen kregen, en dat een vast contract met den Koning werd gemaakt, om 's jaarlijks hier gerust en in vriendschap te kunnen handelen, waarom men dan ook gezamenlijk goedvond, om den Koning van hunne komst aan boord te verwittigen, alvorens er eenige lading van *Pedier* kon komen. Te dien einde ging ADAM FLAMINGH naar den Koning om dat te berigten, en tevens hunne vrijheid te verzoeken, hetwelk de Koning toestond, hetzelve met zijn zegel bekrachtigende, echter bepaalde Z. M. dat

Houtman den volgenden dag aan den wal moest komen.

Den 1sten Januarij 1601 ging F. Houtman benevens A. Flamingh naar den Koning, welke zijn besluit van gisteren bevestigde, en genoemden Houtman en zijnen lotgenooten de vrijheid schonk, dan bij het verlaten van het hof ontmoetten zij den *Sabander* van *Pedier*, welke terstond Houtman wilde binden en wegvoeren, welk laatste, op last van den Koning ongebonden geschiedde, terwijl zij hem nog dienzelfden avond over de rivier bragten. Flamingh hiervan aan boord berigt brengende, werd vastelijk besloten het vorige besluit te volvoeren, te vertrekken en de schade voor hetgene zij van den Koning moesten hebben op de reede te verhalen, daar zij toch zagen dat alles met bedrog en schelmerij werd aangelegd; dat de Spaansche Ambassadeur meer dan ooit in aanzien was, en gedurig, zelfs des nachts, met den Koning beraadslaagde, gelijk hun door een goed en getrouw vriend werd bekend gemaakt.

Den volgenden dag ging de Commandant naar den wal en vernam dat Houtman reeds met den dag naar *Pedier* was gebragt, alwaar hij hem in 't geheim vijftien venetianen of dukaten, een nieuw testament, psalmboek en eenige lijfsbehoeften deed brengen. Vervolgens ging hij naar den Koning en verzocht hem Houtman weder in vrijheid te stellen, doch kreeg tot antwoord dat Houtman was weggebragt, om, daar er eenige kostbare ringen en kritsen vermist waren, en men hem of de zijnen van die ontvreemding beschuldigde, te worden verhoord; verder gelastte men hem om den

volgenden dag, de drie andere gevangenen, welke met HOUTMAN waren overgekomen aan land te brengen, en daar dit met de beloften des Konings streed, zoo vroeg de Commandant naar de waarde van het gestolene goed, waarvoor hij dan, onder 's Konings goedkeuring, zoude borg blijven, waarop de *Sabander* van *Pedier* antwoordde, dat dit wel de waarde van een geheel landschap bedroeg; de neef des Konings, welken de Commandant door geschenken op zijne zijde had weten te krijgen, antwoordde, » indien gij dan » toch zoo schandelijk liegen wilt, zeg dan maar » tien landschappen"; waaruit natuurlijk op te maken was dat het woord van den Koning van weinig belang was, en dat men slechts zocht de gevangenen weder te krijgen, gelijk dan ook HOUTMAN weder naar *Pedier* was gebragt. Omtrent de drie overige verklaarde de Commandant dat er twee van ziek waren, doch men wilde dit niet gelooven, en gebood om zonder eenige tegenkanting hen over te leveren.

Den 3den Januarij ging de Commandant met eenen der bedoelde gevangenen, JAN DIRKSZ van *Dordrecht*, na hem vooraf van linnen, kleederen, benevens twintig venetianen en eenige massen te hebben voorzien naar den wal, doch hij kon, wat hij ook deed, niet verhinderen, dat deze man tegen den wil en de belofte des Konings mede naar *Pedier* werd gevoerd, zij schreven dit gedrag voornamelijk toe aan den invloed van den Spaanschen geestelijken, vooral omdat de Commandant met DECKER naar den Koning willende gaan, door de wacht werd afgewezen, wijl de Koning niet te spreken was, terwijl de

Spanjaard naderhand gehoor verkreeg, waarom hij dan ook niet veel goeds van zijnen raad verwachtte, en, gelijk zij dan nog vernamen dat de Portugeezen getracht hadden door den Hamburger MATTHIAS MEU hun volk om te koopen, om de Officieren te vermoorden en met de schepen naar *Malacca* te loopen, alwaar zij goed ontvangen en onthaald zouden worden, hetgene de Portugeezen zonder voorkennis en toestemming des Konings niet zouden hebben durven onderstaan, waarom men dan ook niet twijfelde of de dagelijksche verkeering strekte alleen om te verrassen en te misleiden, zoodat zij alle voorzigtigheid noodig hadden.

Daar zij nu gedurig lastig gevallen werden om de beide genoemde zieken uit te leveren, met bedreiging dat men anders HANS DECKER voor hen in de plaats zou nemen, verzochten zij den 5den dat de Koning iemand aan boord zoude zenden, ten einde zich van hunne ziekte te overtuigen. Te dien einde werd de *Sabander* van *Pedier* met des Konings tolk aan boord gezonden, welke het overeenkomstig de waarheid bevonden, hetwelk hij hun beloofden getrouwelijk den Koning te berigten, waarvoor zij hem beloofden den volgenden dag aan den wal een geschenk te zullen geven.

Den 6den kwam de genoemde *Sabander* zeer onbeschaamd in de logie en eischte de geschenken, welke hem gegeven werden, onder belofte dat hij zijn best zou doen dat de twee zieken aan boord mogten blijven, hetgeen hij zeide dat de Koning in zijne han-

den had gesteld, vervolgens gaf men hem nog een en ander voor den Koning van *Pedier*, ten einde daardoor te bewerken dat HOUTMAN en DIRKSZ. te beter zouden behandeld worden; zij boden hem ook eenig geld aan, indien hij kon bewerken dat deze weder naar *Achem* gebragt werden, waarop hij antwoordde dat dit aan den ouden Koning (namelijk dien van *Achem*) stond, die hem belast had daarvoor te vragen vijftig *Catte* zilver (elk van drie-en-veertig realen van achten) er bijvoegende dat zoo zij goud begeerden, de Koning hen daarmede zou betalen, doch daar zij overtuigd waren dat dit niet in der minne zoude afloopen, besloten zij dit te weigeren, en zooveel hun mogelijk was den Koning geen geld meer te geven, te meer daar zij door eenen der inwoners gewaarschuwd waren, zich daarvoor te wachten, dewijl zij zich altijd bedrogen zouden vinden. Zij veinsden dus alle vertrouwen in den Koning te hebben, doch hielden zich verzekerd dat de *Sabander*, *Ponugolo* en *Corcon* humne vijanden waren, die zij vreesden dat alleen kwamen om hen schoon voor te praten, en alles ten ergsten aan den Koning over te brengen. Daar zij op nieuw wegens de zieken werden lastig gevallen, ging de Commandant weder naar het hof, doch het werd hem niet vergund den Koning te spreken, of aan het hof te komen, hetwelk nog nimmer was gebeurd. Ondertusschen werd hem door den *Sabander*, *Ponugolo* en *Corcon* aangezegd, dat de Koning hem vroeg 200 *Cattij* zilver, waarop hij verzocht Z. M. te mogen spreken, ten

einde hem een pardesaen (*) te vereeren, doch het werd hem niet toegestaan, waarom hij zich naar het gehuurde huis begaf. In dit huis gekomen, werd hem door den tolk van wege den Koning berigt, dat de inwoners van *Johor*, zijne vijanden, onder *Poulowey*, bij zijne havens waren aangekomen, waarom hij hem gelastte zijne sloepen te wapenen en dezen te bevechten en te verjagen; dan de Commandant meende dit te moeten weigeren, zeggende geen last te hebben van vijanden te zoeken of iemand te beoorlogen, doch dat hij gereed was zich te verdedigen, en dat indien de vijanden op de reede bij de schepen kwamen, hij hen wel zou weten te ontvangen; dat zij uitgezonden waren als kooplieden en dus alleen gewapend waren om zich te verdedigen, waarom hij den Koning verzocht, hem te verschoonen; dan de tolk antwoordde hierop dat FLAMINGH dit had beloofd, en dat hij hierom verzocht de sloepen gereed te maken. Doch daar VAN CAERDEN bevreesd was, dat men hem de sloepen zou ontnemen, gelijk het voor deze den Zeeuwschen schepen voor *Pedier* gebeurd was, besloot hij het den Koning zoo beleefd mogelijk te weigeren, ofschoon het wel bleek dat FLAMINGH door den Koning sterk gedrongen, dit niet had durven weigeren om hierdoor des te beter toegang te bekomen. De tolk nam hierop afscheid terwijl men hem een geschenk beloofde, indien hij bij

(*) De partisaen of partisan is eene soort van piek of hellebaard, bij hen in gebruik.

den Koning het antwoord ten beste duiden, en hem zooveel mogelijk verontschuldigen wilde.

Den 7den Januarij ging de Commandant weder naar den Koning, daar men hem gestadig om de beide zieken plaagde, en hij hoopte dezelve aan boord te zullen mogen houden, doch de Koning gaf hem op eene wrevelige en onvergenoegde wijze ten antwoord, dat het niet zijne gevangenen waren, maar zij aan zijnen zoon, den Koning van *Pedier* behoorden, en zij dus met den *Sabander* alleen te doen hadden. De Commandant wilde hem de genoemde partesaen ten geschenke aanbieden, doch hij weigerde die, en ofschoon hij die, na eenig aanhouden, eindelijk aannam, liet hij denzelven terstond weder teruggeven, zeer ontevreden zijnde dat zij de door FLAMINGH beloofde sloepen niet lieten volgen. Den 8sten vervoegde zich de *Sabander* in het huis der Nederlanders, en vroeg den Commandant, in naam des Konings 200 *cattij* zilver, ongeveer 8600 stukken van achten, op rekening van de peper, welke de Koning hem over vier maanden zou leveren, waarop de Commandant antwoordde dat dit regtstreeks aanliep tegen het gemaakte contract, waarin wel expresselijk was bedongen geworden, dat men geene voorbetaling zoude behoeven te doen, en hiervoor per baar eene *tijel* meerder zoude betalen, de stukken van achten tegen 5 mas zoude rekenen, en 3 ten honderd voor tol betalen; dat hij anders zich wel aan de eerste afspraak zoude gehouden hebben, daar te boven dat hij uit goedheid en in de hoop van niet meer lastig gevallen te worden, evenwel reeds 1000 stukken van

achten en 5 stukken laken had bepaald. Hierop antwoordde de *Sabander* dat de Koning het geld noodig had om eenige zaken in orde te maken, doch de Commandant antwoordde » zoo heb ik de peper noo-» dig om weder naar huis te komen!" waarop hij weder » de Koning zal zeer ontevreden zijn, wan-» neer ik zonder geld kom," de Commandant: » en » Z. M. de Prins zal nog veel meer ontevreden we-» zen, indien ik van zulk eene verre reize kom zon-» der peper mede te brengen, ik ben gereed om bij » elke aflevering de peper te betalen, doch zonder » peper mag ik geen geld meer afgegeven." Na deze en dergelijke gesprekken riep de Commandant den *Sabander* en Decker alleen, en verzocht den eersten de zaak voor den Koning behoorlijk open te leggen, en bij Z. M. ten beste te duiden, dat het in zijn vermogen niet was zoo veel geld aan land te brengen, alzoo het tegen zijnen last streed, en het dus ter goeder trouw was dat hij zoo handelde. Hij schonk den *Sabander* hiervoor 100 stukken van achten, doch bij het afscheid nemen, zeide deze, dat indien men geen geld vooraf wilde schieten, de bepaalde prijs voor het nieuwe gewas niet zoude gehouden worden. De Commandant beloofde mede 100 stukken van achten aan den *Ponugolo*, indien alles ten beste werd geschikt, niettegenstaande zij dezen zoowel als den *Sabander* niet vertrouwden, te meer daar hij vernomen had hoe zij zich omtrent Cornelis Houtman en de vorige schepen hadden gedragen. Des avonds werd van Caerden door een goed vriend

gewaarschuwd dat de Koning weder nieuwe eischen zoude doen, en betaling vorderen van vier honderd baren peper, welke de Zeeuwsche schepen hadden medegenomen. Toen de sloep gereed was om af te steken, stond er eene ledige oostersche kist, welke gevisiteerd werd, waarover de Commandant zich zeer verwonderde, en hieruit besloot dat men begon te vreezen, dat zij hunne goederen aan boord zouden willen brengen, waarom hij bevel gaf om den volgenden dag nog meer goederen van grooten omslag, alsmede eenige ongepakte lakens aan den wal te brengen, ten einde alle kwade vermoedens of achterdocht voor te komen, of ten minste weg te nemen.

Den 9^den^ kwam de *Sabander* van *Pedier* op nieuw om de zieken op te eischen, en nam in afwezigheid van den Commandant met list Decker mede, hetwelk de Commandant niet zoodra bemerkte of hij volgde, en had groote moeite om hem weder los te krijgen; hierop kwam de genoemde *Sabander* weder in het huis, bragt al de voorheen ontvangene geschenken terug, en eischte, zonder eenige tegenspraak de zieken terug. Daar er nu zoo veel volk om het huis te samenschoolde, gisten zij dat deze op de wacht gesteld waren, en dit bragt den Commandant tot nadenken, zoodat hij op verschillende tijden van den nacht ging om te zien of er geene gelegenheid was om met zijn volk de vlugt te nemen, doch daar de onderscheidene schepen, welke aldaar lading innamen, nog niet genoeg hadden, om hunne schade op

dezelve te verhalen, en zij altijd nog de hoop bleven koesteren, de gevangene Nederlanders te zullen verlossen, stelden zij dit van tijd tot tijd uit. Des avonds ging de Commandant aan boord, en besloot dat FLAMINGH den volgenden dag naar den Koning zoude gaan, om te verzoeken dat de zieken aan boord mogten genezen worden, en dat hij zes honderd stukken van achtten zoude medenemen, in de hoop daarvoor hunne vrijheid te koopen.

Den 10den was FLAMINGH naauwelijks aan den wal gekomen of hij vernam dat DECKER des avonds met geweld was gevangen genomen, en uit het huis gevoerd, en tevens dat de Koning bepaald had, dat de beide zieken moesten uitgeleverd worden, indien men DECKER terug wilde hebben, dat hij den Commandant voor eenen buffel had uitgescholden, en twee malen voornemens was geweest hem handen en voeten te laten afhouwen, doch zulks alleen uit eerbied voor de vreemde volken had gelaten.

Den 11den werden dan de zieken, nadat men dezelve behoorlijk van kleederen, linnen en geld voorzien had naar den wal gezonden, en daar zij zeer ziek waren toegestaan in hun gehuurde huis te blijven, terwijl DECKER weder in vrijheid werd gesteld. Op denzelfden dag kwamen al de Kapiteins der op de reede liggende schepen, met den Portugeeschen geestelijken voor het paleis van den Koning, doch niemand werd er binnengelaten, terwijl de Nederlanders vernamen dat genoemde geestelijke aan alle Portugeezen had verboden om te scheep of te land eenigen omgang of onderhoud met hen te hebben, en zich gereed te

houden om binnen vier of vijf dagen te vertrekken. Ook liet de Koning door de stad omroepen dat alle zeelieden moesten scheepgaan, om binnen vier dagen te vertrekken. Ondertusschen werd VAN CAERDEN gewaarschuwd zich met zijn volk en goed van den wal te verwijderen, dewijl men verkeerde plannen omtrent hen had, terwijl het te voren gemelde verraad der Portugeezen met den Hamburger omtrent de Officieren op nieuw bevestigd werd, welk een en ander onmogelijk zonder voorkennis van den Koning had kunnen worden in het werk gesteld, en waaruit zij dus hunne bedoeling wel konden gissen, waarom zij meenden dat het nu tijd was op hunne hoede te wezen, en te trachten het volk te bergen, en de vreemde schepen, die op de reede lagen in hunne magt te krijgen, ten einde hierdoor de beloofde peper, en alzoo voldoening van hetgene zij te vorderen hadden te erlangen.

Daar men te voren was overeengekomen, dat de Commandant het volk van den wal mede zou brengen, werd dit echter niet weinig moeijelijk, door dien FLAMINGH, die om de beide zieken naar den wal was, niet konde zwemmen; en hun van den wal te ontbieden was niet raadzaam, uit vrees dat men hem mogt aanhouden, te meer daar zij van tijd tot tijd nieuwe waarschuwingen ontvingen omtrent hetgene hun te wachten stond; hierdoor was men niet weinig in verlegenheid, dewijl zij vreesden dat de Koning eerder gereed zoude zijn dan zij, en het volk, dat aan den wal was, gevangen zoude houden. Ten einde dan hun besluit om des nachts te ontvlugten uit te voeren,

bood zich de schipper Klaas Gerritz, een geoefend zwemmer, vrijwillig aan om hierin van dienst te zijn. Hij ging den volgenden dag met nog vier geoefende zwemmers naar den wal en nam, om bij de inwoners geene achterdocht te verwekken, eenige koopwaren mede. Intusschen werd aan het scheepsvolk het genomen besluit voorgelezen, en tevens gelast hun geweer en al het noodige tot een gevecht gereed te houden, doch bij het aanhalen der schepen niemand eenig leed te doen of te beschadigen, dewijl de aanslag alleen geschiedde om op deze wijze betaling te erlangen. Des avonds ging de sloep naar de bepaalde plaats, zijnde een eiland in eene rivier naar hetwelk zij zwemmen moesten, hier verwachtte men het volk, dat in twee partijen van de stad kwam; de laatste partij, bij welke Klaas Gerritz was, en die een half uur na de eerste de stad verlaten had, kwam het eerst bij de sloep, zoodat zij vreesden dat men eenig gerucht in de stad gehoord had en deze ontdekt waren, waarom zij zich spoedig naar de schepen begaven, alwaar weldra ook de andere partij met eene kano volgde, hebbende deze echter zekeren Pieter Dragon, die niet zwemmen kon, en zich te veel gewaagd had, moeten achterlaten, alzoo hij verdronken was. Het was echter merkwaardig dat de beide zieken ook medekwamen, daar zij te voren niet verder dan eene scheeps lengte hadden kunnen gaan, en nu eenen aanmerkelijken afstand hadden gezwommen, waaruit men zien kan waartoe de nood en de zucht tot vrijheid in staat stelt. Nu namen zij al de schepen, die op de reede lagen tot

zich, zijnde 3 *Romissen* (*), 3 van *Guseratte*, 3 van *Bengalen* en eenen Portugees. Zij maakten hierdoor ruim honderd gevangenen, en bragten de drie schepen met peper zeewaarts van zich, en stelden op dezelve goede wacht, hetwelk alles zonder eenig bloedvergieten afliep. Zij schreven daarop aan den Koning om hem de oorzaak van hun vertrek te verhalen, en wat men van hem te vorderen had, welke brief hem des morgens door eenen der gevangenen werd toegezonden.

Den 13den zagen zij des morgens drie sloepen, welke de rivier kwamen afdrijven, waarom zij eene witte vlag lieten waaijen, daar zij dachten dat deze kwamen om met hen te onderhandelen, waarnaar zij opregtelijk verlangden, ten einde den Koning mondeling reden van hunne handelwijze te geven, doch daar deze niet aan boord kwamen, belastten zij daarmede eenen der voornaamste gevangenen, welken zij de noodige onderrigting en een tweede schrijven aan den Koning gaven, en welke, na goed onthaald te zijn en beloofd te hebben weder terug te zullen komen, met eene kano vertrok, doch nimmer is teruggekeerd.

Den 14den kwam een tolk des Konings met eenen brief van Z. M. aan boord, doch welke brief alleen hoofsche complimenten maar geen het minste antwoord op hunne brieven bevattede, veel min een

(*) Deze kwamen waarschijnlijk van de Z. O. hoek van *Malakka*, bij kaap *Romania*, waarnaar men toen mogelijk die schepen noemde.

woord repte, omtrent het gemaakte contract of de verlossing der gevangenen; het opschrift was aan P. van Caerden en A. de Flamingh, Engelsche Kapiteinén. Zij lieten dezen brief onbeantwoord, zeggende dat die niet aan hen behoorde, dewijl zij geene Engelschen waren, dan gaven den tolk mondeling berigt dat alles wat er gebeurd was, alleen geschiedde om voldoening van het gemaakte contract en de bevrijding der gevangenen te verkrijgen, dan, indien de Koning zich verder door de Portugeezen wilde laten opstoken, zij verpligt waren op hunne hoede te zijn, en het gevaar, hetwelk hun dreigde te ontvlugten, dat zij alleen de genomene schepen bemagtigd hadden om hierdoor vergoeding voor hunne uitstaande schulden en achtergelatene goederen te verkrijgen, en te toonen dat zij niets zochten dan hetgene regt en billijk was; vervolgens bragten zij den tolk met nog twee anderen in de kajuit, en lieten hun al hunnen voorraad van geld enz. zien, ten einde te toonen dat zij geene zeeroovers waren, gelijk de Portugeezen hen noemden, maar eerlijke kooplieden, terwijl zij aanboden hunne lading daarmede te betalen; dat zij verder niet meer voornemens waren, naar het nieuwe gewas te wachten, dewijl zij verzekerd waren dat de vereenigde magt des Konings en der Portugeezen gereed was om hen te overvallen, waarom zij besloten hadden hunne lading daaruit te nemen, en dat zoo die schepen naar het nieuwe gewas wachten wilden, zij de legdagen voor hen betalen zouden. Dit een en ander verzochten zij den tolk getrouwelijk over te brengen, tevens verzoekende dat iemand van de zijnen wilde blijven om aanteekening te houden

van de peper, die zij overnamen, hetwelk hij weigerde, waarom zij dit zelve doen moesten, ten einde, wanneer het eens op betalen aankwam, niets meer in rekening goed te doen dan zij ontvangen hadden. Terwijl zij hier mede bezig waren, kwamen er drie oorlogsvaartuigen de rivier op, waar de Commandant met eene gewapende sloep naar toe ging, en op dezelve vuur gaf.

Den 15den begon men van den wal van drie verschillende plaatsen op de schepen te vuren, waarom men met drie gevangenen eenen brief naar den wal zond, met bedreiging, dat zoo men met vuren niet ophield, zij de genomene schepen in brand zouden steken, en toen men, dit schrijven niet achtende, den volgenden dag met schieten van den wal voortging, staken zij het Portugeesche schip in brand, te meer nog daar zij het met pompen kwalijk konden drooghouden; intusschen gingen zij met het laden van peper aanhoudend voort. Toen echter op den 17den het schieten nog niet ophield, staken zij op nieuw twee van de oudste schepen in brand, hopende hen op deze wijze tot rede te brengen.

Den 18den ontvingen zij brieven van den Koning en van Houtman, terwijl men met schieten ophield, gelijk zij met branden. Zij boden nu op nieuw aan, alle schade te vergoeden, indien de Koning nog voornemens was het gemaakte contract te volbrengen, waarmede zij den brenger, na hem goed onthaald te hebben, weder terugzonden. Echter zagen zij die van de stad aanhoudend bezig met geschut op de wallen te brengen.

Den 19den ontvingen zij weder brieven van den

Koning en van HOUTMAN, welke zij op dezelfde wijze beantwoordden. De brenger, een Romijs, scheen eenig bevel gehad te hebben, op het grootste der genomene schepen, en beklaagde zich, dat hij al zijn vermogen had besteed tot den aankoop van vier baren peper, die mede in die schepen waren; de Commandant liet hem terstond, in tegenwoordigheid van de anderen, uit medelijden die peper betalen, onder belofte, om van het door hem verhaalde een getuigenis, van zijnen Kapitein, en F. HOUTMAN onderteekend, in te zenden, ten einde hij alle gelegenheden tot een bewijs van behoorlijke voldoening te kunnen dienen. Verder boden zij aan, om indien er nog meerder goed, aan zeelieden toebehoorende, in de schepen was, deze op een getuigschrift van den Kapitein en HOUTMAN betaling konden halen, en nog meer, zij beloofden om vier duizend realen van achten te willen betalen, indien men gijzelaars aan boord wilde zenden, om de verschillen bij te leggen. Dit alles deden zij om ten duidelijkste te bewijzen dat zij tot de betaling en uitvoering van het contract genegen waren, doch daar zij op het eene noch het andere eenig antwoord, of de gevraagde getuigenis omtrent de vier betaalde baren peper ontvingen, zagen zij duidelijk dat het alleen op bedrog was toegelegd, waarom zij dan ook, toen zij den volgenden dag weder brieven ontvingen, waarin geene melding van het verzochte gemaakt werd, zich overtuigd hielden dat men hen slechts wilde ophouden, ten einde zich gereed te maken, en hen met geweld te overvallen, hetwelk zij ook uit den brief van HOUTMAN meenden te kunnen bemerken; daar deze hen waarschuwde

wat verder af te gaan leggen, dewijl er vier praauwen om peper zouden uitloopen, waarbij hij eene NB. voegde. Een der briefbrengers verzocht bij hen te mogen blijven en mede te varen, hetwelk zij toestonden, daar hij een kloek man, en in onderscheidene talen wel ervaren was. Deze kwam dus den volgenden dag terug, en berigtte hun dat in de rivier vier praauwen tot branders gereed gemaakt werden, welke met ketenen aan elkander waren vastgemaakt, en die zij voor stroom op hen wilden afzenden, dat verder hunne geheele magt zoude opdagen, om hen van de reede te verjagen, hetwelk met HOUTMANS schrijven zeer wel overeenkwam.

Den 22sten geen antwoord of eenige tijding van den wal bekomen hebbende, en uit den mast ziende dat de rivier vol schepen, praauwen, jonken en andere vaartuigen en bij het kasteel eene groote galei lag, waaruit ten duidelijkste bleek, waartoe men hen zoo lang onder valsche beloften had opgehouden, besloot men de rivier niet uit nood, maar om meerder kwaad te verhoeden te verlaten, en des nachts met de landwind onderzeil te gaan, vooraf werden al de gevangenen op een der genomene schepen geplaatst en hun brieven voor den Koning, HOUTMAN en al de Kapiteins der genomene schepen mede gegeven, waarin breedvoerig verslag van het voorgevallene werd gedaan, verzeld van eene inventaris van de achtergelatene goederen, en eene rekening van het gene de Koning hun schuldig was gebleven, ten einde hier uit de genomene peper mogt worden betaald, tevens vermeldende dat zij voornemens waren nog twee dagen onder *Pulo-waij* te blijven, ten einde de voldoening der

contracten, en de vrijlating der twee nog overgeblevene landslieden af te wachten, daar zij nu ongeveer half geladen waren.

Den 22sten kwamen zij onder *Pulowây*, doch daar zij geen grond konden krijgen, lieten zij het doorstaan om eene andere reede te zoeken, en kwamen door een gat tusschen eilanden en rotsen, waar een geweldige stroom liep, in zee. Hier bleven zij twee dagen in stilte drijven, toen zij eindelijk een vaartuig zagen, waarom zij gingen bijleggen, eene vredevlag heschen, en hetzelve inwachtten, doch daar het niet op hen aankwam, zetteden zij koers langs de kust van *Pasane*, *Ticou* en *Priaman*. (*)

Den 25sten kwamen zij te *Totitangan*, onder de linie, waar zij dachten peper te koopen, doch zij hoorden dat er oorlog in het land was, over eenige tollen, waarom de peper niet konde worden afgebragt, hierom vertrokken zij naar *Ticou*, waar zij ook niets vonden, alzoo een *Romies* aldaar kortelings geladen had, soodat zij hier slechts versch water innamen, en den 18den naar *Priaman* zeilden, alwaar zij den 20sten aankwamen. Hier vonden zij twee jonken van *Bantam*, welke van *Achem* vertrokken waren, en daar deze hier nog geen peper gekregen hadden, zagen zij wel dat hier ook niet veel zoude te halen zijn, waarom zij besloten regt door naar *Bantam* te zeilen, in hope aldaar beter te zullen slagen.

(*) Alle plaatsen op het eiland *Sumatra*.

Den 19den Maart kwamen zij aldaar aan, en vernamen, zoo uit de achtergelatene brieven als van het volk dat er was gebleven, dat de Admiraal PIETER BOTH, in gezelschap van zeven schepen, naar het vaderland was onderzeil gegaan, waarop hij besloot het gebeurde te *Atchem* aan den Gouverneur bekend te maken, opdat hij na hun vertrek hiervan hoorende, niet onkundig daarvan zoude wezen, en hun volk hierdoor zoude moeten lijden.

Den 20sten ging de Commandant naar den Gouverneur, aan wien hij al het voorgevallene naar waarheid opgaf, en tevens over den prijs der peper begon te handelen; doch hij kon het niet eens worden en moest dus ongedaner zake afscheid nemen. Doch den 23sten kwamen zij overeen voor 1500 zakken peper, en begonnen terstond te laden.

Den 29sten kwam de Admiraal JAKOB VAN NECK, met drie schepen voor rekening van de Oude Compagnie, en twee van de Nieuwe Brabandsche Compagnie op de reede, welke verhaalde, dat hij met zes schepen in de bogt was vervallen, en dus op *Annobon* had ververscht en water ingenomen, en dat hunne schepen daar te voren waren geweest, en eenen man om begane misdaad aan wal hadden gezet.

Door de komst van den Admiraal, sloeg de prijs van de peper merkelijk op. Toen de Admiraal dit bemerkte, besloot hij op den 2den April hier één schip in lading te laten, en met de andere schepen naar de *Molukken* te stevenen; zoodat het schip *Delft*, onder bevel van den Koopman JAKOB JAKOBSZ. en den Kapitein SIMON JANSZ. HOORN, dat ten O. van de *Kaap*

de Goede Hoop door storm zijnen grooten mast verloren had, bleef liggen.

Den 10den April waren beide de schepen geladen; op den 12den rekende de Commandant met den Gouverneur af, stelde orde op het volk en de logie aldaar, en des nachts gingen de beide schepen naar het vaderland onderzeil.

Den 14den namen zij te *Lampon* op *Sumatra* ververschіng en water in, en maakten zich verder gereed tot de reize. Den 15den kozen zij zee, en stelden koers naar de Kaap; den 28sten overleed ADAM FLAMINGH. Tot den 22sten hielden zij goeden wind, en liepen vrij goed voort, doch toen, op 32° 45′ breedte gekomen zijnde, kregen zij eenen geweldigen storm, zoodat zij alle zeilen moesten bergen. Verder hadden zij dagelijks storm tot op den 20sten Junij, toen zij des nachts eene geweldige bui hadden, waarin hagelsteenen zoo groot als geweerkogels vielen.

Den 8sten Julij kwamen zij in eene baai, en daar het eene schip zeer lek was, doordien de vurenhuid in zee meest was afgespoeld, besloot men het hier te brengen, en zoo veel mogelijk te herstellen.

Onderwijl ging de Commandant eene landreize met twintig soldaten doen, ten einde menschen te vinden, en beesten te koopen. Zij vonden zeven mannen en eene vrouw, welke door teekenen te verstaan gaven, dat zij beesten voor hen zouden bestellen; zij vonden het een schoon land zonder veel geboomte, echter met herten en olijfanten; dan zij kregen bijna geene ververschingen als mosselen, waarom zij dan ook aan deze baai den naam van *Mossel-baai* gaven. Zij ver-

gen hier op verschillende tijden twee zeepaarden, die zeer groot waren, en een bijzonder gezigt opleverden. Zij vonden deze baai te liggen op 34° 30′, en bleven in dezelve tot op den 14^{den}, wanneer zij versch water ingenomen hebbende, met eenen N. O. wind onderzeil gingen, om de kaap te passeren.

Den 16^{den} met weinig voordeel langs den wal zeilende, kregen zij tegenwind, waarom zij weder eene baai inliepen; hier handelden zij dagelijks met de inwoners, en konden zoo veel ossen, kalveren en schapen krijgen als zij maar zout hadden om in te leggen, en tevens genoeg om versch te gebruiken. Zij kochten hier eenen os voor eenen ijzeren band van eene handlang, en zoo alles naar evenredigheid, waarom zij dan ook deze baai den naam van *Vleesch-baai* gaven, liggende dezelve op 34° 45′ Z. B. ten O. van de kaap. Den 21sten gingen zij van hier onderzeil.

Den 23sten waren zij op nieuw verpligt den wal te zoeken, dewijl het eene schip op nieuw een lek gekregen had; zij kwamen nu in eene baai op 34° 40′ Z. B., alwaar zij het schip opruimden en twee à drie lekken vonden, welke zij stopten, doch door den sterken W. wind, moesten zij daar tot den 30sten blijven liggen.

De wind, toen O. geworden zijnde, gingen zij onderzeil, doch dezelve spoedig keerende, moesten zij weder inloopen. Den 2^{den} Augustus ging de Commandant naar eene rivier, waar vele zeepaarden waren, om te zien of hij volk konde vinden, en hierin slagende, kocht hij 5 schapen voor kleine stukken ijzer. Toen hij des avonds aan boord kwam, kregen

zij eenen harden zuid oosten wind, welke den volgenden morgen N. O. werd. Nu gingen zij onderzeil om de kaap voorbij te stevenen; zij noemden deze baai de *Visch-baai*, dewijl zij behalve de 5 schapen hier niets dan schoone visch gevonden hadden. —

Den 27sten waren zij niet weinig verheugd, dien nacht de kaap te zijn voorbij gezeild, daar zij gevreesd hadden aan den oostkant derzelve den winter te zullen hebben moeten doorbrengen, terwijl van het eene schip de vurenhuid meer en meer afspoelde, zoodat het hoe langer zoo meer lek werd, terwijl zij gedurende 3 maanden in storm gezworven hadden.

Den 17den September kwamen zij voor *St. Helena*, waar zij verversching en water innamen, en den 18den wederom onderzeil gingen, nadat zij aldaar de brieven van den Admiraal P. Both hadden gevonden, welke den 17den Julij dit eiland verlaten had.

Den 25sten op de hoogte van 8° 15′ zijnde, zeilden zij het eiland *Assencion* voorbij, en waren den 22sten October onder de linie.

Den 8sten gingen zij voorbij het eiland *St. Michiel*, zoodat zij de schepen op de reede konden zien, ook zagen zij 3 schepen, die hen praaiden. Den 11den kregen zij eenen westen wind, welke hen in het vaderland bragt; hebbende zij op de geheele reize verloren zeven-en-twintig man, waartegen zij er weder 10, die in *Achem* gevangen zaten, in het vaderland bragten. —

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

NASCHRIFT.

Het nemen der schepen door P. VAN CAERDEN, werd den Nederlanderen zeer kwalijk genomen, en de Portugeezen vonden hieruit middel om den Koning van *Achem*, in de gedachten dat zij eene hoop woeste zeeschuimers waren, te versterken. Naderhand echter bragten GERARD DE ROOI en LAURENS BAKKER, met hunne Zeeuwsche schepen aldaar geland, het zoo ver dat de Koning afgezanten naar ons land zond, waarvan het hoofd in Zeeland overleed, doch de anderen een verdrag van vriendschap en koophandel sloten, en geheel *Indië* met den roem der Nederlanden vervulden, waardoor vele andere Indische volken overgehaald werden om met die landen in betrekking te komen. Aan deze afgevaardigden werd ook de schade, door VAN CAERDEN veroorzaakt, vergoed. Zie onder anderen WAGENAAR, Vaderl. Historie, IX deel, bladz. 144 en verv.

HISTORISCH VERHAAL

van de VOYAGIE der HOLLANDEREN,

met drie Schepen

onder

den Admiraal

STEVEN VAN DER HAGEN.

Sancto in het gezigt, alwaar zij een klein Portugeesch vaartuig vonden liggen, hetwelk daar van eenen Franschen zeeroover van alles was beroofd. Zij gaven het de noodige behoeften om naar huis te kunnen varen, (*) zeilden vervolgens voorbij de *Canarische* eilanden *Madera*, *Patma*, *Gomera* en *Teneriffe*, en hadden aanhoudend N. en N. O. wind.

Den 8sten Mei kwamen zij op de reede van *Islo de Majo*, eene der *Zoute* of *Kaapverdische* eilanden, (†) daar zij water innamen, en hierbij zoo weinig op hunne hoede waren, als of zij in het vaderland geweest waren. De Portugeezen hoewel weinig in getal en meestal roovers, dit bemerkende, overvielen den 13den des nachts eenen man op het strand, dien zij vermoordden. Toen men dit aan boord door het geschreeuw hoorde, werd er terstond eene welbemande sloep naar den wal gezonden, doch de manschap werd weldra overvallen en verstrooid, dewijl zij door de duisterheid niet konden zien, en de Portugeezen met hun schietgeweer in het geboomte voordeelig gelegerd waren. Toen men dit aan boord bemerkte, werd er terstond een vaartuig gezonden om te zien of ook aan het eiland eenige barken lagen, welke volk van *St. Jago* hadden overgebragt, daar men niet geloofde dat de bewoners van *Majo* alleen zulke aanvallen konden doen, wijl deze ten

(*) Hoe veel verschilt dit gedrag met dat der Portugeezen, omtrent de onzen, zie verder.

(†) Zie over deze eilanden III deel, bladz. 23.

hoogsten uit acht of tien man roovers bestonden. (*)

Bij het aanbreken van den dag, kwamen er 23 van de verstrooide manschappen, die men meende gevangen te zijn, voor den dag, en aan boord, terwijl er zeven bij de Portugeezen gevangen gebleven waren. Hierop besloot men, om met 100 man eene landing te doen en het eiland af te loopen, ten einde die zeven man te verlossen. Zoodra deze aan land kwamen, vonden zij hunnen vermoorden makker, wiens ligchaam nog na zijnen dood op de wreedaardigste wijze was mishandeld, en van hetwelke zij neus, ooren en andere ledematen hadden afgesneden, hetwelk eenen sterken indruk op de manschap maakte. Het lijk werd, volgens krijgsgebruik, aan land behoorlijk begraven, en vervolgens de verdere togt ondernomen, dan zij konden niemand ontdekken.

Terwijl zij nog met hunne nasporingen bezig waren, zagen zij twee vreemde zeilen op de kust, waardoor zij verpligt werden, weder naar boord terug te keeren, dewijl de knapste manschappen tot

(*) Het eiland *Majo*, schoon weinig vruchtbaar, zandig en met slechts één beekje van zoet water, bevat thans 2 à 3000 inwoners, die werkzamer zijn en minder behoeften hebben dan die der andere eilanden. Het eiland brengt veel gierst, maïs, patatten, yamswortelen, komkommers, watermeloenen, katoen, vijgen enz. voort, heeft onderscheidene soorten van boomen, paarden, ezels, rundvee, tamme geiten, veel gevogelte, kleine schildpadden, veel visch en vooral zout, dat voornamelijk de Engelschen hier halen, de hoofdplaats is *St. Johannes* en de andere plaatsen zijn *Pinosa* en *Lagon*.

dezen togt gebruikt waren en zij vreesden, dat deze schepen eenig kwaad in den zin hadden. De Admiraal zond een vaartuig met de oranjevlag naar de schepen, welke een schot deden, de vlag heschen, en met het marszeil op steng bijdraaiden, ten teeken dat het vrienden waren; gelijk men dan ook bevond, dat het Engelsche schepen waren.

Den 14den hervatten zij des morgens de landing, doch de Portugeezen waren bijzonder op hunne hoede, zoodat zij er geenen konden ontdekken, en des avonds vermoeid en van dorst versmachtende weder aan boord kwamen. Dewijl zij nu geen middel zagen om het volk terug te krijgen, en geene vrijheid vonden om hier langer te vertoeven, daar zij genoegzaam van water voorzien waren, besloten zij den 16den te vertrekken en moesten alzoo hunne makkers in de ellendige gevangenis teruglaten.

Tot op 7° N. B. behielden zij aanhoudend goed weder en voordeeligen wind, dan nu begon het te veranderen, en zij kregen langzamerhand stilte, bliksem, donder, tegenwind en veranderlijke stroomen, welke hen om de oost voerden. Zoo zeilden of liever droven zij voort tot den 5den Junij, wanneer zij het land van *Mallagatta* of de *Kust van Guinea* in het gezigt kregen op de hoogte van 5°; den 10den zagen zij kaap *Palma*, zijnde een ver uitstekende hoek, met eenen onzuiveren klipachtigen grond. Zij hadden den wind steeds op den wal, en werden door veel stilte en dwarlwinden overvallen, zoodat zij tweemalen verpligt werden te ankeren, eer zij met moeite

en door hulp van de stroomen genoemde kaap konden te boven komen.

Den 25sten kregen zij *Isle de Prince* (*) in het gezigt, dat eenen Portugeeschen Gouverneur in bezetting had, welke de inwoners als slaven behandelde. Zij stelden op hetzelve koers, ten einde te ververschen en vooral versch water te bekomen, waaraan zij groot gebrek hadden, doordien de hoepels der vaten door de hitte meestal gesprongen, en dus de vaten ledig geloopen waren. Dewijl voorheen andere Nederlanders tot dit een en ander van den Gouverneur verlof bekomen hadden, liepen zij op de reede, lieten ten teeken eene witte vlag waaijen, en zochten voor geld en goede woorden te handelen, doch zij werden zoodanig door het geschut van den wal ontvangen, dat zij verpligt waren, buiten schoot te gaan liggen. Nu zonden zij aan den wal, voorgevende Koninklijke schepen te zijn, welke naar *Braziliё* moesten, en die hier op de kust vervallen waren, doch de Gouverneur antwoordde dat hij dit niet konde gelooven zonder schriftelijke bewijzen, tot welke zij niet in staat waren. Nu lieten zij de bloedvlag waaijen, daar zij toch zagen met geweld te moeten halen wat zij door goedheid niet verkrijgen konden. Zij lagen nu in de baai, digt onder het land, en bemerkten een klein vaartuig van de kust van *Angola*, naar hetwelk zij

(*) Eigenlijk *Ilhu de Principe* of *Prinsen-eiland*, een Portugeesch eiland in de bogt van *Guinea*, met eene gezonde lucht, veel rijst, mais, moniak, vijgen, hout, vee, 360 inwoners en de stad en haven *Principe*.

eene gewapende sloep zonden, ten einde hetzelve te veroveren, terwijl zij hoopten op zoodanige wijze ververschingte krijgen, doch bij het vaartuig komende, vonden zij hetzelve ledig en in den grond geboord; dit nu mislukt zijnde, besloten zij zich in de watervallije te verschansen. Zij zonden hierop de stuurlieden naar den wal, ten einde de gronden te peilen, om alzoo de schepen langs het strand te leggen, zoo dat deze met hun geschut genoemde verschansing zouden kunnen verdedigen.

Nadat de stuurlieden de onderscheidene diepten hadden opgenomen, gingen eenigen van hen aan den wal om het land te bezien, doch werden door de inwoners, die aldaar in eene hinderlaag lagen, overvallen en weder naar hunne sloepen gejaagd, waarbij twee van hen gekwetst werden, en de eene aan zijne wonden overleed. Zoodra men aan de schepen dit vernam, werd er duchtig in de bosschen geschoten, doch dit konde weinig baten, dewijl de inwoners of gevlugt of zich behoorlijk in de bosschen verborgen hadden, waarom zij van verder geweld afzagen, en om geen volk meer te verspillen, besloten het eiland te verlaten en hunnen koers naar de kust van *Ethiopie* (*) te stellen, ten einde *Corisco* op de rivier *Angro* aan te doen, en aldaar water in te nemen.

(*) Men weet dat de ouden den naam van *Ethiopie* aan het geheele binnenland en een deel van O. en W. *Afrika* gaven. *Corisco* zijn eigenlijk twee eilanden, in de baai van *Angra* of *Paraosen* ten zuiden van kaap *St. John*, aan de kust ten Z. van de rivier *Cameron* gelegen.

Den 27sten kregen zij de vaste kust van *Ethiopie* in het gezigt, en zagen van verre een vaartuig dat bij den wind langs de kust hield. Er bijgekomen zijnde vonden zij het een vaartuig te zijn dat van *Amsterdam* kwam, en naar de kust van *Benin* was bestemd, doch dat meest ziek en zwak volk aan boord had; en daar het in der haast was uitgerust, en niet gedubbeld, noch van eenen vurenhuid voorzien was, was het schip zoodanig van de wormen doorboord; dat zij gestadig moesten pompen, hetwelk door de zwakheid van het volk onmogelijk uit te houden was, zoodat zij vreesden dat het schip hun in zee zoude ontzinken. Zij zeilden met hetzelve voort en kregen den 2den Julij de kust van *Corisco* in het gezigt, doch het genoemde vaartuig moest het reeds bij kaap *Gonsalvo* aan land zetten, daar men het niet langer konde boven houden.

Toen zij op de reede kwamen, bragten zij terstond de ledige vaten aan den wal, en hakten hout in de bosschen, waarvan zij hoepels maakten, en de vaten deden kuipen, en verder vullen, terwijl zij veel wild schoten en visch vingen.

Na hier vijftien dagen gelegen, en zich van een en ander zoo veel mogelijk voorzien te hebben, gingen zij weder onderzeil en passeerden den derden dag de linie; met de zee en landwinden langs de kust op laverende, kwamen zij den 24sten bij kaap de *Lope Gonzares*, waar zij het anker wierpen. Zij vonden hier het voornoemde vaartuig naar *Benin* bestemd, hetwelk aldaar eene tent aan den wal had opgeslagen, waar zich het volk met goed en levensmiddelen

onder geborgen had; dan dit kwam den Admiraal te gevaarlijk voor, dewijl zij zich daar onder wilden en negers bevonden, waarom hij hun raadde, hun vaartuig geheel te lossen en dan hetzelve met onderlinge hulp, ook van zijn volk op het drooge te halen, en de goederen weder scheep te brengen, dewijl zij zich dan beter tegen de aanvallen der inwoners konde verdedigen, en verder de uitkomst van God afwachten. Dit een en ander in orde gebragt hebbende, zetteden zij koers naar de *Kaap de Goede Hoop* en kregen het eiland *Annobon*, hetwelk zeer vruchtbaar is in oranjeappelen en citroenen, in het gezigt; daar nu de scheurbuik sterk begon te heerschen, besloten zij dit eiland aan te doen, ten einde zich aldaar te ververschen. De schepen *de Zon* en *de Morgenster* kwamen op de reede ten anker, doch *de Maan* werd door de steile gronden en sterke stroomen weder naar zee gedreven, zoodat het dit eiland niet konde aandoen. Hier kwamen twee Nederlanders bij hen aan boord, welke door eenen Westindievaarder, zeker niet om hun braaf gedrag, aan land gezet waren, en die, uit naam van al de inwoners zeiden, dat indien zij in het vriendelijke ververschinng begeerden, zij die naar genoegen zouden bekomen, doch indien zij het op eene andere wijze zochten, zij allen besloten hadden, met hun vee naar het gebergte te vlugten. Daar nu onze reizigers geen ander doel hadden, dan om in het vriendelijke ververschinng te krijgen, en zich herinnerden hoe zij bij het eiland *Majo* gevaren waren, namen zij dit met genoegen aan, en werden nu rijkelijk van citroenen en oranje-

appelen voorzien, dan daar het schip *de Maan* niet bij hen konde komen; maar door de stilte en sterke stroomen meer en meer van het eiland afdreef, terwijl zij zoo voor zich zelve als voor *de Maan* in overvloed van vruchten voorzien waren, besloten zij den 29sten tegen den avond weder onderzeil te gaan, hunnen drijvenden makker op te zoeken, en hem van hunne ververschingen mede te deelen. Zoodra zij dus in zee gekomen waren, deden zij seinschoten, welke zij tegen middernacht het genoegen hadden te hooren beantwoorden, waarop zij kort daarna bij elkanderen kwamen.

Nu vervolgden zij weder te zamen de reis met onderscheidene kalme en veranderlijke, doch meestal Z. O. winden, en kregen den 18den September het vasteland van *Afrika* in het gezigt, Bij de *Kaap de Goede Hoop* gekomen zijnde, peilden zij grond op het groote rif. Hier werd de streng van de groote mast van *de Maan* door eenen rukwind afgesmeten, doch de vleet binnen boord gehaald, en vervolgens weder opgezet, om zich te kunnen behelpen, tot dat er gelegenheid zijn zoude om alles weder in orde te brengen. Deze hoek nu zonder vele stormen gelukkig te boven gekomen zijnde, hebben zij alles in het werk gesteld en om de oost gewend, ten einde hunne reize te bekorten, koers stellende om het eiland *Java* aan te doen, maar door tegenwinden en gebrek aan versch water, dat alweder grootendeels uitgelekt was, werden zij verpligt het eiland *Madagascar*, ook wel *St. Laurens* genoemd, op te zoeken, ten einde te ververschen en water in te nemen.

Den 24sten kregen zij den zuidhoek van het voorn noemde eiland in het gezigt, welke op 24° Z. B. ligt; dan zij wenschten liefst in de baai van *Anton-Gil* (*) te komen, en wendden hierom van het land, om om de noord te komen, maar ziende dat de stroom te veel om de zuid leide, werden zij, uit vreeze van het eiland mis te drijven, gedrongen, het weder naar het land te wenden, alwaar zij den derden dag eene onbekende baai bezeilden, en daar ten anker kwamen. Zij zonden terstond eene sloep naar den wal, ten einde de gelegenheid optenemen, en vooral te zien of men er ook versch water konde bekomen.

Aan land gekomen zijnde, vonden zij niets dan bergen en bosschen; zij maakten vriendschap met de inwoners, welke zij gemeene koralen, en glazen paternosters aanboden; het volk was zwart, met lang zwart gevlochten haar, dat zoo smerig was, alsof zij het met olie begoten hadden; voorts hadden zij eenen wijden mond, platten neus, breed aangezigt, dikke lippen en breede tanden. Zij gingen geheel naakt, behalve dat de meerbejaarden de schaamdeelen met eenen doek bedekten; de rijken en aanzienlijken hadden een kleed om den hals hangen, de armen met koperen banden beladen en de ooren versierd; hunne wapenen waren ronde schilden en korte spiesen, ook werpspiesen of assagaaijen, waarmede zij vele oefeningen verrigtten, en die van voren ijzers met weerhaken zoo als de harpoenen hebben, en

(*) Zie III deel, bladz. 73.

alzoo zeer gevaarlijk zijn. Zij konden geene sporen van Godsdienst (*) of bestuur bij hen vinden. maar zij leefden volkomen als wilde menschen en heidenen. Hunne huizen waren hoog boven den grond, aan- of onder dikke groote boomen getimmerd, zonder dat men hiervan de redenen kon vernemen, daar niemand der Nederlanders hunne taal verstond. De inwoners kwamen den reizigers voor als zeer vriendelijk; scherpzinnig en leerzaam, want in dien korten tijd van vijf dagen dat de schepen hier lagen, begonnen zij reeds, hoewel zonder dezelve te verstaan, eenige Nederduitsche woorden natezeggen. Terwijl zij hier lagen, voorzagen zij zich tamelijk van ververschìng, doch hetgene zij het meeste noodig hadden konden zij het minste krijgen, namelijk goed water, dat hier zeer onzuiver en vol wormen was, terwijl het veel moeite kostte om hetzelve te halen, waarom zij voor kleinigheden de inwoners overhaalden om het hun te brengen. Verder hadden zij gebrek aan hoepels om de vaten te kuipen, welke zij daar even min als potspijs konden bekomen; ook lagen zij op eene opene reede, zonder eenige beschutting in de opene zee, waarom zij besloten van hier te vertrekken, en de baai *Antagonil* optezoeken, waarop zij hoopten rijst en alle verdere behoeften te zullen kunnen krijgen.

Den 10[den] November ligtten zij de ankers en verlieten met eenen landwind deze baai, die zij den

(*) Zie III deel, bladz. 53.

naam van *Zonne-baai* (*) gegeven hadden; dan daar het spoedig stil werd, dreef het schip *de Maan* door de stroomen naar de klippen, zoodat het genoodzaakt was het anker te laten vallen, waarvan het aan de overige schepen door een kanonschot kennis gaf; deze hielden nu met klein zeil den geheelen nacht af en aan, tot dat het dag werd, niet weinig bevreesd zijnde voor het lot van genoemd schip. Toen het licht geworden was, hadden zij het land en de plaats waar zij gelegen hadden nog in het gezigt, doch waren, boven gissing, door de stroomen niet weinig om de zuid geloopen. Nu ligtte *de Maan* weder de ankers, maakte zeil, en liep met den landwind naar de andere schepen, die het van verre in zee zag. Bij elkanderen gekomen zijnde, stelden zij gezamenlijk koers naar de baai *Antagonil;* na twee dagen zagen zij het eiland *St. Maria* (†) voor deze baai gelegen, waar zij voorbij liepen, en op de reede ten anker kwamen. Men hoopte hier even als de schepen onder den Admiraal HOUTMAN, op de eerste O. I. reize, (§) in vriendschap, ververschìng en rijst te krijgen, doch dit

---

(*) Waarschijnlijk was deze baai een der inhammen of kreken ten Z. en wel die tusschen de districten *Ampatres* en *Caramboul* bij de uitwatering der *Manaramboiwe;* mogelijk wel eene andere en dan zouden wij er de *Gallions*, eene graad zuidelijker dan *St. Dolphin*, voor houden; het niet opgeven der geographische ligging maakt de bepaling onmogelijk, en op latere kaarten wordt deze naam niet gevonden.

(†) III deel, bladz. 67.

(§) Ibid bladz 62 en verv.

mislukte, want nadat zij ten anker gekomen waren, wachtten zij eenen geheelen dag zonder dat er cano's kwamen of eenige inwoners opdaagden, dewijl deze allen naar het gebergte of in de bosschen gevlugt waren. Nu zonden zij eene welbemande sloep de rivier op, voorzien van spiegeltjes, koralen en andere snuisterijen om daarmede de vriendschap der inwoners te winnen, doch zij vonden geene menschen, maar alleen verlatene dorpen; zoodat zij des avonds onverrigter zake terugkwamen. Den volgenden dag zonden zij weder eenige sloepen aan den wal, met bevel, dat twee man ongewapend aan land zouden gaan, ten einde te beproeven om op deze wijze de inwoners uit te lokken, dan deze zijn naar de bosschen gegaan en als schelmen weggeloopen. Eindelijk waagden het eenige inwoners wat nader bij te komen, aan welke zij eenige spiegeltjes en koralen toewierpen, en hun teekens gaven dat zij gaarne in vriendschap met hen wilden handelen, alsmede of zij ook rijst hadden, en daar zij geenen tolk hadden, antwoordden deze door teekens, dat er thans geene verversching voorhanden was, zoodat zij weder zonder eenig goed gevolg terugkeeren moesten. Zij lieten onderweg hier en daar eenige spiegeltjes, koralen en andere snuisterijen liggen, ten einde hierdoor den inwoneren vertrouwen in te boezemen. Terwijl zij hier lagen, waren sommigen bezig, hout voor hoepels te zoeken, anderen met die gereed te maken, de kuipers met de vaten te kuipen, en anderen met de rivieren of stroomen te bevaren, ten einde inwoners op te zoeken om met hen vriendschap te ma-

ken. Eindelijk eene onbekende rivier opgevaren zijnde, vonden zij een nieuw dorp, doch zoodra de inwoners hen ontdekten, staken zij hunne huizen in brand en vlugtten met vrouw, kinderen en goederen naar het gebergte. De Nederlanders schoten terstond toe en bluschten den brand grootendeels, terwijl eenigen zich verstoutten naar het gebergte te gaan en de gevlugte Indianen op te zoeken. Bij hen gekomen zijnde, betoonden zij hun alle vriendschap, en verzochtten rijst en andere ververschingen in te ruilen, dan zij gaven door teekenen te kennen dat zij zelve er groot gebrek aan hadden, zoodat alle pogingen vergeefsch waren; evenwel gaven zij hun eenige geschenken en gingen weder ongetroost naar boord. Eindelijk gingen zij voor de derdemaal de rivier op, en namen hunne vaart zoo hoog dat zij op de droogte bleven zitten; hier vonden zij weder een dorp, waar al de inwoners uitgevlugt waren, doch een kind van twee jaren hadden achtergelaten, dit kind versierden zij met eenige paternosters en koralen, doch konden verder niets uitrigten, dan toen zij aan strand bezig waren met kuipen, kwamen er twee zwarten uit het bosch en gingen vrijmoedig op hen aan, zeer wel gemoed zijnde, daar zij zagen dat alle woningen onbeschadigd gebleven waren, waarom zij den Admiraal eenige onrijpe vruchten vereerden, doch toen men hun naar rijst vroeg, beduidden zij die zelve thans hoog noodig te hebben voor hun onderhoud, alsmede dat de inwoners alleen vlugtten uit vreeze voor hunne geweren. Den Admiraal begon deze wijze van ververschinq te verdrie-

ten; het gelukte hem met vriendelijke woorden eenen der inwoners aan boord te krijgen, welken hij goed liet onthalen, en toen toestond om met zijn volk de rivier op te varen, hopende op deze wijze met de overigen in onderhandeling te komen en levensmiddelen te krijgen, hetgene deze dan, door den nood gedrongen, ook beloofde; aan wal komende, veinsde hij zich gereed te maken om met de andere inwoners te spreken; dan zijne kans schoon ziende nam hij de vlugt en kwam niet weder terug. Nu werd eindelijk besloten om eenen bootsman, die zich vergrepen had, aan land te zetten, ten einde te zien of men door weinig volks de vriendschap zoude kunnen verwerven. Dezen werd wijn, olie, brood en koralen medegegeven, doch toen hij eenen nacht aan wal had doorgebragt, kwam hij den volgenden dag aan boord zwemmen en bad om genade, zeggende dat men hem van al zijne kleederen had beroofd, doch men kon hierin nu niet treden en hij werd verpligt weder terug te keeren.

Ondertusschen waren de matrozen gewoon dagelijks met den zegen te visschen, om voor den maaltijd te zorgen, en nu begonnen de inwoners meer vrijmoedig te worden en deze te komen helpen om den zegen te trekken. Nu hoopte de Admiraal hierdoor eindelijk tot zijn oogmerk te geraken, dan het was niet mogelijk, daar de inwoners, uit gebrek aan rijst, zelve verpligt waren, wortelen uit de aarde te graven, om den honger te stillen, evenwel kregen de Nederlanders nu en dan nog wel kleine hoeveelheden onzuivere rijst, waarmede zij, wijl er toch niets

anders te krijgen was, zeer tevreden waren. Toen hebben zij den reeds genoemden Bootsman op een eiland gebragt, ten einde te beproeven of aldaar eenige verversching voor de vloot zoude te bekomen zijn, welke twee dagen daarna ondervraagd zijnde, antwoordde dat de inwoners door binnenlandsche oorlogen elkanderen geheel bedorven hadden, en dat zij voor de Nederlanders zeer bevreesd waren, zoodat er van dezen kant ook niets te verwachten was, waarom zij dan ook, zich zoo goed ververscht hebbende als de gelegenheid toeliet, besloten hunne reis naar *Bantam* te vervolgen; zij moesten echter nog twee dagen op den wind wachten, in welken de Admiraal zich door veel smeken en voorspraak van de Officieren liet overhalen, om den veroordeelden Bootsman weder aan boord te nemen.

Den 21sten December was de wind voordeelig en dus gingen zij onderzeil, naar *Sumatra* houdende. Zij hadden met veel storm en onweer te worstelen, en toen de Stuurlieden gisten bijna onder land te zijn, besloot men, uit hoofde de kusten en gronden bij velen onbekend waren, en het dus gevaarlijk zijn zoude met groote schepen op het land aan te houden, dat ieder schip deszelfs sloep zoude laten vallen en dezelve vooruit zenden, ten einde de gronden te peilen.

Den 28sten Februarij 1600 kregen zij land in het gezigt, en dachten dit het eiland *Sumatra* te zijn, dan zij bemerkten wel spoedig verkeerd gegist te hebben, en dat dit het eiland *Engano* bij de straat *Sunda* was, waarom zij dit spoedig voorbijliepen,

en naar de kust van *Sumatra* hielden, om op deze wijze de straat in te loopen. Zij lieten bij het *Chaloepen-eiland* (*) de ankers vallen, om hunne sloepen gereed te maken, waarmede zij nu dagelijks bezig waren, terwijl den Admiraal niets meer ter harte ging, dan om het afgematte volk behoorlijk te ververschen, en tot vorige gezondheid te doen terugkeeren; om deze reden zond hij een vaartuig naar *Sumatra*, ten einde ververseching te halen. Zij waren nu nog twee dagen met de sloepen bezig; toen ligtten zij de ankers en gingen onderzeil om bij het jagt op de ververschingsplaats te komen, waartoe zij twee dagen noodig hadden, daar zij onder het hooge land ten sterksten door stilten gekweld werden, en voor blinde klippen of verborgene ondiepten zeer bevreesd waren, waarom zij dan ook steeds hunne sloepen vooruit zonden. Zij vonden hun vaartuig te *Lampon*, dat onder het gebied van den Koning van *Bantam* behoort, alwaar zij ververseching en eenen Loods ontvingen, met welken zij de reis naar *Bantam* ondernamen, doch door stilte moesten zij op de reis het anker laten vallen.

Den 13den Maart kwamen zij te *Bantam* op de reede, deden eenige salutschoten en lieten het anker, na eene reis van ruim acht-en-veertig weken, alhier vallen, God dankende voor zijne bewaring, schoon zij nog tusschen hoop en vrees dobberden of zij als

---

(*) Dit eiland is thans op geene kaart te vinden, zie de noot, bladz. 150.

vriënden, dan wel als vijanden zouden ontvangen worden. Terstond kwam er allerlei soort van volk aan boord, sommigen om hen te verwelkomen, anderen met levensmiddelen, vruchten en verversching, hetwelk niet weinig hunne bekommering deed verdwijnen en hun meerder moed gaf.

Den volgenden dag kwam er iemand aan boord, die goed Portugeesch sprak, en verzocht of liever beleefdelijk in naam van den *Sabander* gelastte, dat de Admiraal iemand van de zijnen bij hem in de stad zoude zenden, ten einde op te geven van waar en waartoe zij hier gekomen waren, waarvoor hij twee gijzelaars aan boord liet. Ingevolge hiervan gingen eenige kooplieden prachtig gekleed, van een schoon gevolg en trompetters vergezeld naar den wal. Bij het paleis gekomen zijnde, vonden zij het met lage doch zindelijke huizen betimmerd, terwijl aan beide zijden van den ingang twee wachthuizen stonden, die wel van wapenen en krijgsvolk voorzien waren, dat uit slaven van den Gouverneur bestond, die alle soorten van handwerk verrigtten. Hier lieten zij de trompetters helder op blazen; vervolgens kwamen zij aan eenen tweeden ingang, zijnde eene fraaije en met smaak uitgehouwene poort met een portaal, alwaar de trompetters zich weder lustig lieten hooren; tusschen deze beide poorten waren aan beide zijden gemeene huisjes getimmerd, waarin de slaven van den Gouverneur woonden. Nu kwamen zij aan een groot plein, alwaar de moské van den Gouverneur en een wachthuis van de Edelen gevonden werd. Hier ontving hen de *Sabander*,

door den adel omringd om hen in het paleis bij den Gouverneur te geleiden, doch de adel moest buiten blijven staan. Nu gingen zij nog door een fraai portaal en over een klein beekje, en kwamen eindelijk in de gehoorzaal, alwaar zij den Stadhouder vonden staan, die hen zeer vriendelijk ontving en verwelkomde. Deze gehoorzaal was aan alle zijden open en op pilaren gebouwd, uit hoofde van de groote hitte, terwijl er fraaije matten gespreid waren, waarop zij allen nederzaten. Nu vroeg de Gouverneur door zijnen tolk van waar en tot welk einde zij aldaar gekomen waren, dat zoo dit was om peper te koopen, zij eenen slechten tijd hadden uitgekozen, dewijl dezelve, zoo uithoofde van het misgewas, als door de Chineezen, welke aldaar in lading lagen, zeer duur was. Vervolgens vroeg hij of de vorige vloten, die aldaar geweest waren, ook tot hunne maatschappij behoorden, en waarmede zij voornemens waren de peper, die zij koopen zouden, te betalen, in zilver of andere waren, waarop zij hem op de welvoegelijkste wijze antwoorden, zoodat hij zeer te vreden was, en ten blijke hiervan hun aanbood om hunne goederen in zijne bescherming te nemen, en indien zij hunne waren aan land wilden brengen, hij hun een steenen huis zoude geven, waardoor dezelve voor dieven en voor brand beveiligd zouden zijn. Hiervoor betuigden zij hem hunnen dank, in hope die in het vervolg door daden te bewijzen, terwijl zij alleenlijk verzochten om eenen tolk te mogen hebben, om met de inwoners te kunnen handelen, hetwelk de Gouverneur dadelijk

toestond, en zijnen tolk gebood, hen in alle opregten van dienst te zijn, waarvoor zij hem op nieuw hunnen dank betuigden en zeer beleefdelijk, zoo van den Gouverneur als van den *Sabander*, afscheid namen, waarop de trompetten zich weder lieten hooren, en zij zich aan boord begaven om den Admiraal van hunne bevinding verslag te doen.

De Admiraal was over het gedrag van den Gouverneur zeer te vreden, en men besloot terstond om hem eenige geschenken te brengen, ten einde meer en meer zijne toegenegenheid te winnen; de geschenken bestonden in spiegels, fluweel, gebloemd cassa en andere stukken, die met groote pracht aan land gebragt en den Gouverneur zeer aangenaam waren. Nog dienzelfden dag ontving de Admiraal de tijding, dat de *Sabander* de schepen zoude komen zien, waarom de kajuit en het schip van den Admiraal zeer fraai werden versierd, en al het volk in het geweer gebragt werd, om alle ongelukken en verraad voor te komen, terwijl men tevens den *Sabander* verzocht, zoo weinig volk mogelijk mede te brengen, en de zijnen te verzoeken voorzigtig te zijn, ten einde alle ongelukken te vermijden. Om verder alle mistrouwen voor te komen, werden er twee kooplieden aan den wal gezonden, om voor gijzelaars te dienen. Hierna kwam de *Sabander*, alleen van zijne beide zonen vergezeld, in des Admiraals sloep over, terwijl hij zijn overig gevolg gebood in hunne cano's te blijven. Hij werd onder het geklank der trompetten, en met bijzondere hoogachting door den Admiraal ontvangen, en in de kajuit gebragt, alwaar

hij goed onthaald werd; en veel sprak over de reizen der vorige schepen en dergelijke zaken, tot dat hij eindelijk te verstaan gaf dat hij weder naar land wilde keeren. De Admiraal gaf hem nu onderscheidene geschenken, en hij vertrok zeer tevreden, terwijl de trompetten en het grof geschut zich ter zijner eere liet hooren.

Den volgenden dag gingen weder eenige kooplieden aan den wal, om met den Gouverneur zoo wegens de tollen en andere ongelden bepalingen te maken, als om op de markt rijst en andere benoodigdheden te koopen. De Gouverneur maakte de bepalingen zeer sterk, daar hij eenige duizende realen en daarenboven nog voor het ankergeld, uitgaande en inkomende regten van alle koopmanschappen, de vijfde en achtste penning vroeg; de kooplieden hierover zeer verwonderd, zeiden dat zij dit aan den Admiraal zouden berigten, en namen afscheid. De Admiraal niet minder over deze eischen verbaasd, was niet weinig verlegen wat hem in dezen te doen stond, tot dat hij eindelijk vernam, dat de laatste schepen hier eenen brief gelaten hadden, welke hij met veel moeite in handen kreeg; deze brief behelsde dat de Admiraal Wijbrant van Warwijck, voorheen Vice-Admiraal bij Jacob van Neck, met zijne schepen de eilanden *Java*, *Madura* en de *Molukken* had bezocht, en op sommige plaatsen eenig volk had gelaten, om handel te drijven. De overweging hiervan en de gedachten aan de zware lasten en ongelden, waarmede men hen te *Bantam* trachtte te bezwaren, gevoegd bij de buitengewone

duurte van de peper, deden den Admiraal besluiten om naar *Banda*, *Amboina* of de *Molukken* te vertrekken. Toen hij dit aan den Gouverneur bekend maakte, was deze daarover niet te vreden, daar hem hierdoor de aanzienlijke voordeelen van tollen en andere ongelden ontgingen, die hij zich had voorgesteld, waarom hij alle middelen aanwendde om hem dit af te raden, voorgevende, dat hij peper genoeg voor hunne lading zoude bestellen, en zoo hij meende dat de tollen en andere ongelden hem te hoog liepen, dat hij zich in alle redelijkheid zoude laten vinden; dan de Admiraal antwoordde hierop, dat hij uithoofde van den inhoud van dezen brief tot deze reis verpligt was, dewijl hij zich anders voor zijne meesters niet zoude kunnen verantwoorden, waarom hij vriendelijk verzocht hierin te bewilligen. De Gouverneur nu ziende dat het hun vast voornemen was, en dat alle middelen te vergeefsch waren, vond zich verpligt toe te geven, waarvoor zij hem rijke geschenken gaven, terwijl hij bij hun vertrek de noodige levensmiddelen, eenen Loods en eenen tolk medegaf.

Den 28sten ligtten zij de ankers; en zeilden van *Bantam*; het was nu in het laatst van de mousson, welke hen om de oost moest brengen. Zij gingen nu naar *Madura*, *Balij*, *Cambava*, *Java minor*, benevens verscheidene andere eilanden, en hadden eene verdrietige reis, uit hoofde van de gedurige stilte; den 2den Mei kwamen zij voor *Amboina*, alwaar *de Zon* ten anker kwam, doch *de Maan* en *de Morgenster* werden door de sterke stroomen weder van het

eiland afgedreven, en lieten voor het eiland *Banda* de ankers vallen, terwijl men aan *de Zon* niet wist waar zij gebleven waren.

Den 15^{den} echter kwam er eene sloep van *de Maan* te *Amboina* aan, en berigtte dat de andere schepen voor *Banda* lagen, alwaar zij hoopten hunne lading binnen te krijgen; *de Zon* echter vond het te *Amboina* niet zoo als men gewenscht had, dewijl de nagelen meestal verkocht of verzonden waren; het nieuwe gewas stond wel schoon, doch er moesten nog wel zes maanden verloopen, eer hetzelve konden geplukt worden.

Ondertusschen verzochten de *Oran-cayns* of de edellieden herhaalde malen de hulp van den Admiraal tegen de Portugeezen, hunne vijanden, hetwelk hij gedurig had afgslagen, dan door het gedurig aanhouden werd eindelijk besloten hen met drie gewapende sloepen te hulp te komen, waarom de sloep van *de Maan* weder naar *Banda* gezonden werd, teneinde zich te wapenen, en terstond met de sloep van *de Morgenster* weder terug te keeren.

Den 5^{den} Mei kwamen de beide sloepen wel gewapend te *Amboina*, en nu begaf zich de Admiraal met zijn volk bij de Ambonezen, teneinde te zamen het kasteel der Portugeezen te belegeren, en tot de overgave te dwingen. Zij vertrokken met de sloepen en verscheidene *Ambonesche* vaartuigen; doch de Portugeezen hadden zich zoo wel verschanst, dat zij door hun geschut de landing onmogelijk maakten en de belegeraars terug moesten trekken.

Nu besloot men het schip *de Zon* voor het kasteel te brengen, dewijl de *Ambonezen* zich verzekerd hielden, niet alleen het kasteel te zullen veroveren, maar ook eene karak, welke aldaar met nagelen geladen lag, in hunne magt te zullen krijgen, waarvan zij reeds in gedachten den buit gedeeld hadden; doch dit was het vel van den beer, want nadat zij acht dagen op deze wijze het kasteel belegerd hadden, waren zij verpligt het beleg op te breken en terug te keeren, voornamelijk door gebrek aan volk, daar van de groote magt, welke de Ambonezen opgegeven hadden, naauwelijks de tiende man was opgekomen, waaronder nog weinig vrijwilligers en de meesten slaven waren. Voor het opbreken van het beleg liet de Admiraal het kasteel en de karak nog eens hevig beschieten, en een en ander opeischen, doch de Portugeezen verdroegen dit met geduld, wel verzekerd zijnde dat zij eindelijk moesten opbreken. Ongelukkig viel een schot van het kasteel, in de sloep van *de Zon*, waardoor het kruid werd aangestoken en zestien man deerlijk gekwetst werden, waarvan er een overleed, doch de overigen gelukkig genezen werden, en dit was al de schade, welke de Nederlanders gedurende de geheele belegering gehad hadden; dewijl het nu ongunstig weder was, werd de sloep van *de Zon* naar *Banda* gezonden, om te berigten hoe men voor het kasteel van *Ambon* gevaren was, dan door het onstuimig weder en de holle zee, werd zij verpligt weder terug te keeren. Den volgenden dag vertrokken zij met het schip uit de baai van het kasteel, en

zoodra de Ambonezen dit vernamen, vlugtten zij in aller ijl; zij waren zeer bevreesd, te meer daar de Portugeezen voor de komst der Nederlanders hunne beste galei hadden genomen.

Het weder nu beter geworden zijnde, ging de sloep den 20sten Augustus naar *Banda*. Onderwijl hield men zich bezig om in al de omliggende plaatsen al de nagelen op te koopen, die men krijgen konde, en dezelve aan boord te brengen, dewijl de mousson die hen weder naar het vaderland moest voeren, haast verloopen was. — Op den 18den September kwamen de schepen *de Maan* en *de Morgenster* wel geladen van *Banda* bij *de Zon* op de reede, ten einde te zamen naar het vaderland te vertrekken. Vooraf echter sloten zij met de Ambonezen een verbond, om te zamen de Portugeezen te beoorlogen, en ten dien einde zouden zij hier een kasteel bouwen, waaraan de Ambonezen zouden werken, terwijl de Nederlanders hetzelve van volk, geschut en krijgs- en levensbehoeften zouden voorzien, en gehouden waren de inwoners daarmede tegen den overlast der Portugeezen te beschermen, waarvoor de inwoners zich verbonden, om al de nagelen die zij wonnen aan de Nederlanders tot vastgestelde prijzen te verkoopen.

Dit verbond gesloten zijnde, werd er met de optrekking van het kasteel niet getalmd, maar hetzelve in minder dan zes weken voltooid en van 5 metalen en andere stukken, benevens krijgs- en mondbehoeften voorzien, terwijl het garnizoen uit zeven-en-twin-

tig vrijwilligers bestond, en het bevel werd opgedragen aan JAN DIRKSZ. VAN SONNENBERG (*).

Dewijl nu de mousson begon ten einde te loopen en zij alles in orde gebragt hadden, vertrokken zij den 6den October naar *Bantam*, thans op hunne terugreis minder gevaar ziende; na door stilte en tegenwind lang opgehouden te zijn, kwamen zij den 19 November aldaar in goeden staat en gelukkig ter reede, alwaar zij nog zes Hollandsche schepen op de reede vonden, zich niet weinig verheugende hunne landgenooten te ontmoeten; doch daar zij vernamen dat deze voor bijzondere reeders waren, vreesden zij niet weinig dat de prijzen aanmerkelijk zouden oploopen, waarom zij te zamen besloten elkanderen behulpzaam te zijn, en de waren niet tegen elkanderen op te jagen, hetgene van het beste gevolg was. Nadat zij nu allen hunne lading hadden, maakten zij zich gereed om naar het vaderland terug te keeren, waarbij zich vier der andere schepen voegden, zoodat de vloot bestond uit zeven schepen.

Den 14den Januarij 1601 vertrokken zij van *Bantam*, deden *Sumatra* aan, alwaar zij rijst, water, brand-

---

(*) De nadering echter van de magtige vloot der Portugeezen onder *Don* ANDREA FURTADO DE MENDOSA, verpligtte SONNENBERG om het kasteel *van Verre*, gelijk men het genoemd had, in tijds te verlaten en met de verzamelde nagelen, zich aan boord van de schepen van HEEMSKERK te begeven.

Zie VALENTYN *Oud- en Nieuw Oost-Indie* II. deel 2 boek bladz. 20.

hout en ververseching innamen, en toen koers zetteden naar *Kaap de Goede Hoop.*

Den 22sten liep de wind met eenen geweldigen storm, zoodat zij weder verpligt waren eene reede te zoeken, alwaar zij tot den een-en-dertigsten moesten blijven. En hoewel de zee nog hol stond, was echter de wind toen beter, en hierom besloten zij in zee te gaan, teneinde des te eerder in het vaderland te komen.

Acht dagen onderzeil geweest zijnde, zagen zij twee kleine eilanden, welke te voren nimmer op de kaarten waren aangeteekend. (*) Zij zetteden hunnen koers voort, doch werden niet weinig door storm gekweld, zoo zelf dat *de Zon* zijn roer brak, en de groote mast in tweeën geslagen werd, terwijl de groote ra van *de Maan*, die bijna geheel vergaan was, aan stukken brak. Eindelijk kregen zij den 29sten April de *Kaap de Goede Hoop* in het gezigt, waarover zij zeer verheugd waren, doch hier beliep hen wederom een storm uit den westen, welke wel tien dagen duurde, en in welken zij geen zeilen konden bijzetten, zoodat zij wel 80 mijlen terugdreven. Het weder nu eenigzins beter wordende, zetteden zij de zeilen weder bij om de schade in te halen, zoodat zij den 6den Mei de *Kaap* weder in het gezigt kregen, doch op nieuw deed hen een

(*) Het is niet wel mogelijk uit het opgegevene, deze eilanden te bepalen, mogelijk wel *Amsterdam* en *St. Paul.*

westelijke storm, die vier dagen aanhield, terug-gaan.

Eindelijk passeerden zij den 16den Mei met groote blijdschap de *Kaap de Goede Hoop*, en kregen toen eenen Z. O. wind, zoodat zij reeds den 5den Julij het eiland *St. Helena* in het gezigt hadden, alwaar zij den 6den Julij in de *Kerkbaai* ten anker kwamen, en water, citroenen, geiten en varkens aan boord namen en zich geheel ververschten. Den 12den vertrokken zij van hier, en kwamen welbehouden in het vaderland aan, God dankende voor zijne bewaring en behoudene reize. —

KORT EN WAARACHTIG VERHAAL

van de tweede Scheepvaart, bij de Hollanders

op *OOST-INDIËN* gedaan,

onder

den Admiraal

JACOB VAN NECK.

Naar het Journaal van

ROELOF ROELOFSZ,

Schrijver op het schip *Amsterdam*.

Kort en Waarachtig Verhaal van de tweede Scheepvaart bij de Hollanders, op Oost-Indiën *gedaan, onder den Admiraal* JACOB VAN NECK.

Den 28sten Junij 1600 vertrokken uit *Tessel* de volgende zes schepen, als:

Amsterdam, aan boord van hetwelk de Admiraal Generaal der vloot JACOB VAN NECK zich bevond.

Dordrecht, Vice-Admiraal WYBRAND VAN WARWYCK.

Haarlem, *Leijden*, *Delft*, } waarvan de Commandanten niet genoemd worden.

en *Gouda*, een jagt, Schipper CLAES CORNELISZ. (*)

Onder *Engeland* gekomen zijnde, werden zij door tegenwind en storm verpligt, bij het eiland *Wight* ten anker te komen, gelijk zij zulks, van hier vertrokken zijnde, op nieuw onder *Portland* moesten doen; hier trof hun een groot ongeluk, dewijl er

---

(*) Volgens VALENTYN voegden zich hierbij twee schepen van de Brabandsche Maatschappij, *de Zwarte* en *Witte Arend*, waarvan wij achter deze reis verslag zullen doen.

een stuk sprong, waardoor vier man gedood en verscheidene gekwetst werden, van welke laatsten zij drie man aan wal moesten zetten, waar zij ook hunne dooden begroeven. Den 4den Julij kwamen zij in zee, en na veel tegenspoed den 3den Augustus bij de *Canarische* eilanden.

Den 13den kregen zij het eiland *Boa Verta*, een der *Zoute-* of *Kaapverdische* eilanden, in het gezigt, terwijl zij verder tot den 24sten voortzeilden, zonder dat hun iets belangrijks bejegende, doch toen vongen die van het Jagt eenen visch van de soort, die de Portugeezen *Dorados* (*) noemen, welke 5½ voet lang was, en eenen ijzeren passer in zijn lijf had, welke een van het volk vier dagen van te voren in het water had laten vallen; den 17den September ving men aan boord van de *Amsterdam* eenen visch, die hun zeer verwonderlijk voorkwam; dezelve was ongeveer eene halve el lang, en zoo week als slijm, met eenen scherpen bek; hij leefde nog lang op het schip doch brak op het laatst aan stukken. (†) Was dezelve in het vaderland geweest zoude men met voordeel denzelven voor geld hebben kunnen laten zien.

(*) *Coryphena*, lang en plat van ligchaam, klein van schubben, die allerlei kleuren hebben, de kop stomp afhellende, de oogen als blinkend goud, de buik zoo wit als melk en de zijden als zilver, in het kieuwenvlies vijf stralen, de rugvin zoo lang als de rug zelve, die tusschen blaauw en zwart is met eenen groenen en goudverwigen gloed; de gewone grootte is 4½ voet.

(†) Mogelijk was deze wel eene *inktvisch* of *zeekat*, daar hij van dezelfde lengte is, en deze buiten het water verteert

Den 20sten ving men weder eenen *Dorado* met eenen koperen hoek in zijn lijf, die wel eene halve el lang was. Den 24sten September herinnerden zij zich dat het Amsterdamsche kermis was, en passeerden met een fraai koeltje de linie, waarover zij zeer verblijd waren. Den 28sten deed de Admiraal een schot en liet de vlag van de campagne waaijen, ten blijke dat hij land zag, waarover zij allen zeer verschrikten, dewijl de schippers en stuurlieden nog geen land vermoedden, doch toen zij het nu anders bevonden, waren zij toch zeer verheugd, dewijl zij zeer naar land verlangden om te ververschen, vermits de scheurbuik dagelijks bij hen toenam, en er bij den Admiraal alleen aan boord wel 40 daaraan ziek lagen. Op de vraag welk land dit wezen kon, antwoordden al de stuurlieden, dat het *Ilha de San Mattheo* zoude zijn, doch toen zij den eersten October aldaar ten anker kwamen, vonden zij dat het het eiland *Annobon* (het eiland van het goede jaar) der Portugeezen was. De Admiraal zond eenen Commies aan wal, om met de inwoners te spreken, welke reeds achter eene schans met hunne geweren gereed stonden, dewijl zij vreesden overvallen te zullen worden, waarom zij dan ook al hun goed naar het gebergte gebragt hadden, dan toen de Commies aan den wal kwam, stak hij eene vrede-

---

of wegsmelt. Men zie over dezen BLUMENBACH artik. *Sepia*, bladz. 604, en C. DE JONG's *reize naar de Kaap en Noorwegen*. II. deel bladz. 7.

vlag op, waarop een der inwoners naar hem toekwam, met hem in het Spaansch sprak en hem bij den Gouverneur van het eiland bragt, aan wien de Commies verklaarde, dat hij niet bevreesd behoefde te zijn voor de schepen, dewijl zij alleen kwamen, om verversching te bekomen, en hier voor goed of waren aanboden. De Gouverneur antwoordde dat er van alles genoeg voor hen voorhanden was, en gaf hem voor den Admiraal een paar hoenders en eenige vruchten, waartegen men hem eene kaas en eenen pot met boter ten geschenke gaf. Op de vraag of zij hunne zieken aan den wal mogten brengen, gaf hij terstond een toestemmend antwoord; dus werden nu de zieken aan wal gebragt, en in een zeer schoon dal geplaatst, alwaar naar de gelegenheid van het land, overvloed van vruchten groeiden, vooral eene menigte oranje-appelen zoo groot en schoon als niemand van hen nog gezien had, die tusschen zoet en zuur smaakten, hun zeer goed bekwamen, en eene weldadige uitwerking tegen de scheurbuik hadden.

Den 3den October gingen zij weder aan land en werden bij den Gouverneur ter maaltijd genoodigd, waarbij zij palmwijn dronken, die een drank is, wit van kleur, en van smaak als zure hui of wei, doch zeer goed was om te drinken. — Den 7den weder aan wal geweest zijnde, bragten zij eenige vruchten mede aan boord, en wel *bananen*, *ananassen*, *batattes* en anderen. De bananas is eene vrucht van de gedaante als eene beuling, en van smaak als bergomotten of handjesperen; de ananas heeft de gedaante

van eenen grooten pijnappel, en is zeer zoet van smaak, doch zeer schadelijk en zelfs vergiftig, wanneer zij niet rijp zijn. (*)

Den 9den gingen zij aan wal om de zieken weder scheep te halen, die bijna allen van de scheurbuik genezen waren. In den laatsten nacht hadden de Portugeezen hen willen vermoorden, waarover zij zeer verschrikt waren, doch de Admiraal zond iemand van zijnen 't wege aan den Gouverneur, om dezen te waarschuwen niets tegen de zieken te ondernemen, dewijl hij anders zoude moeten afwachten wat er gebeuren zoude. De Gouverneur hier over verwonderd, antwoordde, dat hij niets dan vrede zocht, waarop de gelastigde weder in vriendschap van hem scheidde, en zoo vele zieken medebragt, als hij in zijn vaartuig bergen kon.

Den 10den verlieten zij *Annobon*, met eene tamelijke koelte uit den Z. W. en maneschijn, en nadat zij twee dagen gezeild hadden werd er breede raad gehouden, en daarin besloten, dat de drie best bezeilde schepen, namelijk het Admiraalschip, *Delft* en het Jagt vooruit zouden zeilen, om vóór de nieuwe Compagnie in het land te wezen, en de eerste markt van de peper te hebben, terwijl de drie anderen *Dordrecht*, *Haarlem* en *Leijden* volgen zouden; zij hielden hierop gezamenlijk den afscheidsmaaltijd, en

(*) Ik heb om derzelver eenvoudigheid, deze verklaring hier gelaten, de genoemde vruchten zijn anders thans genoegzaam bekend.

met eenige eereschoten keerde elk weder naar zijn boord terug. — Den 17den zag men bij den Admiraal van de bramzaling land, hetwelk het vaste land van *Mani-Congo* was. (*) Den 19den zagen zij in den morgen een aantal wonderlijke visschen, met bekken als in ons land de ratten hebben, en elke visch wel zoo groot als een man. (†) Den 30sten werd het schip Amsterdam geverkend, omdat het zeer vuil was. *Verkenen* is een schip met een ijzeren werktuig, *verken* genoemd, schoon te maken van de schelpen, die zich hier onder aan dezelve zetten, waarop zij dan groen worden, hetgene dezelve in het zeilen zeer hinderlijk is. (§)

Den 10den November begon het zeer koud te worden, zoodat het volk de winterkleeren moest aan-

---

(*) *Mani-Congo*, was eigenlijk een Vorst, die men wil dat over de geheele kust van Kaap *Negro* tot de linie zoude geheerscht hebben, doch welk rijk spoedig in duigen viel; waarschijnlijk moet men hier *Neder Guinée* verstaan.

(†) Welke visschen hier bedoeld worden is moeijelijk te gissen.

(§) In vroegere tijden werden de bodems der schepen onder water met spijkers met platte koppen bespijkerd, die kort naast elkanderen geslagen werden, hetgeen eene *Huid* formeerde, die de spijkerhuid genoemd werd, dit is thans vervangen door de koperhuiden. Het nadeel van die ijzeren huiden was sterk aan te groeijen. Schelpen en zeegroen zetteden zich aan dien huid, zoodat dezelve dikwerf moest schoon gemaakt worden, hetwelk men *hoggen*, en het werktuig dat men hiertoe gebruikte eene *hog* noemde; dat met dit *verken* wel hetzelfde zal zijn dan deze bezigheid en dit werktuig zijn door de koperhuiden nutteloos geworden.

trekken, daar zij reeds geheel aan de koude ontwend waren, omdat zij tot nu toe steeds groote warmte en onlijdelijke hitte hadden gehad, waardoor hunne ligchamen zoo vatbaar voor de koude waren geworden, dat zij meenden dat het bij ons in den winter niet kouder zijn kon. Den 19den passeerden zij tot hunne groote blijdschap de *Abralhos* (*) bij *Brazilië*.

Den 8sten December zagen zij eenig riet drijven, hetwelk de Portugeezen *Trombas* (†) noemen, en hetwelk altijd een teeken is, dat men de Kaap *de Goede Hoop* nadert; ook zagen zij de gewone vogels, die men Kaapsche vogels noemt, zoodat zij alle hoop hadden, weldra het land van *de Kaap* te zullen zien. Daar zij nu nog eene lange reis hadden en in tijds op hunne hoede moesten zijn, begonnen zij den 12den het brood uit te deelen een half pond per man daags, hetwelk hun bij de eerste week werd toegewogen. Sommigen zouden wel gaarne het brood, dat zij voor eene week ontvingen, op eenen dag hebben opgegeten; dan zij moesten leeren zich te behelpen, totdat God uitkomst zoude geven; den 17den zagen zij drie walvisschen bij het schip *Amsterdam*, die zeer ruig op het lijf en op den kop met schelpen begroeid waren.

Den 20sten passeerden zij naar gissing met eene stijve koelte uit den zuidwesten de genoemde Kaap, zijnde naar gedachten 30 mijlen van den wal.

Den 21sten hadden zij harde stroomen en raveling

(*) Zie derde deel, bladz. 26.
(†) Ibid bladz. 27.

van water, waardoor het water zeer hol ging; men vindt dit gewoonlijk aan deze kust, alwaar meestal de schepen die de Portugeezen verliezen, blijven, zoodat zij voor deze streken zeer bevreesd zijn, en hier door gebeden en het aanroepen van heiligen het gevaar zoeken te ontkomen, terwijl zij hier voorbij zijnde, meenen de reis gewonnen te hebben. (*)

Den 23sten ging het water nog zoo hol, dat schoon de schepen niet verre van elkanderen waren, zij soms het bovenste van elkanders masten niet zien konden. (†) Den 13den zagen zij eenen grooten walvisch, die telkens met groote vaart onder het schip *Amsterdam* door, en langs hetzelve henen zwom.

(*) Hoe sterker het op het Kaapsche rif uit het W. of Z. W. waait, hoe sterker de stroom, die uit het Kanaal van *Mosambique* komt, daartegen inwerkt, hetgene eene zeer moeijelijke zee geeft, en dezelve als het ware doet koken; daarbij komt nog dat met eenen Z. W. storm de zee als het ware van eene onpeilbare diepte komt aanloopen, en bij het Kaapsche rif het eerst grond ontdekt, hierbij komt de stroom die tegen den wind inwerkt en dit maakt de moeijelijke en gevaarlijke zee, waarom ook de eerste ontdekkers deze Kaap *Cabo di todos los tormentos*, Kaap van allerlei plagen, noemden. HORSBURGH maak tin zijne *Indian direction* melding van schepen die op het Kaapsche rif, in één etmaal, 126′ om de west zijn gezet.

(†) Dit schijnt een weinig bij vergrooting gesproken te zijn, doch dat men slechts een gedeelte van het tuig konde zien, dat kan wáár zijn, echter houde men hierbij in het oog dat de schepen in dien tijd veel kleiner waren dan nu, terwijl de deining op het Kaapsche rif, altijd langer zal duren, en hooger zal wezen dan ergens anders, door dat de nog loopende deining na den storm hier weer het eerst grond vindt.

Den 27sten bemerkten zij dat de dag toen bij hen, op een half uur na, eens zoo lang was als in het vaderland, daar zij $14\frac{1}{2}$ uur dag hadden.

Den 17den Januarij 1601 begonnen zij te bemerken dat het water zeer verminderde, terwijl zij nog wel 1000 mijlen van *Bantam* af waren, waar zij ander water konden innemen, men besloot dus dat voortaan elk man maar *één* pintje water daags zoude hebben, hetwelk zeer weinig was, te meer daar de warmte weder begon te vermeerderen, dan zij moesten van den nood eene deugd maken. Den 21sten begonnen zij aan hun spek, dat zij wel gewenscht hadden langer te bewaren, doch zij vonden dat het geheel bedorven was, zoodat men zelfs de lucht niet kon verdragen. Den 25sten vongen zij eenen haai, zoo groot dat 25 man er genoeg aan te trekken hadden; dezelve was $13\frac{1}{2}$ voeten lang, en dik naar evenredigheid. Het was dien dag zoo verschrikkelijk heet dat men naauwelijks op het dek durfde komen, maar elk zoo veel mogelijk in zijne hut bleef. Het volk leed nu verschrikkelijken dorst, men kon een mengel water voor geen gulden te koop krijgen, en men vond er die de kleederen van hun ligchaam voor water verkochten. Ja, er waren er, die hun eigen water dronken, om hunnen onlijdelijken dorst te lesschen.

Den 30sten was het regenachtig weder, en elk hing zijne zeilen uit, om water te vangen, hetwelk hoe vuil en met teer bezwangerd het ook ware, hun veel beter smaakte dan de beste Rijnwijn, dien zij ooit gedronken hadden.

Den eersten Februarij hadden zij zulk eenen ver-

schrikkelijken storm, dat de Schipper en de stuurlieden van het schip *Amsterdam*, welke in 1594 den woedenden storm in *Tessel* hadden bijgewoond, toen er zoo vele schepen vergingen, verklaarden dat het toen niet zoo hard gewaaid had, en dat zij nimmer zulk eenen storm hadden gezien. Hun nieuwe blinde, hunne fok, en hun schoverzeil, waaiden in stukken, de fokkemast brak, doch zij bemerkten het tijdig, en hielpen het zoo goed zij konden. Met den nacht werd het weder hoe langs zoo erger, en het woei zoo verschrikkelijk, dat men water en lucht niet kon onderscheiden. Het schip *Delft* moest zijne groote mast kappen, wijl zij het niet langer konden uithouden, daar het schip slingerde als of het zoude omslaan, zij waren toen op 17° Z. B.; den volgenden dag begon het weder te bedaren.

Den 20sten dreven zij in groote stilte voort, en zagen onderscheidene soorten van vogels, en onder anderen eene soort van vischjes, die borstels op het lijf hadden, zoo scherp als elzen, even als bij ons de ijzeren varkens hebben. Ook zagen zij eene menigte van boombladeren op het water drijven. Zij wierpen hier het lood en bevonden 22 vademen zandgrond, met kleine witte schelpjes, waarover zij zeer verwonderd waren, daar zij niet gedacht hadden zoo nabij land te zijn, dan hoe verder zij kwamen, hoe minder diepte zij kregen, waarom zij eindelijk het anker op 11 vademen steengrond lieten vallen. Den 22sten zagen zij voor het eerst in tien weken land, schoon zulks alleen van de stengen of naauwelijks uit de mars bemerkt werd, waarom zij

nog niet zeker waren, en sommigen het voor klippen hielden, en zij moesten nog tot den 22sten Maart drijven en zeilen, voor zij het vasteland *Sumatra* zagen, waarover zij zich zeer verheugden. Zij hielden nu Zuid Oost langs den wal aan.

Den 27sten Maart kwamen zij in de straat *Sunda* met mooi weder en goeden wind, zij zagen nu het eerste eiland in de straat *Boa Ventura*, en tegen den avond eene ontzaggelijke menigte van eilanden, bij een van welke, *Los tres Hermanos* genoemd, zij des nachts het anker lieten vallen. Den 30sten kwamen zij des morgens ten 8 uren voor de stad *Bantam*, alwaar zij twee schepen van de nieuwe Compagnie vonden. (*) Zij lieten op een kanonschot van de stad het anker voor de stad vallen, terstond kwamen er eenige Chineezen en Javanen met hunne praauwen aan boord, welke allerhande waren medebragten. De eene had porcelein, de andere trissen, de derde Bananos, de vierde oranjeappelen en andere vruchten, te veel om hier op te noemen. Elk prees zijne waar al aan als de beste koopman op de Amsterdamsche kermis, alles wat zij zagen was van hunne gading, schoon zij het eene toch liever hadden, dan het andere, en zij zeer wel onderscheid tusschen goed en goed kenden.

Den 31sten ging de admiraal aan den wal, om met den Gouverneur te spreken, en daar hij vernam dat

(*) Dit waren de schepen onder P. VAN CAERDEN, zie bladz.

er slechts voor een schip lading te krijgen was, besloot hij om het schip *Delft* naar het Vaderland te zenden, en dat de beide andere schepen *Amsterdam* en het *Jagt* verder pogingen zoude doen, en bij de Moluksche eilanden zouden beproeven, om aldaar hunne lading te vinden. —

Den eersten April namen de beide schepen rijst en arak in, voor de verdere reize, omdat zij hunnen tijd noodig hadden om nog van de passaat gebruik te kunnen maken, daar deze ten einde liep, terwijl zoo die verloopen was, zij de Molukken thans niet zouden hebben kunnen bereiken, dewijl alsdan de winden drie maanden tegen zijn.

Den tweeden verlieten zij *Bantam* en passeerden de linie, den 4den voor de tweedemaal, maar den 9den bevonden zij, dat zij door stilte en sterke stroomen weder onder de linie teruggedreven waren.

Den 10den waren zij 24′ benoorden de linie en zagen den hoek van *Celebes* (*) welke zij reeds meen-

---

(*) *Celebes* bij de inwoners *Nigri Oran Bougies*, en bij ons grootendeels naar het hoofdgewest *Macasser* genoemd, is een der grootste eilanden van den Oost Indischen archipel, tusschen 1° 30′ N. B. en 5° 30′ Z. B. en 135° 56′ en 141° 20′ lengte gelegen; het is 125 mijlen lang en 50 breed, hetwelk door aanslibbing nog gedurig vermeerderd, en bevat op 4275 V. M. ruim 3 millioenen inwoners. Het wordt door de bogten van *Boni* en *Tomini*, die acht à twaalf mijlen breed en twintig mijlen lang zijn, eenigzins tot een dubbeld hoefijzer gevormd en van het noorden naar het zuiden door het hooge gebergte *Bontain*, ruim 8000 voeten hoog, doorsneden,

den voorbij te zijn; den 11, 12 en 13den zeilden zij langs de kust van *Celebes*, tot zij den 29sten in den

---

welk gebergte aan de beide zijden juist tegenovergestelde jaargetijden veroorzaakt, en in onderscheidene voorgebergten eindigt, waarvan het noordelijke *Temaspunt* en het zuidelijke *Tenabeka* genoemd wordt. Ook zijn er eenige vuurspuwende bergen.

De *Tjendrana*, *Macasser* en *Boni* zijn de voornaamste rivieren; *Tempe* het voornaamste meer; de zeer heete lucht wordt door de regelmatige land en zeewinden veel verkoeld. Over het algemeen is het eiland vruchtbaar en levert eenig timmerhout, dat echter niet voor groote schepen geschikt is, bamboes, sagoweer, djati en vleeschhout, tabak, rijst, suikerriet, peper, gember, tamarinde, indigo, katoen en allerlei levensmiddelen, schoone en algemeen geroemde paarden, buffels, rundvee (ook wild) schapen, geiten, bokken, herten, apen, civetkatten, wilde varkens, tangalgons, gevogelte, vogelnestjes, schildpadden en visch (de tripangsvisscherij is de voornaamste bron van welvaart in den handel te *Macasser*) ijzer, salpeter, steenkolen, zout en beroemde goudmijnen. Van de verschillende volken, welke men op dit eiland vindt, zijn de *Bonuri* of *Bougeneezen* en de *Makassaren* de meest bekenden, de inboorlingen zijn middelmatig van lengte, grooter dan de Javanen, sterk gespierd, ligt bruin van kleur en van de Mahomedaansche godsdienst. De landbouw is hier niet vooruitgegaan; men vervaardigt er gemeen aardewerk, hakmessen, bijlen en andere ruwe instrumenten, wapenen, goud- en zilverwerken, kalk, macasser-olie, brom (een' bedwelmenden drank); ook heeft men er katoenspinne- en weverijen, werven voor inlandsche vaartuigen en handel. De regeringsvorm is er zeer verschillend, sommige vorsten worden door de voornaamsten des rijks gekozen. Het voornaamste rijk is *Boni*, in 1814 door de Engelschen veroverd, waaronder *Loehoe* en *Soping* be-

morgen het vasteland van *Gilolo* (*) in het gezigt kregen, waarover zij zeer verheugd waren; dewijl zij vreesden hetzelve door de stroomen, die hier zeer sterk uit het noorden komen, voorbij gedreven te zijn, den 30 en 31sten liepen zij langs de kusten van het eiland *Gilolo*, en kregen eindelijk het eiland *Ternate* in het gezigt.

---

hooren; verder zijn er *Tanjoli*, *Boelekomba*, *Bontain*, *Toeratte*, *Makasser* na *Boni*, het grootste met de hoofdstad *Goa* of *Goach*, *Wadjo* of *Toadjo*, *Tanette*, *Sandraboni*, enz. Bij *Makasser* hebben de Nederlanders (die dit rijk en onderhoorige districten *Maros*, *Boelecomba* en *Bontain* en eenige zuidelijke districten met ruim 46000 inwoners bezitten), het etablissement *Vlaardingen*, waar de meeste Europeanen wonen, het fort *Rotterdam* met pakhuizen, enz. Men zie hierover meerder bij J. OLIVIER Jz., *Land- en Zeetogten*, II deel, bladz. 191 en vervolgens.

(*) *Gilolo*, *Schildlo* of *Halemahera* is het noordelijkste en grootste der Moluksche eilanden, met twee groote schiereilanden, die door eene wijde baai van elkanderen zijn gescheiden, bij welke nog twee eilanden liggen, die hooge bergen hebben. Het is 40 mijlen lang en 3 tot 6 mijlen breed; de luchtsgesteldheid is er heet; het heeft vele bosschen met sago, kokos en andere boomen, kruidnagelen, notemuskaat, ossen, buffels, geiten, wilde zwijnen en weinig schapen. De inwoners behooren tot de *Maleijers* en *Haraforen*; het levert specerijen, vogelnestjes, kruiden, sago, schildpadden, paarlen, enz. Het N. eiland behoort aan den Sultan van *Ternate* en heeft *Gilolo* met eene Nederlandsche factorij; het zuidelijke deel behoort aan den vorst van *Tidor* met *Wamma*, waar de Nederlanders koune waren laten; de voornaamste handelplaats is *Ossa*, op 0° 45′ N. B.

Den 2[den] Junij kwamen zij des morgens ten 8 uren bij het eiland *Ternate* op de reede, alwaar zij door de inwoners zeer vriendelijk en beleefd ontvangen werden. De Koning kwam zelf aan boord om hen te verwelkomen. Hij was een zeer zwaarlijvig man en had slechts een ligt bruin broekje aan, terwijl hij overigens geheel naakt was; even zoo waren zijne edellieden. Hij bragt de Commies *Frans van der Does* mede, die hier van de vorige reis gebleven was (*) met nog drie van zijne medgezellen; nadat men hen zoo goed mogelijk had ontvangen en hij het schip *Amsterdam* zeer goed had bezien, ging hij des avonds met zijne edellieden weder aan den wal, doch den volgenden dag, zijnde Zondag, juist toen zij op de *Amsterdam* in het gebed waren, en de Godsdienstoefening zouden beginnen, kwam de Koning met zijne hovelingen zeer stil aan boord, en ziende dat zij hunne Godsdienst verrigtten bleef hij voor het verdek staan. De provoost stond met zijnen stok van Justitie buiten het verdek bij den Koning, om op te passen dat er niemand van 's Konings gevolg naar beneden ging. De Koning ziende dat de provoost niet gelijk de andere nederknielde, wees hem dat hij ook nederknielen moest, en toen de provoost hem beduidde dat hij daar was geplaatst om toe te zien, dat niemand van het gevolg des Koning eenige schade deed, nam de Koning hem den stok af, wees hem dat hij knielen moest, en dat hij zelf wel op-

(*) Zie 4de deel, bladz. 130.

passen zoude. Nu gehoorzaamde de provoost en de Koning nam zijnen post waar tot de geheele Godsdienstoefening was afgeloopen, hetwelk ongeveer anderhalf uur duurde, waarna hij bij den Admiraal en de andere Officieren behoorlijk ontvangen werd, terwijl hij zijne bewondering betuigde over de goede orde die hij nu zelf gezien had, dat bij hunne Godsdienstoefening werd in acht genomen, geheel anders dan hem door de Portugeezen was verhaald.

Den 4[den] hoorden zij dat de Portugeezen die op het eiland *Tidor* waren, alwaar zij eene sterkte hadden, voornemens waren met hunne vier schepen (waarvan het eene een Straat Magellaans vaartuig van *Rotterdam* dien zij genomen hadden) hun een bezoek te geven, om hen van daar te verdrijven, zoo besloten zij den Koning te verzoeken om hen aan te vallen, en alzoo in de voorhaat te wezen. De Koning was met zijnen geheelen adel, volgens de wijze des lands, prachtig gezeten; hij had een zijden broek aan, en eene gouden keten om den hals. Zijn zoon zat nevens hem met eene goudlakensche broek aan, en mede eene gouden keten om den hals. Men vertoonde hun de volmagten van den Prins in de Portugeesche en Arabische taal geschreven; en deden nu het bovengenoemde verzoek, waarop de Koning antwoordde dat hij het voorstel met zijnen raad in overweging zoude nemen, en hun binnen drie dagen zoude antwoorden. Zoodra de Portugeezen dit vernamen schreven zij den Koning eenen brief, waarin zij de Nederlanders op het afschuwelijkste afschilderden; dat zij een volk waren, dat niet anders zocht dan den Koning uit zijn land

te verdrijven, dat zij in de grootste ontucht leefden, bloedschande en tegennatuurlijke zonden bedreven, en zoo verder, welken brief de Koning aan de onzen liet lezen; dezelve was in het Portugeesch geschreven.

Den 7den kwam de Koning weder aan boord en stond het gedane verzoek toe, zeggende dat hij zelf begeerig was dit spel aan te zien. Hierop gingen de beide schepen den 8sten onderzeil, en den 11den op Pinkstermaandag kwamen zij bij de Portugeezen, van dewelken zij tot hun groot voordeel den wind kregen; toen zij digt bij hen gekomen waren deden de Portugeezen het eerste schot, waarop de onzen terstond antwoordden, en nu onstond er een vreesselijk vuur, want de Portugeezen schoten van drie plaatsen op het land waar zij hunne batterijen hadden opgerigt, en van drie schepen, terwijl het Admiraalschip der Nederlanders den Portugeeschen Admiraal zoo op zij liep, dat hij zijne geheele batterij kon aanbieden, hetwelk een verschrikkelijk gezigt was, daar het was als of men in het volle vuur was. Het jagt liep hun voorste schip op zijde en maakte mede een vreesselijk vuur. Nadat het gevecht ongeveer een uur geduurd had, werd den Admiraal Van Neck de regterhand afgeschoten, terwijl hij op het halfdek stond, en met die hand het bevel gaf om te vuren, kort daarop werden er aan zijn schip drie mannen gedood, en den Schipper Cornelis Claesz. zijn been afgeschoten. Onderwijl zond de Koning van *Ternate*, die zelf in zijne praauw het gevecht aanzag, eenen bode aan de Nederlanders dat zij nu zouden ophouden met schieten, dewijl hij

nu genoeg hunne dapperheid gezien had, doch dit werd geweigerd, en men ging voort met schieten, tot dat de Koning eenen tweeden bode zond; vriendelijk verzoekende dat zij nu zouden ophouden en naar *Ternate* terugkeeren, te meer daar hij tijding bekomen had dat er nog twee Nederlandsche schepen voor den wal waren; nu keerden zij weder naar *Ternate* terug, nadat zij in den tijd van 2½ uren meer dan 300 schoten met grof geschut, alleen uit het schip *Amsterdam* gedaan hadden. Toen zij te *Ternate* kwamen, zagen zij dat de twee schepen waarvan de Koning gesproken had twee Portugeesche jonken waren. Op het aanhouden van den Koning kwamen zij te *Talingang* (*) ofschoon hunne schepen door het schieten zeer gehavend waren; hier werd de nieuwe sloep opgezet, waaraan zij te *Ternate* begonnen waren, doch door de groote hitte niet hadden kunnen afmaken, daar eenigen van hen ziek werden, en het dus wel 6 of 7 weken duurde, terwijl zij gedacht hadden daarmede in 6 of 7 weken te zullen gereed zijn. De Admiraal van zijne, in den slag bekomene wonde, weder genezen zijnde, nam afscheid van den Koning om naar *Patani* te vertrekken, dewijl voor hem hier geenen genoegzamen voorraad voorhanden was.

Den 15den ontsliep met groote standvastigheid en vertrouwen op God, de Schipper van het jagt, zijnde

(*) Ik heb deze plaats bij nieuwere Schrijvers niet gevonden.

tot in zijn laatste oogenblik volkomen bij zijn verstand geweest; hij werd des namiddags op *Ternate*, naast het huis van den koopman VERDOES begraven.

Den 16den Julij werd er in *Ternate* een groot feest gevierd, daar de dochter van den Sabander met eenen der priesters des lands, die aldaar in groote achting zijn, in het huwelijk trad. De Koning ging, verzeld door al zijne edellieden naar des Sabanders huis, gevolgd door een vaandel Nederlanders, alle in het geweer en met trommels en pijpen om het feest te vermeerderen. In het huis was eene groote zaal gereed gemaakt en van tapijten voorzien om op te zitten, terwijl het vaandel matrozen of soldaten in het rond stonden om het feest aan te zien. Toen de Koning en zijne edellieden plaats genomen hadden, werd er een heerlijk kunststuk binnen gebragt, hetwelk de bruidsgifte van den bruidegom was; dit kunststuk was zeer schoon gemaakt, met vier torens elk van eene bijzondere kleur en vier raderen; het werd door omtrent 60 personen voortgetrokken; daarop kwamen er acht mannen, elk met eenen standaard met een vlagje van boven, welke gevolgd werden door vier anderen die elk een goud of ten minste zeer schoon verguld kistje droegen, waarin men zeide dat de juweelen des bruidegoms waren. Hierop volgden in de beste orde honderd-en-vijftig vrouwen elk met een geschenk in een koperen vat, dat zij op de hand droegen. Eindelijk kwamen er 70 mannen die groote porceleinen vazen met bloemen en betel gevuld droegen, welke zij voor de Nederlanders uitstortten, en hun beduidden, dat zij de betel moesten opeten.

Nadat deze trein voorbijgetrokken was, kwamen er eenige schermers of voorvechters, die met hun schild en zwaard sterke proeven van hunne kunst deden, hetwelk zeer aangenaam was om te zien.

Den 24sten ging de Admiraal weder naar den wal om van den Koning en zijne edelen afscheid te nemen. Zij werden met zeer veel achting ontvangen, hoewel hij liever gezien had, dat zij daar gebleven waren tot dat de Vice-Admiraal Wybrand van Warwyck was aangekomen, ten einde zij dan gezamenlijk de Portugeezen hadden kunnen verdrijven, dan daar het tijd was om te scheiden, besloot men zekeren Jan Pietersz met nog vier anderen als koopman daar te laten; den 26sten zond de Koning echter eenen bode aan den Admiraal, om hem vriendelijk te verzoeken niet te vertrekken voor hij met zijn volk door den Koning was onthaald. De Admiraal dit niet durvende weigeren, besloot men op den door den Koning bepaalden tijd van Zondag den 29sten, de helft van het volk der beide schepen aan den wal te zenden.

Toen zij daar kwamen vonden zij eenen overvloedigen maaltijd, naar de wijze des lands ingerigt, waarvoor het meeste volk des eilands had moeten kooken; de Koning had voor de gemeenen tafels van riet laten maken, terwijl voor de officieren eene groote tafel was aangerigt; tot vermaak der gasten, werd in de zaal door de Ternataansche edellieden een spiegelgevecht gehouden.

Den 31sten nam men niet zonder aandoening afscheid van de inwoners, en vertrokken de schepen,

koers zettende naar de kust van *Celebes*. Tot den 14den Augustus viel er niets bijzonders voor, doch ziende dat zij met den Z. Z. W. wind de voorschriften van PEDRO TAYDA, een Portugeesch schrijver, niet konden volgen, om naar *Patani* te zeilen, besloten zij eindelijk den koers naar de kust van *China* te wenden, ten einde te beproeven of zij op de groote rivier van *Canton* zouden kunnen handel drijven.

Den 17den werd de Schieman van het schip *Amsterdam* met de fokkeschoot over boord gesmeten, doch door Gods goedheid nog gelukkig gered.

Den 19den lieten zij bij het eiland *Coyo* (*) een der Philippijnsche eilanden, het anker vallen, en zonden eene sloep aan den wal, waardoor zij vernamen dat er een wild soort van volk woonde, dat aan de Spanjaarden onderworpen was; den 22sten lieten zij het anker vallen bij een ander groot eiland, dat op de kaart niet benoemd was; doch zij noemden het *Langhaars eiland*, (†) dewijl het volk dat daarop woonde, het haar tot over de schouders hangende droeg.

Den 20sten September kwamen zij ten 2 uren na den middag bij de eilanden van het groote rijk *China*, alwaar zij het anker wierpen, en eene sloep met eenen Stuurman en eenige roeijers afzonden, om

---

(*) Waarschijnlijk het thans *Coyo* genoemde eiland, met een dorp van dien naam.

(†) Door gebrek aan opgave kunnen wij dit eiland niet opgeven; deze naam schijnt verloren geraakt.

te zien of zij nog verder naar binnen konden komen. Deze ontmoetten eenen visscher, wien zij vroegen, waar het eiland *Sant Juan* lag, waarop de visscher zeven vingers opstak, en naar het oosten wees, hetwelk zij verklaarden voor zeven mijlen oostwaarts. Bij het afscheid nemen, vereerde hun de Schipper eene groote zoode visch, waarvoor hij van den Stuurman geen geld wilde aannemen.

Terwijl zij den 27sten om deze eilanden heenzeilden, zagen zij eene groote stad op de Spaansche wijze gebouwd, waarover zij zich zeer verwonderden. Zij lieten ongeveer eene halve mijl van de stad het anker vallen, en toen zij hier bijna een uur gelegen hadden, kwamen er twee Chineesche schuiten aan boord, in elk van welke zich een man, vrouw en twee of drie kinderen bevonden; deze verhaalden hun dat dit de stad *Macao* was, waarover zij niet weinig verwonderd en niet minder verblijd waren, daar zij zoo ver in de rivier waren en zoo menig eiland en droogte vermeden hadden. Zij zonden terstond eenen die Maleisch, en eenen die Spaansch sprak, om verdere kondschap te nemen; dan de sloep kwam niet weder terug en den volgenden dag zagen zij des morgens vroeg, dat er eene menigte volks op eenen berg te zamen schoolde, hetwelk hen deed vreezen dat de inwoners bezig waren om hunne makkers te regten, dewijl zij uit het werk van Jan Huyghen van Linschooten gezien hadden, dat de stad *Macao* door de Portugeezen werd bewoond, die daar eenen Bisschop en eenen Gouverneur hebben. Zij besloten dus om met de schepen digter

bij de stad te gaan leggen, en zonden hiertoe de groote sloep met den Opper-Stuurman naar de stad om de diepten op te nemen. Deze aldaar gekomen zijnde, deed wel sein dat het er diep genoeg was, doch de schepen konden niet bij hen komen, omdat de wind zich te zeer verhief, zoodat zij zelfs in plaats van hunne ankers te ligten er nog een bij moesten laten vallen. Toen men nu uit de stad zag dat de schepen niet bij de sloep, nog de sloep bij de schepen konde komen, zonden zij vijf jonken met volk naar de sloep om dezelve te overvallen; toen het volk uit de sloep de jonken zag naderen, haalden zij wel hunne dreg op en maakten zeil, doch het baatte hun niet, dewijl de jonken beter bezeild waren dan zij, zoodat, niettegenstaande de Nederlanders zich dapper verdedigden, en tot twee malen de jonken afsloegen, deze echter in het gezigt der schepen de sloep vermeesterden en zoo verloren de Nederlanders tot hun groot leedwezen hunnen Opper-Stuurman, zijnde JAN DIRKSZ. van *Enkhuizen*, met een' van des Admiraals Kwartiermeesters en eenige matrozen van het jagt.

Nadat zij nu onderscheidene pogingen hadden aangewend om eenige jonken van den wal te krijgen, ten einde daarmede brieven naar *Macao* te zenden om hunne gevangenen te verlossen, en deze allen mislukt waren, terwijl zij intusschen de grootste gevaren uitstonden en meer dan eens door storm en onweder op het punt geweest waren om tegen den wal aan te drijven, en schipbreuk te lijden, besloten zij op den 3den October zoo veel mogelijk hunne reis

naar *Patani* voort te zetten, ten einde te zien, of zij daar ook eenige middelen mogten vinden om hunne gevangene togtgenooten te verlossen. Zij zetteden dus koers tusschen de eilanden en het vasteland van *China* door, en kwamen eindelijk in den namiddag, niet weinig bevreesd voor de menigte ondiepten en droogten, daar zij volstrekt in deze streken onkundig waren, en zich dus alleen op de Goddelijke voorzienigheid moesten verlaten, op de plaats, waar zij voor de eerstemaal het anker had laten vallen, zeer verheugd zijnde weder op eene plaats te zijn, waar zij ten minste eenigzins bekend waren. Hier vroeg de Admiraal allen of er nog iemand was die eenig middel wist uit te denken om de gevangenen te verlossen, en dit algemeen met neen beantwoord zijnde, werd eenparig besloten verder te zeilen, terwijl de Admiraal hen allen tot getuigen nam, dat hij alles had aangewend om zijn gevangen volk te verlossen. (*)

Den 5[den] op 18° 15′ N. B. zijnde, zagen zij eenige witte vogelen, volgens den reeds genoemden PEDRO TAYDO, een teeken dat zij digt bij het groote rif (†)

(*) Uit brieven naderhand in een genomen Portugeesch vaartuig gevonden is gebleken, dat van de 20 man, voor *Macao* gevangen genomen, de twee voornaamsten naar *Goa* zijn gevoerd en alle anderen te *Macao* zijn opgehangen.

(†) Op alle oude Kaarten vindt men op deze breedte een verschrikkelijk groot rif geteekend, hetwelk echter als zoodanig niet bestaat. Men vindt wel op 16° 30′ de *Macclesfield school*, en ten W. en N. W. daarvan verscheidene kleine riffen, als: de *Bombay school*, *Descovery school*, *Triton school*

kwamen, dat op 17° N. B. ligt, den 6den zagen zij het land van *Batochina* west van zich omtrent 8 mijlen, het lag op 15° 47'; den 8sten kwamen zij des namiddags om 4 uren aldaar aan, en lieten het anker vallen tusschen twee eilandjes (*) op 9 vademen zandgrond, alwaar zij voor alle winden beschut lagen, den 9den zijn zij viermalen aan wal gegaan, in hope er eenige ververscheing te krijgen, daar zij 4 of 5 menschen aan land gezien hadden, doch deze liepen weg en wilden het volk niet te woord staan.

Den 10den gingen zij des nachts weder onderzeil, en liepen zoo langs den wal, tot zij den 12den op 11° 45' breedte kwamen, waar zij eene zeer goede reede vonden, (†) met 10 vademen steengrond, alwaar zij het anker lieten vallen; den 13den ging de sloep van den Admiraal naar de eene, en die van het jagt naar de andere zijde van het eiland, welke laatste eenige inboorlingen bemerkte, die kleine pijlen bij zich hadden, waarmede zij zeer fel konden werpen; doch toen zij bij hen kwamen, konden zij elkanderen niet verstaan, en dus moest men onverrigter zake

en *North Schoal*, om welke laatste het schijnt, dat onze reizigers zijn heen gezeild, wijl zij anders den volgenden dag geen land hadden kunnen zien, en *Ostland* wordt dan het land van *Cochin China*, dat men hier door *Batochina* verstaan moet.

(*) Dit waren de *Bambou eilanden*, op oude Nederlandsche kaarten *Rondenholm* genoemd, en dus waren de reizigers hier in *Nhatrangbaai*.

(†) Wanneer wij nu de reizigers langs de kust volgen, dan vinden wij hier door van zelven de *Padaranbaai* bij kaap *Cecir*.

terugkeeren. Die van den Admiraal hadden ook eenige menschen vernomen, doch die waren zeer vreesachtig en wilden niet ter sprake komen, doch dien zelfden avond vonden zij eene zeer geschikte waterplaats, waarover zij zeer verheugd waren, dewijl zij hier aan groote behoefte aan boord hadden. Deze baai was zeer schoon, liggende op 11° 45′, tegen alle winden beschut, en zoo groot, dat zij wel 1000 schepen zoude kunnen bevatten. De Nederlanders noemden dezelve *Malle-baai*; (*) om reden men er eene zekere vrucht vond, die er uitzag als onze pruimen en van binnen met groote steenen, en welke dengenen die er te veel, en bijzonder van de pitten der steenen at, van het verstand beroofde, schoon het slechts twee of drie dagen duurde; indien men echter al de malle potsen wilde beschrijven, welke degenen, die door deze ziekte aangevallen werden, bedreven, zoude men er een geheel boekdeel van kunnen maken.

Den 23sten ligtten zij de ankers en den 24sten zagen zij het koningrijk *Patani*, (*) naar gissing nog 10 mijlen van hen, den 25sten hadden zij 7° 40′ breedte, en zagen tegen den avond weder land Z. W. ten W. van

---

(*) Wij hebben op geene oude kaarten voor de *Padaran-baai* den naam van *Mallebaai* gevonden, schoon er anders op dezelve, aan deze kust zeer vele Hollandsche namen voorkomen.

(†) Dit was eene vergissing, dewijl het onmogelijk was dat zij uit de *Padaranbaai* in één etmaal zulk eenen weg zouden kunnen afleggen, waarschijnlijk is dit de uiterste punt van *Camboja* of *Camboja-punt* geweest, en dan loopt het overige zeer gemakkelijk.

hen, waaruit bleek dat de strekking van het land in hunne paskaarten niet goed was gelegd. Zij bevonden dat het land zich Z. ten O. en N. ten W. uitstrekte, zonder eenige bogt, terwijl er volgens de kaarten een groote inwijk zijn moest. Den 27sten zagen zij eenen grooten inham tusschen twee bergen, en daar zij meenden dat hier de stad *Patani* zoude liggen, liepen zij wat nader aan wal. Zij zonden nu eene sloep naar eene jonk die zij van verre zagen liggen. De schuit berigtte bij zijne terugkomst, dat de jonk met rijst geladen was, en wel eene goede partij aan hen wilde verkoopen, waarover zij zich niet weinig verheugden, dewijl zij niets te eten hadden als droog brood en twee musjes olie per week, zonder iets meer. Toen zij echter de schuit weder naar de jonk zonden, wachtte deze hen niet af, maar heesch zijne zeilen en vertrok. Den 28sten vonden zij weder eene jonk met rijst, van welke zij eene partij kochten, zoodat de groote nood over was, en zij zich weder verzadigen konden. De Gouverneur van de stad, waarbij zij lagen, zond eene praauw met 7 of 8 man aan boord, welke als geschenken medebragten, eenen bok, omtrent een schepel rijst, een deel kokosnoten, hoenders, citroenen en pruimen, waartegen zij weder een el rood karmozijn karsaai, een boek papier en twee ellen smal laken ten geschenke gaven, en waarmede deze zeer verheugd naar de stad terugkeerden. Den 29sten ging de Opperkoopman aan den wal, ten einde te vernemen, welke waren men zoowel hier als op andere plaatsen van dit rijk zoude kunnen krijgen. Hier vernamen zij dat de stad *Patani* ligt op 7° 30′

N. B., terwijl, gelijk de Indianen hun wezen, de hoek der stad nog wel eene halve mijl zuidwaarts lag. (*) Toen de Opperkoopman weder aan boord kwam, bragt hij drie buffels mede, welke de Sabander hem had geschonken, en zeide, dat hij zoo wel van dezen als van anderen gehoord had, dat zij juist ter regter tijd in het land gekomen waren, en zij te *Patana* peper genoeg voor hunne lading zouden kunnen krijgen; deze Sabander was een oud grijs man, zeer net van kleeding en eerbaar van wezen en zeden, welke aanbood, indien de Nederlanders hier nog 6 of 8 dagen wilden blijven, hij hun eene schoone hoeveelheid peper zoude leveren; doch daar zij hier geene goede reede hadden en naar *Patani* bestemd waren, namen zij zeer vriendelijk afscheid van hem en ligtten des avonds om 10 uren hunne ankers, begroetten de stad met 3 schoten en stelden hunne koers O. Z. O. De stad of liever het eiland waar de stad op ligt wordt *Pulo Tikou* of *Tikos* (†) genoemd. Zij ligt

(*) *Patani* is thans eene stad in het koningrijk *Tringano*, op het schiereiland *Malakka*; de haven wordt nog door vele koopvaarders bezocht. Voorheen was zij de hoofdplaats van een rijk dat ten tijde onzer reizigers vrij aanzienlijk was en gedurende eenen geruimen tijd door vrouwen bestuurd werd, doch naderhand te niet gegaan en met *Tringano* verbonden is.

(†) Waarschijnlijk was dit het eiland, thans onder den naam van *Tantolan*, aan de kust van *Malakka*, voorkomende, waarvan de N. punt *Ligorn* heet. De stad *Ligor* ligt op de vaste wal van *Malakka* en is thans de hoofdstad eener provincie van dien naam, tot *Siam* behoorende; zij had voorheen eene Nederlandsche factorij, en brengt vooral veel tin op.

op 7° 20′ N. B. terwijl op 8° 18′ nog eene andere stad *Ligor* ligt, waar mede veel peper valt, zoodat de Chineezen er jaarlijks wel vier groote jonken met peper laden. Den 4den November tegen den avond kwam er eene praauw van wegen de Koningin van *Patani* aan boord, welke eenen loods benevens eenige hoenders en andere ververschingen aan boord bragten, gelijk er den 6den weder eene praauw hen te gemoet kwam, die hun hoenderen, eijeren, bananen, betel en andere ververschingen bragt.

Den 7den kwamen zij op de reede van *Patani*, alwaar terstond een edelman aan boord kwam, om hen, in naam der Koningin, te verwelkomen en den Admiraal een geschenk aan te bieden. Hij werd op de beleefdste wijze ontvangen, en onthaald, en den volgenden dag gingen de beide Opperkoopliedeu naar den wal, welke bij hunne terugkomst verhaalden, dat zij zeer welkom geweest waren, doch dat de inwoners niet met hen over den handel hadden willen spreken, maar verkozen hadden met den Admiraal zelven te handelen, ten blijke dat zij van nature zeer trotsch en hoogmoedig waren; de Admiraal ging dan ook den 9den aan wal, gevolgd door alle Commiesen en werd uitmuntend ontvangen, doch daar het juist de dag van hunne eerdienst was, welke zij stiptelijk vieren, werd er niets uitgerigt.

Den 10den ging de Admiraal weder aan wal, en sprak nu met den Sabander en anderen over de peper, zijnde het hier eene landswet, dat niemand peper mogt verkoopen, zonder dat de prijs eerst met de overheid bepaald was, doch zij konden het

niet eens worden, want zij eischten 40 realen van achten voor de *baar*, en de Admiraal wilde niet meer dat 24 realen geven, zoodat zij van elkanderen gingen zonder iets uit te rigten.

Den 11den en 12den hielden de reizigers als of zij zich gereed maakten om te vertrekken, omdat de peper zoo duur was, en zonden dus naar de jonken om rijst en arak te koopen, even als of zij zich van het noodige voor de reis voorzagen, doch zij bemerkten spoedig dat de inwoners zich hier weinig aan stoorden, zoodat zij, wilden zij peper hebben, hen zelve weder moesten opzoeken. Om deze reden ging dan ook de Opperkoopman van de *Amsterdam* den 13den weder aan wal. De Sabander ontving hem zeer vriendelijk, en vroeg hem waarom hij in eenige dagen niet aan den wal geweest was; de Koopman antwoordde, dat zij voornemens geweest waren om te vertrekken, dewijl de peper zoo duur was, waarop de Sabander kort antwoordde, dat zij konden blijven of vertrekken naar welgevallen, dat dit hem onverschillig was; doch de Koopman antwoordde, dat zij nu besloten hadden om te blijven, indien zij ten minste de peper voor eene betamelijke prijs konden krijgen. De Sabander zeide toen, dat de Admiraal met zijne edelen (zoo noemden zij het gevolg van den Admiraal) den 15den aan land moest komen, met de geschenken, en wanneer deze overgegeven waren, konden zij koopen en verkoopen naar goedvinden. De Admiraal ging dan ook op den bepaalden dag derwaarts, en nam eenige geschenken voor de edelen des lands mede, doch toen zij bij den Saban-

der waren, en de geschenken wilden uitdeelen, vonden zij er twee te weinig te hebben, waarom zij weder terug moesten keeren en dus niets uitrigten konden. Op dien zelfden dag liepen er drie matrozen weg, en gingen naar de Portugeezen en toen zij aan den wal waren, kwam er een weggeloopen Portugees aan boord, die hun verhaalde dat de Portugeezen in het geheim alles aanwendden, om de Nederlanders afbreuk te doen, terwijl hij verzocht, dat men hem naar *Holland* wilde mede nemen.

Den 17den ging de Admiraal weder aan den wal, niet zonder vrees voor de inwoners, die een ondeugend en listig volk zijn, en zich zeer gemakkelijk laten omkoopen, doch het liep wel af; hij werd zeer vriendelijk ontvangen en de medegebragte geschenken uitgedeeld, terwijl er besloten werd, om voor de onzen eene hut te bouwen, ten einde aldaar hunnen handel te drijven, waarmede dan ook terstond begonnen werd.

Den 19den verzochten de Kooplieden aan den Sabander, om hun de drie mannen, welke tot de Portugeezen waren overgeloopen uit te leveren, hetwelk hun terstond beloofd werd. De Sabander ging zelf mede naar de plaats, waar de gevlugten zich onthielden, welke zoodra zij den Sabander met de Kooplieden zagen aankomen, terstond wegliepen, en hunne messen trokken om zich te verdedigen, doch een van hen Jan Grieber *van Edam*, gaf zich gevangen en werd aan boord gebragt; de beide anderen werden nog dien zelfden dag door den Sabander en zijn

volk gegrepen en den volgenden dag aan boord gebragt, doch zij wilden niets bekennen.

Den 25sten kwam er eene groote praauw aan boord, die van wegen de Koningin aan den Admiraal eenen zwarten os en overvloed van vruchten bragt. De Admiraal liet hare Majesteit zeer beleefdelijk bedanken voor Hoogstdeszelfs gunst, en beloofde dit zoo veel hem mogelijk was te erkennen. De brenger was een der schrijvers van de Koningin; de Admiraal deed hem eenen tamelijken spiegel en den roeijeren elk een mes vereeren.

Den 6den December ging de Admiraal aan land, en daar de weg zeer slijkerig en vuil was, werd hem eenen olifant gebragt, waarop hij reed tot vóór des Sabanders huis, dat ongeveer een weg van een half uur was. Daar gekomen zijnde, werden zij naar 's lands gewoonte zeer wel op konfituren en lekkernijen onthaald, en na vele woordenwisselingen werden zij het eindelijk eens, over den verkoop van de peper, welke bepaald werd, de baar van 380 ponden Amsterdamsch op 30 realen van achten, mits zij daarenboven aan de Koningin de behoorlijke tol van vijf ten honderd zouden betalen.

Den 12den ging de schrijver van dit journaal naar den wal, om de stad te bezien. Op weg riepen hem eenige Portugeesche kooplieden aan, wijl zij van hunnen stuurman, die op het schip *Amsterdam* geweest was, gehoord hadden, dat hij met hen spreken kon. Bij hen ingegaan zijnde, ontvingen zij hem zeer vriendelijk, en hielden sterk bij hem aan, dat hij bij

hen zoude blijven eten, hetwelk hij niet dan met de grootste moeite kon afslaan.

Toen hij een weinig bij hen gezeten had, vroegen zij welk geloof de Nederlanders hadden, of zij ook Christenen dan of zij Luterschen waren, waarop hij antwoordde; dat zij door Gods genade zulke Christenen waren, die Jezus Christus alleen voor hunnen Zaligmaker hielden, en geloofden alleen door zijne offerhande, aan het kruis volbragt, zalig te worden, hetgene hij met eenige bijbelspreuken en uit de twaalf artikelen des geloofs nader trachtte aan te toonen, en waarover zij zeer tevreden schenen.

Den 15den kregen zij de eerste peper aan boord, welke van stadswege met eenen unster, die zeer fraai gemaakt was, zeer naauwkeurig gewogen werd, en waartegen zij gedurig klopten en sloegen, om te zien of alles wel in orde was, terwijl de onzen met Hollandsch gewigt, in hunne tegenwoordigheid de peper overwogen, om te zien of het overeenkwam, zoodat alles met de meeste regtvaardigheid in zijn werk ging.

Den 26sten Januarij 1602 werden zij door eenige goede vrienden gewaarschuwd, dat zij op hunne hoede moesten zijn, dewijl eenig Siammers, die aldaar met 6 jonken lagen, besloten hadden om de schepen te overvallen, tot welk einde zij boven hun gewoon scheepsvolk, nog wel 200 Japannezen hadden aangenomen, die zij voornemens waren hiertoe over te halen, dewijl het allen dienaars van de Portugeezen waren. Zoodra zij dit hoorden, stelden zij de beide schepen in staat, om terstond den slag te kunnen beginnen, en lieten den 29sten, 30sten en 31sten alle de

vlaggen waaijen, om de Siammers te doen zien, dat hunne aanslag ontdekt was, en zij voor hen niet vreesden, ofschoon zij alleen in de *Amsterdam* wel 30 man hadden, die niets konden uitvoeren, zoo uithoofde van hunne kwade beenen, de roodeloop als andere ziekten; de Siammers nu ziende, dat zij verraden waren, kwamen niet; de echte reden hiervan was onbekend, doch de Nederlanders geloofden dat zij niet durfden om dat de onzen zoo veel moed betoonden.

Den 26sten Mei, zijnde de Pinksterdag, zagen zij in zee twee groote schepen, hetwelk hun zeer bijzonder voorkwam, daar zij in zulk eenen langen tijd geene schepen gezien hadden. Zij maakten zich dus slagvaardig en lieten de vlaggen waaijen, daar de schepen op hen aankwamen en zij niet wisten welke schepen het waren; dan de sloep welke zij afgezonden hadden kwam terug, met het berigt dat het Zeeuwsche schepen waren, waarover zij zich niet weinig verheugden, terwijl zij elkanderen behoorlijk met het geschut salueerden. Toen echter de inwoners zagen dat er nog twee schepen kwamen, gaven zij voor, meer geld voor de peper te willen hebben en zeiden zelfs in het begin van Junij niets meer te zullen leveren, dan tot hooger prijzen, waarin de Admiraal geen genoegen wilde nemen.

Den 24sten werd er in de stad een groot feest gevierd, waarop ook de Admiraal met zijn gevolg door de Koningin genoodigd werd, en welke hierom de kooplieden en den schrijver dezes, benevens 50 musquetiers om den stoet te vergrooten, met zich nam.

Die van de stad kwamen hen op allerlei wijze uitgedost te gemoet. Zij waren wel 4000 man sterk, en hadden 256 olifanten bij zich, waarvan eenige bijzonder versierd waren, vooral de olifant waarop de Koningin met haar dochtertje gezeten was. De Nederlanders hadden twaalf trompetten, hunne beste kleederen aan en nieuwe oranje vlaggen aan de trompetten, en toen zij digt bij de Koningin waren, begonnen deze zeer schoon het lied *Wilhelmus van Nassouwen* te blazen, waarover de Koningin en haar gevolg zich zeer verwonderden, daar zij nimmer zoo iets gehoord hadden; de Koningin liet de onzen digt bij haren olifant voorbijgaan, en stak het hoofd uit hare tent, om hen des te beter te kunnen zien.

(*Hier volgt eene breedvoerige beschrijving van* Patani, *zoo als het toen was, waaromtrent wij liever naar latere schrijvers verwijzen, het noodige hieruit latende volgen.*)

De Koningin was ongeveer 50 jaren oud, had sedert den dood van haren man reeds 15 jaren geregeerd, en scheen cijnsbaar te zijn aan den Keizer van *Siam*, wien zij jaarlijks eene gouden bloem met eenige kleederen, fluweel en scharlaken moest opbrengen. Zij bleef bijna altijd in huis bij hare staatdames, die zeer talrijk waren, en niet mogten huwen, maar bij gelegenheid hare gunsten wel eens veil hadden. Als de Koningin uitreed, hetwelk zeldzaam gebeurde en alleen om zich te vermaken, had zij gewoonlijk wel 4000 edelen en voorname Heeren in haar gevolg, benevens een groot getal van olifan-

ten, die de wapenen van den overledenen Koning, hare kleederen en andere zaken droegen. Zij was de Nederlanders zeer genegen, daar zij hen van verscheidene zaken geen tol liet betalen, dien zij van de Portugeezen vorderde, terwijl zij de Nederlanders dikwerf aanzienlijke sommen gelds leende, zonder eenige interest te vorderen.

Toen zij nu op de bestemde plaats gekomen was, onthaalde zij het geheele gezelschap met spijs en drank naar de gebruiken des lands, en keerde toen in dezelfde orde terug. De Nederlanders gingen nu afscheid nemen van de Koningin, en bevolen hare Majesteit de Kooplieden die zij daar zouden laten, aan. *Zij* beloofde hen in alles te zullen helpen, mits dat zij zich als brave menschen zouden gedragen, en zich niet aan dronkenschap zouden overgeven. Zij verschoonde zich ook dat zij de Nederlanders niet dagelijks ter maaltijd had genoodigd, dewijl zulks haar als vrouw niet wel voegde, doch verzocht hen zoo dikwerf zij in deze streken kwamen, te *Patani* aan te komen; vervolgens schonk zij den Admiraal eene schoone vergulde kris, welke zij hem verzocht te bewaren, om aan haar te gedenken, tevens verzoekende, om indien hij ergens een Pataansch schip in nood mogt vinden, hetzelve te willen helpen, hetwelk hij beloofde, en na eenige vruchten en konfituren genoten te hebben, nam hij afscheid, en keerde naar boord terug.

Den 23sten Augustus, ligtten de schepen vroeg de ankers, en gingen met eene tamelijke koelte onder zeil. Zij stuurden langs het land, hetwelk zich N.

N. O. en Z. Z. W. uitstrekt; toen zij ongeveer twee mijlen van de stad waren, lieten zij het anker weder vallen, om de beide Zeeuwsche schepen, die met hen zouden zeilen, af te wachten. Den 24sten liepen zij te zamen in zee met eene digte koelte uit den westen, terwijl zij, gedeeltelijk drijvende, weinig wonnen, tot den 14den September, wanneer die van het jagt eenen visscher praaiden, die hun de stad *Pahan* (*) aanwees, welke zij bevonden te liggen op 3° 6′ N. B., ofschoon hunne kaarten die stad op 4° N. B. plaatsten, denzelfden dag zagen zij ook het eiland *Pulo Timaon*, (†) zijnde een zeer hoog land, overvloedig van allerlei vruchten en, volgens de Maleijers, vooral van visch voorzien.

Den 27sten lieten zij op de kust van *Java* het anker vallen, om brandhout te zamelen voor de terugreize, en van dien tijd af tot den 2den December waren zij bezig om door straat *Sunda* te komen, zoodat zij niet dan met veel moeite den 3den in zee kwamen.

Den 19den Januarij 1605, viel er des avonds een man over boord, doch hij greep zich aan de waschtouwen die achter aan het schip hingen en werd alzoo nog gelukkig gered.

Den 23sten gisten zij te zijn op de lengte van den westhoek van *Madagascar* en op 33° Br., DE HAAN,

---

(*) Of *Pahang*, op het schiereiland *Malakka*, de hoofdplaats van een rijk van dien naam, met zeer veel handel; zij ligt eigenlijk op 3° 45′ en 121° 10′ L. van *Ferro*.

(†) Nu *Pulo Timoan*, tot de prov. *Johor* behoorende.

Bootsman van de *Amsterdam*, viel over boord, doch werd mede gelukkig gered.

Den 11den Februarij bespeurden zij verandering van water, hetwelk zwartgroen werd; ook zagen zij verscheidene vogels, die wit gesprenkeld waren en die de Portugeezen *Mangas de Veludo* (*) (zooveel als *fluweelen mouwen*) noemen, en voor een teeken dat men het land nadert houden; den 13den zagen zij des morgens vroeg twee schepen, welke zij meenden de twee Zeeuwsche schepen te zijn, die te *Bantam* van hen gescheiden waren, doch toen zij daarbij kwamen, vonden zij dat het eene een Fransch en het andere een Engelsch schip was. Zij loodden toen, en bevonden 100 vademen, terwijl zij hoogte van de zon namen, en hieruit opmaakten dat zij op de hoogte van *Anguilhas* waren, welke kaap zij dan ook des avonds tot hunne vreugde ontdekten. Zij praaiden toen ook genoemde schepen, die beide van *Achem* kwamen; de Engelschman vol peper, doch de Franschman had slechts 15 last in. Zij wilden beide naar *St. Helena* om te ververschen. Op het schip *Amsterdam* was het toen droevig gesteld, daar er van de 112 man die het aan boord had, naauwelijks twintig man gezond waren. Den 2den Maart zagen zij met groote blijdschap het eiland *St. Helena*, waar zij zoo vurig naar verlangden, en kwamen aldaar den 3den op de reede ten anker. Zij vernamen hier, dat er eenige schepen, van de Compagnie geweest waren, als: hun Vice-Admiraal, het schip *Delft* en verscheidene an-

(*) Mogelijk peilstaarten of soortgelijke vogels.

deren; ook waren de beide Zeeuwsche schepen elf dagen te voren van daar gezeild.

Den 4den gingen er eenigen aan den wal, om te zien of men er ook eenige geiten of varkens zoude kunnen krijgen, doch deze bragten des avonds niets aan boord dan vermoeide leden.

Den 24sten gingen zij met het Engelsch schip onderzeil, en stelden koers naar het vaderland, namelijk N. W. en N. W. ten W. met eenen stijven, doorgaans Z. O. wind; den 31sten zagen zij het eiland *Assencion* en veel vogels, zoo groot als bij ons de meeuwen, die op de schepen kwamen vliegen en zich met de hand lieten vangen.

Den 10den April 1603 passeerden zij de linie, naar gissing, voor de vierde maal; den 27 Mei begon het volk op nieuw te klagen over de oude ziekte; op het schip *Amsterdam* lagen er 12 of 13 zeer slecht en de overigen waren zeer ongesteld, zoodat men niet dan met aandoening, het volk kon hooren kermen en klagen.

Den 29sten Maart werd op dat zelfde schip het laatste vat wijn aangestoken; dewijl zij niet wisten hoe lang de reis zoude kunnen duren, werd het rantsoen op de helft gesteld, hetgeen het volk zeer ongelegen kwam, daar de meesten zoo ziek en ongesteld lagen, dat men, indien men voorraad had gehad, hetzelve wel had mogen verdubbelen. Zij kregen nu de man een mutsje wijn daags, en een pint water, dat zoo koud was, dat men vreesde om water alleen te drinken.

Daar nu op het schip *Amsterdam* veel volk stierf

en de overgeblevenen zeer zwak waren, zoodat zij de dienst naauwelijks konden waarnemen, werd er den 3den Junij besloten dat de Admiraal met de kooplieden en den schrijver dezes, mede zouden te roer staan, en de wacht houden, en alzoo een ieder zijn best zoude doen om het schip door zee te helpen brengen. Aan het jagt was de manschap zoo zwak, dat die van *Amsterdam* den 4den hunne sloep moesten uitzetten, om den Opperkoopman en den Schipper (die zoo zwak waren dat zij hunne eigene sloep niet konden uitzetten) aan boord te halen; aldaar aan boord gekomen zijnde, hoorden zij niets dan droefheid en ellende. Van *St. Helena* af hadden zij 12 man verloren, terwijl het meeste volk in de kooi lag, en zij met Schipper, Koopman en jongens mede gerekend, slechts 12 roergangers hadden.

Den 9den liet men van het jagt den topstander waaijen, tot een teeken dat zij in nood waren, en het schip door de zwakheid van het volk niet langer konden besturen. Men zond hun toen vier man van de *Amsterdam*, daar men geen meer volk kon missen, dewijl ook hier dagelijks eenige mannen stierven, onder welken op den 11den Jonkheer WERNAART VAN DER DOES, zoon van den edelen Heer van *Naaldwijk*. Daar zij nu steeds met tegenwind op zee bleven zwerven, vielen zij te *Portland* in *Engeland* binnen, alwaar zij zich eenige dagen ververschten en vervolgens den 15 Julij 1604 voor *Rammekens* in *Zeeland* ten anker kwamen, God dankende, dat zij in behouden haven waren aangekomen.

Hier volgt nu de beschrijving der reize van de drie schepen, Dordrecht, Haarlem *en* Leijden, *tot dit zelfde Admiraalschap behoorende.*

Nadat op den 10den October 1600 de Admiraal in zijnen breeden raad goed gevonden had, de vloot te verdeelen, en dat hij met de schepen *Amsterdam*, *Delft* en *Gouda* zoude vooruitzeilen, om vóór de Nieuwe-Compagnie het eerst in het land te wezen, en de eerste markt van de specerijen te hebben, en nadat zij met elkanderen het afscheidsmaal gehouden hadden, ging de Vice-Admiraal met de overige schepen onderzeil, zonder dat hun iets bijzonders bejegende tot den 12den Junij 1601, wanneer zij voor *Sumatra* ten anker kwamen, en nog dien zelfden dag met de sloep aan wal gingen. Den volgenden dag weder aan land gegaan zijnde, lieten zij drie man van hun volk achter, niets kwaads van de inwoners vermoedende, dan dit bekwam hun slecht, daar de inboorlingen hen niet weder aan land wilden laten komen. Zij stelden den 14den alle pogingen in het werk, om hun volk weder te krijgen en lieten eenen man aan den wal zwemmen, om te zien of hij iemand konde te spreken komen, doch hij vond niemand, zoodat zij verpligt waren, bij hun vertrek den 15den de drie mannen achter te laten; den 31sten onder *Java* gekomen zijnde, zonden zij den 4den Augustus de sloep van den Admiraal wel bemand vooruit naar *Bantam*.

Den 5den Augustus gingen zij weder onderzeil naar

Bantam, doch daar zij niet vorderden, kregen zij dien dag de sloep van het schip *Hollandia* aan boord, dat met het jagt *het Duifje* (*) voor *Bantam* op de reede lag.

Den 9den kwamen zij met de vloot voor *Bantam*, alwaar zij 11 dagen bleven liggen, en van waar zij den 20sten met het schip *Leijden* naar *China* zeilden, den 21sten zagen zij eene menigte eilanden, (†) kwamen den 26sten in het gezigt van het eiland *Lucipane*, drie uren daarna onder *Sumatra* en des avonds onder het eiland *Manka;* (§) den 28sten passeerden zij eene droogte, waar zij van 10 tot 3 vademen waters wierpen, (**) en den 29sten onder het eiland *Banka*, waarbij zij nog twee kleine eilandjes (††) zagen; den 9den September kwamen zij aan het eiland *Pulo Kandar* en kregen den 10den het vasteland van *Camboija*

(*) Waarschijnlijk het zelfde jagt dat 15 jaren later *Nieuw-Holland* ontdekte.

(†) Deze menigte eilanden zijn de *Duizend Eilanden*, welke in het vaarwater leggen tusschen *Batavia* en de straat *Banka*, derzelver uiteinden worden bepaald door de *Noorder-* en *Zuider-wachten.*

(§) Dit kan onmogelijk *Poulo-Manka* geweest zijn, dewijl dit veel hooger ligt; hier is dus eene vergissing.

(**) Deze droogte is tusschen *Lucipane* en de kust van *Sumatra*, waar thans niet meer dan 4 voet water gevonden wordt, het is het inkomen van de straat *Banka.*

(††) Dit waren de *Mankies-Eilandjes*, terwijl het volgende *Pulokandar* niets anders kan geweest zijn dan *Pulo-Ubi*, of, volgens Tuckey, *Obij*, vanwaar zij den 10den het vasteland van *Camboija* in het gezigt kregen.

in het gezigt, waarbij zij nog dienzelfden avond het anker lieten vallen.

Den 15^{den} vergaderde de raad, en werd er eene sloep aan den wal gezonden, doch deze zag geene menschen, maar wel eenige buffels weiden; toen zij den 16^{den} weder aan land voeren, zagen zij wel vier mannen, maar konden hen niet te spreken komen.

Den 17^{den} zagen zij onder de kust drie jonken zeilen, welke de Chineesche tolk hun zeide vrijbuiters te wezen, die naar de kust van *China* loopen en op de visschers passen, die zij nemen en tot slaven maken. Den 26sten gingen zij weder onderzeil, doch met weinig voortgang, dan zij vonden eenen hoek waar versch water was, en waar zij den volgenden dag met de sloep naar toe roeiden. De inwoners die hen niet verwachtten, gingen alle op de vlugt, doch ziende den tolk in het zand schrijven, kwamen zij terug en bewezen alle vriendschap; zelfs kwam er dien avond nog een man aan boord, die er des nachts bleef; den 29sten kwamen er eenigen aan boord met eenen brief van den regent des lands, aan den Admiraal. Zij gingen des avonds weder aan den wal, met twee tolken en zekeren Jeronymus, die aldaar zeer wel ontvangen werden.

Den 1sten October kwam de genoemde Jeronymus, met zijn gezelschap weder aan boord. met berigt dat de regent voornemens was hen te komen bezoeken, waarom zij hem te gemoet roeiden en hem op de beste wijze ontvingen. Des avonds ging hij met Jeronymius en de twee tolken weder in zijne galei naar den wal, terwijl de drie laastgenoemden den

volgenden dag weder aan boord kwamen, en eenen man medebragten, dien van de doodstraf, op hun verzoek, was ontslagen en waartoe hij veroordeeld was, om het breken van een bierglas.

Den 20sten ging de Admiraal met eene praauw aan den wal, en bragt den 23sten bij zijne terugkomst, den vader des Konings mede, met wien hij echter terstond weder naar den wal voer en zijn beddegoed medenam, waarover zijn volk niet weinig verwonderd was; den 25sten kwam de sloep van den wal met eenen brief van den Admiraal, waarbij hij een vaatje kruid vroeg, hetwelk hem terstond gezonden werd. Nu bleef hij aan den wal tot den 15den November, wanneer hij met pak en zak weder aan boord kwam. Er werd toen besloten om het rantsoen te verminderen en een ieder man 2½ pond brood en een mutsje olie per week toegelegd.

Den 23sten ging de Admiraal weder aan wal met eenen Chinees die drie of vier dagen bij hen aan boord was geweest, den 23sten December kwam hij weder terug, en den 30sten kwam de Gouverneur hem bezoeken, die zeer luisterrijk aan boord ontvangen werd, en denzelfden avond weder naar een visschers dorp voer, van waar hij den volgenden dag weder aan boord kwam, maar des avonds met den Admiraal en den Koopman van het schip *Leijden* weder naar wal ging.

Den 12den Januarij 1602 deden de inwoners eenen aanslag op de schepen, die hun mislukte; echter verloren de Nederlanders hierbij 23 mannen, namelijk 12 van de *Haarlem* en 11 van de *Leijden*, welke

zij met schoone woorden en onder voorwendsel van buffels te komen halen, aan den wal hadden gelokt, en toen dezelve allen vermoordden, terwijl zij op het schip de *Haarlem* nog 12 man vergeven hadden, zoodat zij aldaar de overhand hadden, dewijl er juist eene sloep naar den wal was om water te halen. De Admiraal en Koopman werden ondertusschen aan den wal gehouden, waarom hij den 13den schreef, dat een van de Bevelhebbers bij hem aan den wal zoude komen, zullende men daarvoor een ander man aan boord zenden, doch dit werd geweigerd.

Den 15den kwam de meer genoemden JERONYMIUS met eenen Chinees, die eene vredevlag in de hand had aan boord, welke terstond vastgehouden werden, ofschoon zij de Nederlanders wilden wijs maken dat aan den wal alles in vrede was, doch den volgenden dag lieten zij hem met den Chinees met eenig gepikt want (*) weder aan wal gaan.

Den 18den kwamen dezen weder aan boord, met eenen brief van den Admiraal, welke berigtte dat indien men uit elke sloep twee metalen stukken met derzelver toebehooren aan den wal wilde zenden, hij met zijne lotgenooten zoude worden vrijgelaten, hierop besloot men buiten de rivier te gaan liggen en dan te antwoordden. Buiten de rivier gekomen zijnde zonden zij de sloep met hun antwoord weder naar den wal, doch hielden drie der voornaamsten bij zich.

Den 19den kwam de tolk GERRIT KLOMP aan boord,

(*) Waarschijnlijk eenig scheepstuig, mogelijk oud touwwerk.

met eenen brief van den Admiraal, die hun berigtte, dat zoo zij niet voornemens waren om de stukken voor den avond aan wal te zenden, niemand van hen het dan wagen moest, om aan den wal te komen. Ondertusschen vond men aan boord niet raadzaam om met eigen volk en sloep de stukken aan den wal te brengen. Verder eischten de Bantammers degenen die men aan boord gevangen hield terug, waarop zij met de sloep en de drie gevangenen onder den wal roeiden en de inwoners dreigden, dat zoo zij den Admiraal of iemand van hun volk ook het minste leed deden, zij het aan de gevangenen zoude wreken, waarop de inwoners zoo met woorden als op andere wijzen zeer veel moeite deden, om de gevangenen los te krijgen, doch zoodra de Nederlanders dit bemerkten, gingen zij weder naar boord, nadat zij eerst eenen brief voor den Admiraal aan den wal geworpen hadden, welke hem ook bezorgd werd. Hierop kwam den volgenden dag de tolk LOUKAY aan strand en werd door de sloep aan boord gehaald. Hij bragt eenen brief van den Admiraal, met berigt dat zij zeer goed behandeld werden, doch dat men bleef aanhouden om de stukken en de gevangenen. Zij antwoordden hierop, dat men twee ledige praauwen aan boord moest zenden, waarin zij de stukken zouden laden en met hunne sloepen in de rivier bij zekere droogte zouden brengen, en dan weder naar boord gaan, zoodat de inwoners van hen niets te vreezen zouden hebben.

Den 22sten kwamen de praauwen en werden in dezelve de twee stukken uit het schip *Leijden* geladen,

en alzoo afgeleverd; tegen den avond kwam de sloep met den Admiraal en eenige anderen aan boord, van waar zij den 23sten weder vertrokken.

Den 4den Februarij kwam hun een regent van eene andere plaats bezoeken, die hen te voren voor het gepleegd verraad had gewaarschuwd, doch hetwelk zij toen in den wind hadden geslagen.

Den eersten en tweeden Maart kwam de verrader (*) des morgens aan boord, en ging des avonds weder naar den wal.

Den 14den ging Jeronymius met eenen Koopman, twee tolken en den verrader naar *Tatchim* (†) om peper te koopen. Den 16den kwam er eene Chinesche jonk, die de rivier opvoer tot voor de stad, waar de gewone handelplaats was. Op deze rivier, *Sensie* genoemd, hadden de inwoners de gewoonte, om wanneer zij op reis zouden gaan, de pooten eener hen bij eenen waarzegger te brengen, die hun dan voorspelde, of hunne reis al dan niet gelukkig zoude zijn, en waarnaar zij dan of gingen, of te huis bleven. De Admiraal met al zijn volk nu weder aan boord gekomen zijnde, ging men onderzeil, zonder dat hun iets bijzonders bejegende vóór den 8sten November, toen zij te *Kaijhan* aankwamen, alwaar zij gewaarschuwd werden wel op hunne hoede te zijn, de-

---

(*) Waarschijnlijk wordt door dit woord verstaan, den man die opspoorde, waar er peper te krijgen was, de Makelaar.

(†) Deze plaats wordt op de tegenwoordige kaarten niet gevonden, zij lag zeker aan de kust, gelijk ook het volgende *Kaijhan*.

wijl de Koning eenen aanslag op hunne schepen beraamde.

Den 15den kwam iemand van wegen den Koning aan boord, met last dat zij aan den wal zouden komen om de peper te ontvangen, welke de Koning hun nog schuldig was, maar ziende dat zij uitvlugten zochten en niet voornemens waren de peper te leveren, keerden zij spoedig terug, gingen den 17den met twee welbemande sloepen naar den wal en vroegen of zij voornemens waren de peper te leveren al dan niet; toen de Koning hun geen gehoor wilde geven, voeren zij een weinig verder, alwaar zij landden, het dorp uitplunderden en in brand staken.

Den 21sten vertrokken zij van daar en kwamen den 28sten December op de kust van *Petani*, alwaar terstond eene praauw aan boord kwam, van wegen den Koning van *Bordelon*, (*) welke hun berigtte dat de Admiraal VAN NECK aldaar eenige personen had gelaten om handel te drijven.

Den 10den Julij kwamen er nog twee Nederlandsche schepen op de reede, welke naar *China* waren gedestineerd en die, na de noodige ververschingen, bijzonder rijst, ingenomen te hebben, hunne reis vervolgden. De Admiraal bleef hier volle zeven maanden, in welke hij echter ook zijne geheele lading in kreeg. Den 6den September had de Admiraal willen vertrekken, doch had den 17den er weder ten anker moeten

(*) Of *Bondelon*, tegenwoordig de zuidelijkste Provincie van *Siam*, heeft rijst, peper, timmerhout en olijfantstanden, en eene hoofdstad van denzelfden naam.

komen, omdat men bevond dat het schip *Haarlem* niet meer in staat was tot de reis, waarom zij het geschut en alles wat verder bruikbaar was uit hetzelve namen, en het toen verbrandden.

Den 21sten kwam de oude Koningin van *Jor* (*) met haren geheelen hofstoet aan strand, doch wilde niet aan boord komen, maar de jonge Koning en verscheidene edellieden waagden het, en werden bij hun vertrek met verscheidene schoten begroet.

Den 24sten gingen zij weder onderzeil, en kwamen zonder dat hun iets merkwaardigs overkwam, den 15den op de reede van *Bantam*, alwaar den 17den December CORNELIS VAN DER VEEN en ERASMUS van *Rotterdam*, die uit *China* kwamen en eene Spaansche kraak genomen hadden, bij hen kwamen.

Den 27sten Januarij 1604 namen de vier schepen, te weten: *de Nassau* als Admiraal, ERASMUS van *Rotterdam*, de *Star* en *Leijden* de terugreis naar het vaderland aan, zonder dat hun iets merkwaardigs overkwam; tot dat zij, na eene vierjarige reis, den 30sten Augustus in *Tessel* binnenkwamen.

(*) Of *Johor*, het Z. O. der *Maleische* bezittingen op het schier-eiland *Malakka*, met eene hoofdstad van denzelfden naam, doch is door geene nieuwe reizigers bezocht.

Verhaal uit het Journaal van de Voyagie, gedaan door Cornelis Pietersz *en* Gulijam Senescal *naar* Achem op Sumatra, *met hetgene hun aldaar is wedervaren; zijnde deze reis gedaan in de jaren* 1600 *en* 1601, *en het Journaal gehouden op het schip* de Zwarte Arend.

In het jaar 1600 heeft eene vereeniging van Kooplieden, de *Nieuwe-Compagnie* genoemd, en meest uit Brabanders bestaande, voor de tweede maal twee schoone schepen uitgerust, elk van 300 lasten en dezelve genoemd de *Zwarte-* en *Witte Arend*, onder voornoemde bevelhebbers.

Den 20sten Junij des morgens vroeg gingen deze schepen met eenen Oostenwind, doch weinig koelte het *Spanjaards Gat* uit, in gezelschap van nog zes andere schepen van de Oude-Compagnie, onder bevel van den Admiraal.

Den eersten Julij kwamen zij met eenen sterken Z. O. wind en mistig regenachtig weder te *Duins*, alwaar zij 5 etmalen moesten blijven liggen en van waar zij den 6den met eenen N. O. wind weder onderzeil gingen; den 9den lieten zij aan het oosteinde van het *Heilige land*, het anker vallen, van waar zij den volgenden dag met eenen N. W. wind weder onderzeil gingen, terwijl zij den Opperbarbier en zekeren Stuurman Cornelis van Purmerendt, aan den wal lieten.

Den 12den kwamen zij des morgens met eenen

zuiden wind ter reede van *Portland*, alwaar zij om den wind moesten blijven liggen. Den 13den vergaderde de raad en werd het rantsoen gesteld op 10 ponden visch voor 77 man 's daags, en kaas en boter geheel afgeschaft. Deze plotselinge verandering verwekte een gemor onder de gemeenen, waarvan des nachts vier- of vijf en twintig man een complot maakten, om met geweld te deserteren.

Ten dien einde maakten zij zich in de constabels kamer van eenige pieken meester om zich te verdedigen, terwijl eenige anderen over de gallerij klommen om den bok, die achter aan het schip lag, los te maken, hetwelk hen echter werd belet, doch men beloofde hun verbetering van rantsoen, hetwelk eenigen te vrede stelde, doch anderen, die hier op niet vertrouwden en vreesden dat hunne maandgelden hier voor zouden worden aangesproken, bleven bij hun voornemen, terwijl een van hen, HEIN GERBRANTS over boord sprong, naar de bok zwom en die aan boord bragt, en elf hierin hunne plunje smeten en naar den wal voeren.

Dit gebeurde den 14den met den dageraad; de Schipper volgde hen terstond met de sloep, om te zien of hij hen tot bedaren konde brengen, doch daar dit niet wilde gelukken, ontbood hij den Koopman CORNELISZ PIETERSZ, die door beloften er drie overhaalde om weder naar boord te komen, waartegen de barbier, die zeer beschonken was, zich sterk verzette, en daar hij nergens naar wilde luisteren, liet men hem met geweld vatten, in de sloep werpen en aan boord brengen, terwijl men den Schipper aan den

wal liet, op hoop dat hij ook de anderen zoude overhalen, hetwelk dan ook gebeurde, doch op belofte van beter rantsoen en algemeene vergiffenis. Daar nu de wind goed werd, is het andere schip met de schepen van VAN NECK mede onderzeil gegaan, en deed een' eereschoot, waardoor het stuk sprong, hetgene aan drie mannen het leven kostte, die zij aan den wal begroeven. Des nademiddags liepen zij met eene N. W. koelte in zee; tot den 24sten hielden zij de schepen der Oude-Compagnie van tijd tot tijd in het gezigt, doch nu lieten zij dezelve achter zich en kregen den tweeden Augustus het eiland *Teneriffe* in het gezigt. Den 11den Augustus hadden zij mistig weder en eene slappe koelte; zij zagen het eiland *Bona Verta*, 6 mijlen W. ten N. van hen, en hadden des middags 15° 36′ N. B.

Den 23sten toen de Bottelier het rantsoen van bier zoude geven, verzette de Provoost JAN JANSZ zich hier tegen, met te zeggen dat hetzelve niet drinkbaar was, waarom hij van zijnen post werd ontzet en tot nadere sententie in de boeijen gesloten. Nu viel er niets bijzonders voor tot den 5den September, wanneer zij weder bij het eskader van den Admiraal VAN NECK geraakten, waarvan zij 44 dagen waren gescheiden geweest. Ook werden er dien dag zeven mannen, die het scheurbuik hadden, van de bakken genomen en op bijzonder rantsoen gesteld, namelijk 5 pond brood pr. week, 2 mutsjes wijn en één ½ pot water pr. dag, zonder eenige toespijs als 's daags ½ mutsje olie voor hen allen.

Den 24sten waren zij des middags regt onder de

linie, en des nachts 0° 5′ Z. Br.; den 28sten kregen zij het eiland *Annabon* in het gezigt, ten Z. O. van hen, zoodat zij wel honderd mijlen buiten de gissing der stuurlieden waren. Deze meenden meer westwaarts te zijn, doch de stroom had hen sterk om de oost gedreven. Hierop werd de raad van den *Witten Arend* aan boord geseind, en in overweging genomen of men ook bij het genoemde eiland het anker zoude laten vallen; hiertoe werd eindelijk besloten, zoowel om den gevangenen Provoost te vonnissen, als om de zieken te verkwikken en verversching voor hen in te nemen, te meer daar de wind tegen was en dus dit zonder verzuim konde geschieden, derhalve wendde men het den 29sten met den dageraad naar dit eiland, en hield Z. O. ten O. aan, terwijl zij des nademiddags, aan het noordeinde des eilands op 1° 40′ op de reede ten anker kwamen, en in den namiddag met twee welbemande sloepen met de vredevlag voorzien naar den wal gingen, alwaar zij met den Commandant, zijnde een Portugees, in onderhandeling kwamen, die hen beloofde, den volgenden dag eene goede partij oranjeappelen en bananes te zullen doen toekomen, waarvan hij er eenigen als een monster hun ten geschenke gaf.

Den 30sten gingen zij twee malen naar den wal en haalden eene aanzienlijke partij oranjeappelen, bananes, ananassen, varkens en hoenders, doch geene citroenen of versch water. De gevangene Provoost werd veroordeeld om aan den wal gezet te worden en des avonds aan wal gebragt, doch de Commandant van het eiland wilde dit niet toestaan, zoodat

zij weder moesten terugkeeren. Zij bragten hem nu naar eenen anderen hoek, doch toen de inwoners dit bemerkten, schoten zij op hen, om hen het landen te beletten, waarom zij naar boord moesten terugkeeren, dewijl zij raadzaam oordeelden geen geweld te gebruiken, zoodat zij het anker ligtten en tot het aanbreken van den dag over en weder hielden, en toen den Provoost, met zijn goed en een zak brood, aan eenen hoek, waar geene menschen woonden, aan land bragten.

Aan het zuid oosten van dit eiland vonden zij twee klippen, waarvan de eene zeer laag en met het water gelijk, en de andere tamelijk hoog en groot, en op deze eene menigte vogelen waren, zoo tam, dat zij zich met de hand lieten vangen, zijnde er tusschen deze klippen zoo veel water, dat men er met schepen door kan varen.

Den 31sten des morgens kwam het eskader van den Admiraal VAN NECK op deze reede, terwijl onze twee schepen in den nademiddag onderzeil gingen met eenen Z. Z. W. wind, O. Z. O. aanhoudende.

Den 6den October waren zij op 4° 30′ Z. B. en kregen het land van *Congo* in het gezigt; zij wierpen grond, vier mijlen van het land op 27 vademen, waarom zij wendden, en den volgenden dag besloten het onder aan den wal over en weer te houden, ten ware dat zij over den anderen boeg W. Z. W. konden zeilen, om de kust van *Braziliё* aan te doen, terwijl men de sloep op den dreg leide om den stroom te vernemen, die men bemerkte dat slap om de Noord liep.

Den 12den November op 18° 53′ Z. B. zijnde, passeerden zij de droogten van de *Abralhos*, waarover zij zich niet weinig verheugden.

Den 22sten December kregen zij met zonnen opgang de kaap *de Goede Hoop* in het gezigt, liggende dezelve N. N. O. 5 mijlen van hen; des nachts passeerden zij kaap *d'Aguilhas*, de zuidelijkste punt van *Afrika*.

Den 14den Januarij zagen zij het eiland *Madagascar* oost van zich, doch den 19den kregen zij eenen vliegenden storm, welke tot den 4den Februarij voortduurde en hen veel schade veroorzaakte, zoodat zij in beraad namen om op *Madagascar* binnen te loopen, hetwelk zij kort daarna weder in het gezigt kregen, dan daar het weder beter werd, besloten zij het voorbij te zeilen en de reis voort te zetten, uithoofde hunne lastbrief wel uitdrukkelijk inhield, niet dan in den uitersten nood land aan te doen; doch het volk kwam hiertegen op, en zeide, niet van het land te willen zeilen, tenzij men hun 6 mutsjes water 's daags toestond, tot zij in *Bantam* waren, waartoe den 5den besloten werd en vastgesteld, dat indien men verpligt was het water te verminderen in evenredigheid het rantsoen van wijn zoude vermeerderd worden, gelijk zij dan ook reeds den 16den het rantsoen van het water een mutsje verminderen moesten en hierom dat van wijn met een half mutsje vermeerderden.

Den 2den Maart hadden zij eenen vliegenden storm, zoodat er twee stukken gaande werden, welke eene poort open maakte, waar het water zoo instoof, dat het opwegen niet meer kon baten, maar het

goed in het ruim zelfs driftig werd, zoodat zij verpligt werden, den grooten mast te kappen, welke de groote ra medesleepte, waarop het schip een weinig begon te rijzen, zoodat zij met zwabberen en pompen de overhand kregen. Nu rigtten zij van de bezaanssteng eene stomp op en de schepen kwamen weder bij elkanderen, terwijl des namiddags de wind uit het Z. O. naar het W. Z. W. liep.

Den 8sten werd besloten om ter besparing van het water geen potspijs, erwten, boonen, enz. meer te schaften, maar in plaats daarvan van 1½ pond brood en tien ponden stokvisch per week en 72 mutsjes wijn daags meer te geven, en in plaats van vier, nu slechts drie weken over eene groote ton vleesch te doen.

Den 14den waren zij in geen gering gevaar, drie matrozen, Oudtger Jacobz, Pieter Hendriksz en Jochem Wouterz. namelijk, waren om begane misslagen in de boeijen gezet, doch de beide eersten vonden middel zich los te maken, en gingen stoutmoedig naar de kajuit, waar zij eischten hun vonnis te ontvangen, doch de raad antwoordde hierop, dat zij hunnen tijd moesten afwachten en zoo lang weder naar de plaats gaan, alwaar zij gebragt geweest waren, hetwelk zij weigerden, begeerende voldoening van hun verzoek of liever te sterven. Eindelijk verlieten zij de kajuit, maakten hunnen derden makker los, en drongen met list in de konstabelskamer, waar zij zich in staat van verdediging wilden stellen en den raad dwongen om met hen in onderhandeling te treden of dreigden het

kruid in brand te steken. Twee van hen gelukte het bij het kruid te komen, daar zij twee busschieters van daar verdreven, doch de derde werd daarin belet. Nu haalden de beide eersten een half vat kruid voor den dag, en daar zij geen vuur hadden, kwam er één buiten, met het geweer in de hand, ten einde vuur te krijgen, doch men maakte zich van hem meester, en bond hem met handen en voeten aan een stuk, terwijl de andere, die binnen was, zich nog verdedigde, maar eindelijk den moed moest opgeven, zoodat zij alle drie weder in verzekerde bewaring kwamen, en den 20sten hun vonnis ontvingen, namelijk twee om doodgeschoten en de derde om driemaal gekielhaald te worden, welk vonnis den 23sten werd ten uitvoer gebragt.

Den 29sten Mei zagen zij land, waarover zij zich zeer verheugden, daar zij sedert den 8sten Februarij niet gezien hadden dan lucht en water. Het was een steil opgaande grond, waar zij eerst met honderd vademen lensden, en een weinig daarna verandering van water ziende, op 12 vademen grof zand kregen, hetwelk vervolgens 9 à 10 vademen verminderde, terwijl de grond zeer helder was. Zij lieten dus den bok vallen, om al loodende vooruit te zeilen; dezelve vond allengs meerder diepte, zoodat zij eindelijk weder van den grond raakten, zonder te weten waar zij waren.

Den 17den Junij kwamen de Schipper en Onderkoopman van den *Witten Arend* aan boord, welke zich zeer beklaagden, dat zij zoo langzaam voortgingen, waarnaar zij wachten moesten, en hierdoor veel

tijd versleten, terwijl de victualie verminderde, waarom zij verzochten hen met twee toelasten (*) wijn, 100 kazen, ½ pijp olie, ¼ ton boter, 1½ last brood, twee kippen stokvisch, 1½ ton vleesch en erwten, boonen en gort naar evenredigheid te helpen; dewijl zij anders verpligt zouden zijn hen te verlaten, en hunne reize voort te zetten; doch na hevige woordenwisseling werd dit geweigerd, waarom men dus des avonds onverrigter zake van elkander scheidde.

Den 18den hebben zij hierover weder in onderhandeling geweest, en daar zij het niet eens konden worden, namen die van den *Witten Arend* hun afscheid, en zeiden dat zij de reize wilden voortzetten en hoopten elkanderen te *Bantam* weder te zullen ontmoeten; zij deden een schot tot groete en liepen den geheelen dag wel twee streken lager, zoodat zij des morgens van den 19den wel 3 mijlen vooruit waren. Dan den 22sten kwamen de schepen weder bij elkanderen, en de Schipper en Onderkoopman van het andere schip weder aan boord, zeggende dat zij hunne stijfzinnigheid in het weigeren van de gevraagde victualie wel hadden opgemerkt, doch dat zij uit achting voor de reeders de minsten zouden wezen, en bij hen blijven; echter protesterende tegen alle verwijt van schade, die door het vertragen der reize om het slechte voortkomen van den *Zwarten Arend* mogt veroorzaakt worden.

Den 27sten was het een geheel etmaal stil; zij za-

(*) Een groot wijnvat.

gen verschillende waterslangen en andere teekenen van land; des nachts kwamen zij in eene sterke raveling of stroomdraaijing, waar het water schuimde of het eene branding was, en de schepen naar elkanderen toegetrokken werden, zoodat zij vijf of zesmalen op elkander aanliepen, en in groot gevaar kwamen elkander voor den boeg te drijven en groote schade te veroorzaken, daar zij geene halve scheeps lengte van elkander waren.

Dewijl zij nu eenen geruimen tijd, naar het zuiden geloopen hadden, alwaar weinig waarschijnlijkheid was om land te vinden, en zij dagelijks vele dooden hadden, vergaderden op den 20sten Julij al de Officieren in de kajuit, en oordeelden dat men alle pogingen in het werk moest stellen om land te bezeilen, dewijl men door de slechte gesteldheid van het schip het niet verder door zee konde brengen, waarom men de vlag en wimpel heesch, ten einde van den *Witten Arend* raad en hulp te vragen; bij elkander gekomen zijnde besloot men alle middelen aan te wenden om land te bereiken, waar het dan ook wezen mogt, waarom men tusschen noord en oost koers zettede. Terwijl men dus voortsukkelde, en nu en dan eenige teekenen van land zag, deed de *Witten Arend* op den 24sten des voormiddags ten 11 ure een seinschot, en liet de vlag waaijen, ten teeken dat zij land zagen, hetwelk die van den *Zwarten Arend* weldra ook tot hunne vreugde in lij van hen vooruit zagen. Zij waren toen op 1° 40′ Z. Br.; het land kwam tegen den avond meer en meer opda-

gen, schoon zij niet regt onderscheiden konden of het vast land of een eiland was.

Den 25sten was het stil weder, met veranderlijke winden. Zij zagen toen dat het land, hetwelk zij den vorigen dag gezien hadden een eiland was, dat O. N. O. 3 mijlen van hen gelegen was, en zich zeer bergachtig opdeed. Zij liepen hierop aan, en zagen toen nog twee kleine eilanden, en daar het niet geraden was, om zoo zwak van volk tegen den nacht op onbekende wateren tusschen eilanden te zwerven, deden zij hun best eene reede te vinden, waarom zij Z. O. aanhielden, en ongeveer om twee uren aan het noordeinde digt onder den wal kwamen, alwaar zij op drie vademen waters loodden, doch eindelijk op 14 vademen schoonen zuiveren grond ten anker kwamen, nadat zij sedert den 9den Junij in de grootste ellende hadden rondgezworven, en 34 man door ziekte verloren hadden. De kust liep O. N. O. en W. Z. W., en zij lagen wel beschut voor de Z. O. deiningen die in zee zeer grof gingen. De sloep werd wel bemand naar den wal gezonden, doch men vond het land woest en onbewoond, en zag er niets dan de voetstappen van buffels en soortgelijke dieren, terwijl het verder vol bosschen en kreupelgewassen was, en zij hier niets vonden dan eene vrucht gelijk onze okkernoten en die even zoo smaakte, doch waarvan allen die er van gegeten hadden zeer misselijk werden en verschrikkelijk begonnen te braken. Hier werden de 36 dooden ter aarde besteld.

Den 26sten gingen zij weder aan den wal, om te

zien of zij een of ander konden opsporen, doch vonden niets dan eene wildernis, eene vischrijke rivier, benevens eenig gevogelte, doch geene menschen.

Daar nu den 27sten de 37ste en 38ste man overleed, en zij geene ververschiag konden bekonen, besloten zij het anker te ligten, om eene betere reede op te zoeken.

Den 28sten waren de beide schepen zoo zwak van volk, dat zij elkanderen moesten bijstaan om het anker te ligten. Zij hielden nu O. N. O. aan, en nadat zij tot op den 31sten op die wijze gezeild hadden, kwamen zij zoo digt onder den wal, dat zij des nachts op verscheidene plaatsen den rook zagen opgaan, waarom zij op 5 vademen het anker lieten vallen. Zij zagen hier drie eilandjes, bij welke eenige vaartuigen af en aanvoeren. Des nademiddags gingen zij met twee welbemande sloepen naar den wal, en vonden aldaar twee Javaansche schepen, van welke zij twee hoenders ruilden, en vernamen dat aan den vasten wal alles te bekomen was. Toen deze hoorden dat zij Nederlanders waren en naar *Bantam* wilden, verhaalden zij hun dat hier voor zes maanden nog vier zulke schepen geweest waren, waarover zij zich zeer verheugden, daar hieruit bleek dat zij op de regte plaats gekomen waren, na op deze reis door ongemak, honger en dorst nu reeds een-en-veertig man verloren te hebben.

Den eersten Augustus gingen zij weder met twee welbemande sloepen naar den wal, en namen eenige waren mede, om tegen ververschiag te verruilen. Zoodra zij aan den wal gekomen waren, kregen zij

voor gemeene messen en andere kleinigheden, hoenders, rijst, kokosnoten, citroenen, eijeren, bananas en andere ververschingen in overvloed. Des namiddags kwam een der bestuurders van het eiland met eenen tolk, die een weinig Portugeesch sprak, bij hem, en vroeg van waar zij kwamen, en wat hun verlangen was, waarop zij antwoordden, dat zij Nederlanders en Kooplieden waren, die met hunne waren hier kwamen, om daar voor peper te koopen, welke zij zeiden dat daar genoeg en wel voor beide scheepsladingen te krijgen was, en dat, zoo zij dit verkozen, zij eenen tolk aan boord zouden zenden om hunne waren te zien, en omtrent den prijs overeen te komen, verzoekende tevens, om met de schepen wat nader aan den wal te komen, dewijl het voor canoos te ver om te roeijen was.

Dan den 2^den^ tot den 5^den^ waren zij dagelijks bezig met ververschinig in te ruilen, terwijl zij aan den Gouverneur eenige geschenken zonden, ten einde des te beter in den handel te slagen, en tevens te meer ververschingen te bekomen.

Den 6^den^ zond de Gouverneur hun eenen buffel als tegengeschenk, welken de tolk met 3 of 4 anderen aan boord bragt, aan wien men onderscheidene koopwaren liet zien, die hun bijzonder bevielen, terwijl zij zeiden dat hier peper genoeg, alware het ook voor tien scheepsladingen, te vinden was, en dat zij binnen 20 à 30 dagen vol konden zijn, dewijl het nu juist in den oogst was. Tevens verbood de tolk hun, om weder aan den wal te komen, voor zij door den Landvoogd ontboden werden, uithoofde deze voor

onaangenaamheden en oproer vreesde, dewijl er eene menigte volks uit het gebergte, dat eene valsche en woeste hoop was, kwam om hen te zien, waarom hij dan ook verzocht dat zij als het donker was eens een schot zouden doen, even als of zij wegzeilden, in hope dat volk dan weder naar huis zoude gaan.

Den 9^{den} verlof bekomen hebbende, gingen zij naar den wal, alwaar zij twee baren peper kochten tegen 30 realen, de baar van 380 pond, met 50 pond verlies per baar.

Den 11^{den} weder aan land gegaan zijnde, kochten zij weder twee baren, doch die veel zwaarder en schooner waren dan die van den vorigen dag, zoodat deze slechts 12 pond per baar verloren. Op denzelfden dag bragt de tolk met nog vijf of zes andere personen, waaronder er een was, die zeer goed Portugeesch sprak, eenen buffel, en vroeg om nogmaals de waren te zien, terwijl zij dien nacht aan boord bleven. Vervolgens werd in den breeden raad besloten om den volgenden dag naar den wal te zenden, ten einde zoowel omtrent de peper, als den tol (waarvoor 200 realen van achten gevorderd was), bepaaldelijk overeenkomst te treffen, en werden hiertoe gemagtigd Cornelisz. Pietersz, Daniel Lost en Guljam Senescal, die volgens dit besluit den 11^{den} 19 personen sterk, naar den wal roeiden, en zich bij den raad der stad vervoegden om hunne waren te laten zien, en waar zij na vele onderhandelingen omtrent den prijs overeenkwamen, waarna de Gouverneur dezelve, nadat ze aangeteekend waren, tot zich nam.

Hierna gingen zij het huis of de logie, alwaar zij hunnen winkel houden zouden, bezigtigen, en daar het nu tijd voor het middagmaal was geworden, ging GULJAM SENESCAL met twee zijner matrozen naar den bak, om de spijzen te halen, die zij medegebragt hadden; dan toen zij terugkwamen vonden zij alles in oproer, men wilde hen niet naar boven laten, men rukte de ladder weg, en toen zij eindelijk met geweld daar gekomen waren, moesten zij met droevige oogen aanzien, hoe hun volk, dat beneden was, gevangen werd genomen, terwijl zij gelast werden geweer en wapenen over te geven, en zich stil te houden, indien zij niet iets ergers wilden verwachten. Kort hierop ontvingen zij de tijding, dat eenigen van hunne medegevangenen vermoord en andere gekwetst waren, zonder echter het juiste getal te vernemen. Zij die met hun vieren boven waren, werden wel vast aan handen en voeten gebonden, terwijl elk der Indianen eenen gevangene zocht te krijgen, om daarna een groot rantsoen geld voor denzelven te krijgen. Terwijl zij daar zaten, waren er vele menschen die medelijden met hen betoonden, waardoor zij des te ongeruster werden, wijl zij niet wisten wat men met hen voorhad. Ondertusschen deden zij alles wat zij konden, om te weten hoeveel er van de hunnen nog in leven waren, hierdoor geraakten zij in kwaad vermoeden, en werden daarom nog sterker bewaakt, daar zij vreesden uit de schepen overvallen te worden, zoodat er des nachts wel 600 man aan de kust de wacht hielden.

Den 12den konden zij geene brieven over hunne

ontmoetingen aan boord krijgen, doch vernamen eindelijk, dat in den eersten aanval vijf van hunne makkers deerlijk vermoord waren, en één zwaar gekwetst was, zoodat zijne wonden begonnen te stinken, waarom men uit medelijden besloten had, hem aan boord te zenden, terwijl men hun berigtte, dat, indien zij nu iets aan boord te zeggen hadden, er gelegenheid toe was, Men eischte voor hun rantsoen drie duizend realen van achten, onder voorwaarde echter, dat de reeds ontvangene goederen ter waarde van 1600 realen in vermindering zouden verstrekken, terwijl zij het overige ook in koopwaren wilden ontvangen, zullende zij dan overigens vrijen handel genieten; zij werden nu uit de loge naar het huis van den Gouverneur gebragt, alwaar zij bleven tot zij naar *Achem* vervoerd zijn.

Hier vonden zij drie Kapiteins, die hun goeden moed gaven, en zeiden dat het met hunne landslieden te voren te *Bantam* even zoo was gegaan, doch dat het niet zoude zijn gebeurd, indien er geen twee schepen der Nederlanders te *Achem* geweest waren, die met ongeveer 1000 baren peper waren doorgegaan, waarom zij dus, als van dezelfde natie zijnde, op bevel des Konings gevangen waren genomen, om hierover voldoening te geven.

Zij schreven nu het een en ander aan hunne makkers, en zonden het met zekeren CORNELIS RAVINK, die den gekwetsten zoude overbrengen, en gedurende de onderhandelingen heen en weder varen, aan boord, waarop den volgenden dag geantwoord werd, dat het onredelijk was om, na het verlies van vijf

mannen en zoo vele goederen als zij in handen hadden, nog zulk een rantsoen te eischen, daar men in alle opregtheid, en als eerlijke Kooplieden met hen had willen handelen, dat zij van het medenemen van peper zonder betaling niets wisten, en dus zeker geloofden, dat dit door de Engelschen was geschied; doch dit was alles vergeefsch. De Indianen bleven volhouden, dat zij van hetzelfde volk, dezelfde kleeding en taal waren, en bijgevolg hier van moesten weten, met welk antwoord CORNELIS RAVINK benevens een Mallak, die zeer goed Portugeesch sprak, weder naar boord gezonden werd.

Den 15^den^ besloot de scheepsraad om, volgens het voorstel van den vorigen, de 3000 realen voor het rantsoen te voldoen, doch de raad van het stadje hierover bij een gekomen zijnde, gaf men ten antwoord dat dit voorstel buiten hunne voorkennis gedaan was, dewijl de goederen reeds verbeurd en ook verdeeld waren, waarom de gevangenen genoodzaakt waren, in eene tweede overeenkomst te treden. Nu eischte men het grootste schip zonder het geschut, of de lading, of in plaats daarvan 4000 realen van achten, zonder de verbeurdverklaarde waren, daaronder te rekenen.

Hierop werden onderscheidene aanbiedingen, onder goedvinden van den scheepsraad gedaan, doch zij bleven vast op hunne eischen staan, zoodat zij onverrigter zake scheidden. Gaarne hadden zij dit een en ander aan den scheepsraad geschreven, doch zij konden niemand vinden die naar boord wilde gaan, uit vreeze van aldaar te zullen worden vastgehouden.

Eindelijk vonden zij den 19^den^ iemand, die voor hen naar boord wilde gaan; met dezen gaven zij den scheepsraad kennis, hoe de inwoners hunnen eersten eisch ontkenden, zoodat zij vreesden dat hunne gevangenschap nog lang konde duren, waarom zij verzochten eenige inwoners te krijgen of eenige jonken te nemen, of anders te trachten door het geschut, waarvoor de inwoners zeer bevreesd zijn, de plaats te dwingen, ten einde door zulke middelen in vrijheid te geraken, dewijl nu eerst het schelmachtige gedrag der inwoners regt aan den dag kwam, daar zij nu voorgaven hen voor geen geld te kunnen lossen, zonder uitdrukkelijke bewilliging van den Koning van *Achem*, van wien zij in geene maand antwoord konden hebben, waarom dan de gevangenen eenige levensmiddelen en 10 realen van achten verzochten, om zich in nood te kunnen redden. De scheepsraad antwoordde hun, dat zij niet zouden nalaten alle middelen aan te wenden om hen te verlossen, en hierom besloten hadden om met de sloepen een paar nachten voor de rivier de wacht te houden, om te zien, of zij eenige inwoners in handen konden krijgen. Zij zonden hun eenige waren en levensmiddelen, doch geen geld, waarvan zij zich uithoofde van de ongesteldheid van Cornelis Ravink verschoonden, zullende hij het echter, indien hij beter werd, den volgenden dag zenden.

Den 20, 21 en 22sten konden zij geene brieven naar de schepen krijgen, dewijl de inwoners bemerkt hadden, dat de schepen des nachts de rivier bezet hielden, ten einde eenigen van hen inhanden te krij-

gen, om de gevangenen daartegen in te wisselen, zoodat geen Indiaan naar boord wilde.

Den 23sten ging in den namiddag het schip de *Witte Arend* onderzeil, doch kwam des nachts weder op de reede, dan daar er van den wal geene brieven van gevangene reisgenooten kwamen, schijnt het dat zij niet langer wilden wachten, ten minste gingen zij den 24sten des morgens onderzeil, en lieten alzoo hunne makkers gevangen, hetwelk voor dezen eene zeer bedroevende tijding was; echter hoopten zij nog dat zij verzeild waren, om hier of daar eenige jonken of volk te nemen, en dan weder te komen om hen te verlossen, dan hiervan kwam niets, en zij lieten hen in den nood zonder eenig berigt te geven of sein te doen, dewijl alsdan sommigen wel getracht zouden hebben, om met zwemmen aan boord te komen, iets hetwelk zij wel eerder zouden beproefd hebben, doch hadden nagelaten om de gemaakte overeenkomst niet te schenden, steeds hopende nog eens weder tot den vrijen handel te geraken, dus zij met twaalf personen gevangen bleven, namelijk uit elk schip 6 man, wien alles en bijzonder kleederen ontbrak, zoodat sommigen naauwelijks in staat waren om hunne naakte ligchamen te bedekken. Daarenboven was het eene plaats waar geen handel gedreven werd, en die dus niet door vreemde schepen bezocht werd. Daar zij nu door hunne schepen verlaten waren, en geene troost hadden dan aan God en aan elkander, begonnen zij bedacht te zijn op middelen, om uit deze hunne gevangenis verlost te worden. Na veel hier-

over gesproken te hebben, besloten zij eindelijk om met eenige Malabaren, die met eene jonk van *Bantam* gekomen waren en hun veel goed deden, te spreken, het zij dan om eene bark of iets anders af te loopen, of op eenige andere wijze. Ten dien einde gingen er twee van hen naar de Malabaren, en spraken breedvoerig over hun plan, hetwelk deze niet kwaad vonden, te meer daar zij zagen dat zij besloten hadden om het uit te voeren of te sterven; dewijl zij toch wel begrepen, dat zij eindelijk in handen der Portugeezen zouden moeten vallen, uithoofde van de gedurige correspondentie die men hier met den Koning van *Achem* hield; doch zij raadden hun ernstig aan, wel op hunne hoede te zijn, dewijl hun leven er aan hing, vooral daar zij dien weg naar *Bantam* niet kenden, en de afstand nog wel honderd mijlen was, terwijl de kust voor vreemdelingen zeer moeijelijk te bevaren was, en men er gevaar liep, door woeste zeeroovers, die menscheneters waren, overvallen te worden, die hier dikwijls kleine vaartuigen aanvielen, en op het zachtste, de manschap voor slaven verkochten; dan ondanks dit alles bleven zij bij hun voornemen, en beloofden, indien zij vrij kwamen, de Malabaren wel te zullen betalen, voor hetgene zij ten hunnen dienste zouden in het werk stellen, waarop deze eindelijk beloofden, alles wat zij buiten hunne schade doen konden te willen bijbrengen, en hun zoowel zeilen, water, levensmiddelen, als riemen, geweren, spiessen en schilden en alles wat zij verder tot de reize zouden mogen noodig hebben, te willen bijzetten. Dit alles nu afge-

sproken zijnde, lieten zij des nachts hunne makkers bij elkanderen komen en verhaalden hun, wat zij overeengekomen waren, hetwelk deze allen goedkeurden, zoodat zij gezamenlijk besloten om, het zij hunne eigene sloep of eenig ander klein vaartuig, gelijk er velen in de rivier lagen. te vermeesteren, waarom zij dan onder zich eenen hoofdman verkozen, waartoe met algemeene stemmen GUILJAM SENESCAL werd benoemd, en die hun allen den eed van trouw afnam, onder vaste bepaling, dat degene, die zou willen vlugten, door de anderen zoude kunnen gedood worden, waarop zij Gods zegen over hunne onderneming afsmeekten, en vervolgens naar de Malabaren gingen, die hun zeiden volkomen gereed te zijn, zoodat zij besloten den volgenden dag het waagstuk te ondernemen; doch daar hunne sloep niet gereed was, moesten zij zich van eene bark meester maken, en daar zij hiertoe in het geheel geen geweer hadden, voorzagen zij zich elk van eenen goeden knuppel, en verzochten den Malabaren toch tegen den volgenden nacht, alles in gereedheid te houden; deze verwonderden zich over hun stout bestaan, doch vroegen hun of hun Opperkoopman CORNELIS PIETERSZ. ook van de partij zoude zijn, en toen zij hierop ontkennend antwoordden, zeiden zij niet voornemens te zijn, hun eenigen bijstand te geven, ten zij deze er bij ware, dewijl zij vermeenden bij hunnen Koning te *Bantam* veel meer eer te behalen, indien zij eenen Kapitein of Commandant van een schip verlost hadden, dan wel zijn volk. Hierdoor liep dus dit plan te niet,

dewijl er veel meer gevaar in was om met hem te vlugten, zoo omdat hij beter bewaakt werd, als dat men meerder moeite zoude doen om hem te vervolgen, daar zij zich volkomen overtuigd hielden, dat zij alleen om zijnentwille gevangen waren, en openlijk zeiden, dat zoo hun Commandant niet bij hen geweest ware, zij nimmer gevangen zouden zijn gehouden. Daar zij echter niet gaarne hun plan geheel wilden laten varen, kwamen zij overeen, om hem van een en ander kennis te geven. De Heer Pietersz. nam hierin genoegen, en terstond gaven zij den Malabaren hiervan berigt, die echter dit niet wilden gelooven, voor dat zij den Commandant zelven gesproken hadden; dan, nu maakten zij nieuwe zwarigheden, dewijl er van stadswege eenen man bij hen aan strand gesteld was, om naauwkeurig op te letten en den tol te ontvangen, van alles wat zij met de boeren handelden, zoodat zij nu in het geheel niets durfden ondernemen, om des Konings gevangenen in hunne vlugt behulpzaam te zijn; ook des nachts konden zij niets doen, zonder dat de man het bemerkte, waardoor dan deze onderneming, die zij meenden zoo goed als gelukt te zijn, geheel te niet liep, zonder dat zij eigenlijk de reden van deze verandering in de hulpvaardigheid der Malabaren, hebben kunnen ontdekken. Zij bragten nu twee à drie maanden in kommer en ellende door, dag en nacht echter over middelen ter hunner verlossing nadenkende, zonder evenwel iets goeds te vinden; de eenige hoop, die zij nu nog hadden, was dat hunne schepen als zij te *Bantam* hunne lading gekregen

hadden, bij hunne terugkomst hier zouden aankomen om hen te rantsoeneren; op andere schepen konden zij niet rekenen, dewijl het niet bekend was dat hier peper te vinden was, en hier nimmer iemand geweest was, dan PAULUS VAN CAERDEN, die gelijk wij te voren gezegd hebben, de oorzaak van hunne gevangenis was; terwijl zij dus den tijd hunner verlossing geduldig afwachtten, en den eenen tijd, zich hier meer mede vleiden dan den anderen, verhaalden hier de inwoners, dat de Koning van *Achem*, het voornemen had om met de Nederlanders vrede te maken, en hun den vrijen handel toe te staan, dewijl hij nooit geweten had, dat de Nederlanders te *Bantam* handel dreven, terwijl men hun dikwerf omtrent de Nederlanders ondervroeg. Van den anderen kant dreigde men hen om hen naar *Achem* te vervoeren, alwaar zij hun geloof zouden moeten verzaken, of anders voor de olijfanten geworpen, ten minste als slaven aan de Portugeezen zouden verkocht worden; doch dit laatste kwam meest van het gemeen, want als de Nederlanders dit aan de leden der regering verhaalden, namen zij dit zeer kwalijk, en zeiden, dat zij de verspreiders van zulke geruchten wilden straffen, dewijl de Koning een vijand der Portugeezen was, die hij, schoon hij oogluikend hunnen handel toestond, echter niet vertrouwde, gelijk zulks naderhand ook gebleken is, want toen de Portugeezen met eene vloot van wel 60 of 70 zeilen kwamen, om den Koning een zeker eiland af te vorderen. ten einde aldaar een kasteel te bouwen, tot bescherming van hunnen handel en

ter wering der Nederlanders, wilde de Koning hiertoe niet besluiten. en zelfs hun toestaan, om versch water in zijne rivieren te halen, terwijl hij hun ten scherpste verbood, op de reede te komen, en het bedoelde eiland niet alleen liet bezetten, maar zich geheel tot den oorlog gereed maakte, dewijl hij voor eenen inval der Portugeezen bedacht was; dan toen de Portugeezen dit bemerkten, vertrokken zij naar *Bantam*, zonder iets te ondernemen of zelfs water in te nemen, hetwelk den gevangenen Nederlanderen niet weinig verheugde, te meer daar zij hierdoor hoopten op 's Konings bevel beter behandeld te worden, ofschoon hiervan weinig gekomen is.

Den 6den October stierf aan de roode loop, (eene ziekte die in dit land zeer gemeen is) zekere PIETER BOSSCHIETER. Ondertusschen bleven zij hier als verlatenen loopen en hielden niet op, op middelen bedacht te zijn, om uit deze akelige gevangenschap te ontkomen; eindelijk besloten zij een klein barkje, hetwelk zeilree lag te vermeesteren, te meer daar het toen nieuwe maan was, en het alle nachten sterk regende, zoodat men minder scherp wacht hield: Te dien einde spraken zij af om met middernacht aan strand bij elkanderen te komen. Daar gekomen zijnde, ontbraken CORNELISZ. PIETERZ. en een bootsman JAN DROST, welke de achtertogt had, en nadat men wel een uur naar hen gewacht had, hoorde men gerucht in het dorp, zoodat goederaad duur was, daar zij niet gaarne hunne togtgenooten wilden verlaten, doch daar dit gerucht hoe langs zoo sterker

werd, spraken zij elkanderen moed in, en namen een kloek besluit om voort te trekken, en gingen tot in het middel door het water. Toen zij hierdoor gekomen waren, werd zekere HANS MERSELIS in een bootje geplaatst, om met de bagagie voor het gat van de rivier te wachten, en een ander om het anker te ligten, hetwelk ook geschiedde. Zeven van de anderen, waaronder SENESCAL, gingen nu elk met eenen goeden knuppel gewapend, overvielen de bark en joegen de 6 of 7 man, die daarin waren, weg; zoodat zij reeds driftig en gereed waren om het gat uit te zeilen, toen het gerucht uit het dorp al grooter en grooter werd, dewijl zij vermist werden, en elk toeschoot om zijne gevangenen weder te krijgen. Eerst liepen zij naar den Bazar of de markt, waar verscheidene praauwen lagen, van welke zij vreesden dat zij er een genomen hadden, dan hen aldaar niet vindende, gingen zij naar het strand, waar zij wisten dat eenige barken gereed lagen, en waar zij dan ook de Nederlanders in het oog kregen. Zij maakten een verschrikkelijk geschreeuw, vooral de personen die uit de barke verjaagd waren, en riepen de Mallabaren te hulp, die zij beschuldigden de gevangenen behulpzaam geweest te zijn. De Nederlanders nu bijna in vrijheid zijnde, daar de bark driftig werd, moesten het echter nu weder opgeven, daar sommigen den moed verloren en op de vlugt gingen, terwijl de anderen zich niet sterk genoeg gevoelende, hen volgden, uit vreeze in de eerste drift doodgeslagen te worden. Zij liepen dus naar het bosch, alwaar zij bijna allen bij elkanderen kwamen, doch bij

het doorwaden van een klein riviertje weder verstrooid geraakten, daar zij niet allen zwemmen konden, zoodat er bijna een van hen verdronken was, welke een groot misbaar maakte, waarop verscheidene buren aankwamen, daar zij sterk gezocht werden, uit vrees, dat zij door eenig wild gedierte aangevallen, of door struikroovers, die hier in menigte zijn, zouden vermoord worden, waarom men hun ook toeriep, dat zij maar terug zouden komen, en dat hun geen leed zoude geschieden; doch hieraan gaven zij weinig geloof, en verborgen zich in de struiken, zoodat de zoekers die wel vijftig porsonen sterk waren hen bijna op het lijf traden; de genen, die over de rivier gekomen waren, kwamen in het dorp en in hunne verblijven zonder van iemand gezien of bemerkt te worden, maar de genen, die in het bosch waren, werden door den aanhoudenden regen stijf van koude, daar zij om des te beter te kunnen vlugten, hunne kleederen weggeworpen hadden.

Toen de dag aankwam konden zij zich echter niet langer verbergen, waarom er zich twee vertoonden, op welke de Indianen met het geweer sterk aanliepen, doch ziende dat zij bevreesd waren, wierpen zij het geweer weg en kwamen bij hen, zonder hun eenig leed te doen, alleen beijverden zij zich om ook de anderen te vinden, niet wetende dat deze reeds in hun verblijf gekomen waren; deze echter niet vindende ging elk met zijnen meester naar huis, die er niets kwaads in vonden, dat zij getracht hadden hunne vrijheid te verkrijgen, doch zij vonden het onbezonnen ondernomen, daar zij den weg niet

konden. Daar nu deze tweede poging weder mislukt was, en wel door gebrek aan kloekmoedigheid, waren zij zeer verdrietig dat niets hun wilde gelukken, welke pogingen zij ook in het werk stelden, en vonden geenen troost dan in God, en de gedachte dat het uur hunner verlossing nog niet gekomen was.

LA

70

